

Würlst Gabriel

ehl

Pirita flovstri wiimsed päewad.

E. Hornhöhe

(Eduard Brunberg'i)

ajaloolik jutustus suurest Liivi sõjast
(1558—1583).

Keiserliku Aualiku
Ruhhoju kink 1916.

Tallinnas.

Trükitud G. Pihlaka tuluga.

Würost Gabriel

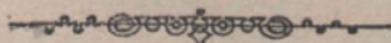
ehf

Pirita floostri wiimsed päewad.

G. Bornhöhe

(Eduard Brunberg'i)

ajaloolik jutustus suurest Liitvi sõjast
(1558—1583).

Tallinnas.

Trükitud G. Pihlaka kuluga.

(1893.)

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 18 Сентября 1893 г.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu
53554

Печатня Г. Матизена, Ревель, Никольская 23.

Junker Hansu äpardus.

See oli kena, soe suvine päew Eedituse kuu hää-
tusel 1576. Armsalt ja rahuliseft säras päike
Harju maa üle, aga maakohta pilt, mida päi-
kese ja soojuse kiired läbipaistwa kulbse uduga katfi-
wad, ei olnud südant rõõmustaw ega filmi meelitaw.
Umbrohu ja õhakatega kaetud põllud, ära põletatud
mõisjade ja külade aherwarred — need oliwad maa-
kohta tähtsamad tundemärgid. Rikas ja rõõmus
Harju maa oli 18 aastase sõja läbi suuremalt jaolt
wailfeks kõrbeks muudetud, kus Sakslased ja Poola-
lad, Wenelased ja Rootslased aeg ajalt endise rikkuse
riismeid laastamas käiswad.

Maantee pääl, mis Tallinnast Paidesse wiib ja
sel ajal kõige wiltsamas korras oli, sõitsiwad neli
ratsanikku, kõit noored mehed Saksa moodi riides
ja filmanähtawalt hääs tujus. Kõige lustilikum oli
üks nende seast, kelle jumekas, paraku ka pisut lolla-
kas nägu tema tulipunaste juuste ja kihwadega wõidu
läikis. See noorsand ei andnud oma toreba tükule
filmapiikugi rahu, lobises ja trallitas wahetpidamata,

heitis wäga rohkeste nalja ja naeris ise kõige waljemine oma nalja üle. Tema nägu oli selle parandamata kergemeele peegel, mis Liivi orduriigi mõisnikkusi ja kodanikkusi hirmsa sõja hädasid unustama ja Wenelasi sagedaste imestama pani. Wana orduriik oli Wene löökide all ära lagunenud, lugemata hulk inimesti tapetud, mõisad ja külad ära häawatatud, tulewiku taewas süsimusta kõuepilwetega kaetud — sest kõigest hoolimata elati kindlates linnades priskeste ja nii pea kui sõja kära pisut waikis, tuliwad ka mõisnikud linnadest lagedale maale tagasi ja pidasiwad pulmi ning pidusid, nagu oleks orduaja rõõmus ja mureta põli jälle kätte jõudnud. Müüd alles tuli selgeste nähtawale, kui määratumad need warandused oliwad, mida Sakja mõisnikud 400 aasta jooksul maa pärisrahwa weriwaewa läbi kogu nud, nii et sõja äpardused ega pöörane priiskamine neid lõpetada ei suutnud.

Üleüldise kergemeele kõrwal oli aga punase pääga juntril rõõmuks weel iseäralikku põhjust. Tema mõisad oliwad küll maatasta tehtud, isa ja wennad sõjas langenud, ema päästi nõdraks laenuid — mis sest? Tema ise oli ikka weel suure waranduse peremees ja päälegi ilusa Agnes von Mõnnikhuseni, rikka ja uhke Kuimetša pärisheerra tütre peigmees. Täna oli reede ja pühapäewal pidiwad pulmad olema.

„Pange tähele, sõbrad,“ hõiskas iustilik noor mees, „et mina omas pulmas kaineid nägusid ei falli. Kes päikese loojaminemise ajal oma nime weel selgeste mäletab, selle päalagi teeb minu kannu põh-

jaga tutvust. Rõige päält olgu see sinule, Delwig, meelde tuletatud," pööras ta ennast ühe seltsimehe poole, kes teistest pisut tõsisem näis olewat. „Sina oled tuntud päänurutaja, ja päälegi oled sa ilusa Agnese pärast minu pääle kangeste kade. See teeb mulle haiget, aga ma ei wõi parata, et Agnes sind ei tahtnud.“

„Tasa, tasa, junker Hans von Risbiter,“ kostis Delwig pilkawalt naeratades. „Wõib küll olla, et Agnes von Mönnikhusen mind ei tahtnud, aga kas ta selle pärast sind nii wäga himustab, on wähemast kahtlane. Siis on ainult nii palju kindel, et Agnese isa sind oma wäimehels tahab wõtta.“

„Selleks on tal ka põhjust,“ kiitis Risbiter. „See olin mina, kes oma käega Wõltsamaal kuningaga Magnuse riigindumiku ja Mönnikhuseni weriwaenlase Fahrensbach'i wangi wõtsin.“

„Kange tegu, wana rauka sängist wälja kiskuda!“ pilkas Delwig. „Minu suur hagiias Diana oleks sellega wist weel paremine toime saanud.“

„Need sõnad tegiwad seltsimeestele tuisa.“

„Kra puudu rüütli auu külge, Delwig,“ noomis junker Silsen.

„See ei ole õige, Mönnikhuseni wäimehe ja koera nime korruga suhu wõtta,“ nurises junker Uderkas.

„Paned ja mind oma koeraga kõrwu?“ küsis Risbiter ahwardades.

„Oh ei,“ naeratas Delwig, „ma pean oma Dianast nii suurt lugu, et teda — kellegi wastu ei wähetaks.“

„Risud sa riidu?“ hüüdis Risbiter. „Ära unusta, Delwig, et mul mõdt kaasas on!“

„Siis tartwita seda parajal paigal!“ kostis Delwig karsitult. „Ma ütlen weel üks kord: oma Põlt-samaa wägiteo pärast ei ole sa weel ammugi Agnes von Rönnikhuseni kae wääriline. See ei ole suur asi, paari saja mehega lahtise alewi kallale kippuda, naisti ja lapsi tappa ja seitsmekümne aastast wana-meest wangi wõtta. Oleks see wähemast kuningas Magnus ise olnud! Aga waewalt oli üks kuri naljahammas hüüdnud: „Benelased tulewad!“ — jääl olid sina esimene taldu näitamas.“

„Pidin mina ükspäine wastu hakkama, kuna kõik teised plagama panivad?“

„Mina ei pannud mitte plagama — seda tunnistab minu lõhki raiutud nägu. Aga see'p see meie õnnetus on, et üks oma süü ifka teise kaela ajab. Benelased on ühes nõius ja seisawad ühe käsu all, meie aga oleme alati lahus, igauks püüab oma nahka päästa ja teisi kilbiks ette lükata. Nõnda läheme kõik hukka.“

„Sina ise oled kõige suurem Benelaste kartja.“

„Ma kardan neid, sest et meie sõrkust tunnen. Meie oleme suured prassijad ja hooplejad, kuna waenlane kangel on, aga seisab ta häkitselt meie ees, siis poeme paku. „Jookske, jookske!“ — seda hüüet on Benelased meie juust nii jagedaste kuulnud, et seda meie sõjahüüdeks arwatwad.“

„Keeb on äraandja sõnad!“ kargatas Risbiter.

„Kes tõtt räägib, on walelikkude ees ifka ära-

andja," kostis Delwig, "Kelle palge puna tõusma hakkas.

"Kes on walelik?"

"Esiteks on see walelik, kes tõtt ei falli, teiseks see, kes oma tulewa äiapapale ette luiskab, et ta tema weriwaenlase sõjameeste kestel wälja kiskunud ja sääljuures tosin sõjamehi maha löönud, kolmandaks —"

"Kolmandaks tulgu kõik maailma nuhtlused sinu kaela!*) karjus Risbiter näost lõkendades ja kiskus mõõga wälja. Sedasama tegiwad teised, Delwig enese kaitsemiseks, Aberkas ja Gilsen riiu lahutamiseks.

"Tõhoo!" naljatas Aberkas, mõõka kallejate wahele sirutades. "Kui nüüd juba päid lõhkuma hakkame, mis m'e siis pulmadõhtul peame tegema?**)

Lahutamine ei olnud raske, sest Delwig oli külma-wereline ja Risbiter teadis wäga hästi, et wastane jõu ning osawuse poolest temast kangem oli. Mõõgad pisteti tuppe, aga seltsiliste hää tuju oli tükkis ajaks riitunud. Risbiter andis hobusele kannuõid ja kihutas tüki maad teistest ette. Tee käänas järsku metsa tuka sisse. Korruga nägi Risbiter umbes saja sammu ma pääl üksikut rändajat, kes teda silmates teelt kõrwale astus ja puude wahele ära kadus. Risbiter oli riiu otsimise tujus ja arwas digusega, et üksik jalatäija, keda tema kui ratsanik üleliiga ei pruukinud karta, temale otse tuju parandamiseks läe alla

*) Sel ajal wäga pruugitaw wandesõna.

**) Ajaraamatute kirjutajad tunnistawad, et selleaegsed pulmad meie sõdumaal arwa ilma riiu ja werewalamiseta lõppesiwad.

oli juhtunud. Ta waatas tagasi, kas feltšimehed ligibal, kihutas siis metša sisse ja leidis rändaja warsti üles. See oli kõrge kaswuga noormees, kelle tugewaid liikmeid piff talupoja ülikuub kattis. Pehme, laia äärega ja kõrge pödjaga kibar oli tal pääs, pita säärttega sõjamehe-saapad jalas. Tema ülikonnast ei wõinud dieti aru saada, kas ta sõjamees, linna kodanik wõi talupoeg oli. Rangeste päiwitanud näo worm oli kenaste joonistatud, silmad mustad ja elawad. Käes kandis ta paksu keppi. Ratsamehe lähenemisel jäi ta rahuliseks seisma ja toetas ennast kepi najale. Risbiter tahtis hobuse rüüinal wõõra mehe otsa ajada, aga see lasis, ilma et samm oleks taganenud, tugewa käega waljastest linni ja pani hobuse seisma.

„Junker on wiist pime, et uisapäisa inimese pääle ajab,“ ütles ta külma wereliselt.

„Lase hobuse suu lahti!“ müristas Risbiter.

Wõõras sundis hobust sammuga taganema ja lasti siis waljast lahti.

„Miks sa teelt kõrwale läksid?“ küsis Risbiter piisut tasafemalt.

„Eks see ole talupoja kohus, et ta junkrit peab kartma. Päälegi ei wõi praegusel ajal kellegi näost näha, kas ta teerööwel on wõi mitte.“

„Küll ma sind õpetan, kuida sa mind pead kartma. Kohe kasi sinnapoole!“

Risbiter näitas näpuga maantee poole.

„Mul on teises küljes tegemist. Sumalaga, junker.“

Wõõras pööras junkrile selja ja tegi minekut.

„Pea kinni! Hoi, sõbrad!“ hüüdis Risbiter.
Seltfimehed lähenesivad kiirelt ratsutades.

„See on kahtlane inimene,“ seletas Risbiter,
„wist Wene salakuulaja. Me peame ta mõisa kaasa
wõtma.“

Noor talupoeg filmas uuriwalt, aga ilma kõige
wähema argtuseta uhkeid ratsamehi, kellede feltsi ta
nii ootamata wiisil oli sattunud.

„Kes sa oled?“ küsis Delwig.

„Rootsi kuningas!“ kostis wõdras tõsiselt.

Suntrid pidiwad wastu tahtmist naeratama.

„Ara nii palju naljata, talupoeg, ja wõitsid
seda kahtseda,“ hoiatas Delwig.

„Kui ise teate, et mina talupoeg olen, miks te
fiis weel küsite?“ ütles wõdras olasid kehitudes.

„Mis jääl palju loriseda!“ hüüdis Risbiter kâr-
sitult. „Ma wiskan talle filmukse kaela ja lasen
teba enese järele traawida. Astu fiia, talupoeg!“

Risbiter tegi oheliku otsa sadula küljest lahti.
Et aga talupoeg paigast liikuda ei tahtnud, fiis ajas
junker hobuse tema kõrwa ja katsus filmust ta kaela
ümber panna. Sel filmapilgul wõttis talupoeg kepi
hammaste wahlele, sasis kahe käega junkre niuede
ümbert kinni, kiskus ta sadulast wälja, surus ta
enese ette põlwili maha, kargas ise paar sammu
tagasi, toetas selga paksu tamme wastu, tõmbas
kepi siise peidetud kahe teraga mõõga wälja ja hüü-
dis: „Ärge pange pahaks, juntrid, aga teie kaasa
ma ei tule!“

„Appi!“ ägas Risbiter, kes surmahoopi oodates

põlvili küürutama oli jäänud. Seltsimehed hoid-
sivad tema hirmunud hobust kinni.

„Tõuse üles, vahva Risbiter,“ ütles Delwig
pilkavalt. „Küütlid ei võitle mitte sõhuli maas.“

Risbiter tõstis pääd ja piilus arast ümberingi.
Talupoega mitu sammu eemal puu najal nähes,
kargas ta krapsti püsti, ronis hobuse selga ja kar-
jus kui meeletu: „Arge laske teda ära puttata! See
on kardetav inimene, salakuulaja, Benelane! Meie
peame ta kaasa võtma, olgu elusalt või furnult!“

Ratsanikud piirasivad talupoja sisse ja püüdsi-
wad teda oma pikkade mõõkadega haavata; ainult
Delwig hoibis tagasi, sest ta häbenes neljakesi üksiku
jalamehe kallale tippuda. See jalamees oli aga ime-
osav wehkleja, kes ratsameeste pisted ja löögid nagu
mängides kõrvale juhtis. Ratufese aja pärast len-
das Risbiteri käest mõõk kõliseses maha. Risbiter
kiskus wandudes pika rauaga püstoli välja, aga ta
oli viha pärast pool pime; pauk raskus küll, aga
kuul läks sihist mööda.

„See inimene on kurat isel!“ karjus Risbiter ja
tõmbas teise püstoli välja. Seekord sihtis ta hoolega.

„Tõhoo!“ hüüdis korraga üks värskel, hele hääl.
„Kas teil häbi ei ole, noorherrad, neljakesi ühe jala-
mehe kallale tippuda?“

Junkrid pöörasivad imestades päid ja nägivad
kena, uhke näoga neidu, kes walge hobuse seljas rat-
sutas. Pisut eemal tulivad punde wahelt mitu teist
ratsanikku nähtawale. Neiu paled õhetasivad kiirest sõi-
dust, võidib olla ka häbist, ja ta silmad läikisivad kentsakalt.

„Breili von Mönnikhusen!“ hüüdsiwad junkrid ühest suust. Risbiter oleks peaaegu püstoli maha pillanud.

„Sina siin, kallis Agnes!“ kogeles ta magusas ehmatuses. „Kust see ime tuleb?“

„Katsutame isaga lusti,“ kostis Agnes lühidelt.

„Sääl ta tuleb. Aga mis siin on juhtunud?“

Risbiter ei leidnud koge wastust, waid pilgutas selfimeestele kõrwuni punastades filmi.

„Hansul oli pisuke äpardus,“ kostis Delwig tema eest. „Kalkas talupojaga rammu katsuma ja talupoeg puhus ta kogemata hobuse seljast maha. Seda häbiplekki tahtsime nüüd talupoja werega Risbiteri kilbi päält ära pesta.“

„Teie kukkusite hobuse seljast maha?“ naeris Agnes, kuna Risbiter äraandja Delwigile meeleäratamisega filmi pilgutas. Rüütlipreili ja noor talupoeg waatasiwad korraga teine teise filmi; rüütlipreili filmist ei paistnud esiotsa muud kui kall uudishimu, kuna talupoja pill imestuse ja auupakkumisega neiu kena näo pääl wiibis. Waheajal jõudis wana rüütel von Mönnikhusen ja temaga tosin teisi ratsamehi sinna. Mönnikhusen oli kõrge lastwuga, halli habeme ja wäga uhke moega rüütel. Junkrid tere-tasiwad teda auupakklikult.

„Mis siin on?“ küsis wanamees lühidelt.

„Meie püüdsime Wene salakuulaja kinni,“ kostis Risbiter kähku.

„Salakuulaja!“ kordas Agnes ilma tahtmata ja waatas otsekui kahetsedes noore talupoja otsa. Ta

pidas salakuulajaid kõige alatumatels inimestels ilma pääl. Sel noorel mehel oli nii auus, rõõmus, julge nägu — kas see võis salakuulaja olla?

„Kes ja oled?“ küsis Mönnikhusen talupoja käest.

„Baba mees,“ oli selle rahuline vastus.

„Mis su nimi on?“

„Gabriel.“

„Oled sa Bene salakuulaja?“

„Salakuulajad ei randa lausa päewa ajal mööda maanteeid.“

„Tema pelgus mind nähes tee päält ära,“ ütles Rishbiter. „Ma nägin kohe, et ta mind kartis. Mispärast pistsid ja minu eest putku, mispärast värisid ja minu ees, talupoeg?“

„Ma ei pistnud sinu eest putku ega värise praegu sinu ees,“ vastas Gabriel naeratades.

„Seda on ta näidanud, et ta nii kergeste ei värise,“ ütles Delwig, „sest ta mängis Rishbiteriga wurrkanni, hakkas ükspäine meie nelja ratsamehe vastu ja pani esimese hoobiga Rishbiteri mööga tantsuma.“

„Delwig waletab, ma ise pillasin mööga kogemata maha,“ waidles Rishbiter vastu.

„Tasa!“ ütles wana Mönnikhusen. „Teil on ühtepuhku teine teisega nägelemist. Mis sul siin tegemist oli?“ pööras ta ennast Gabrieli poole. „Mis mees ja oled? Kus su kodupait on?“

„Ma olen sõjamees,“ vastas Gabriel. „Mu kodupait on jääs, kus sõditakse. Praegu lähen ma Tallinna poole Rootslaste juurde sõjateenistust otsima.“

„Dled ja Saksa mees?“

„Ma olen Sakste kestel üles kaswanud.“

Mönnikhusen jäi pisut mõtlema. Agnes hakkas ta käewarrest kinni ja sofistitas temale midagi kõrwa sisse. Wana rüütel nikutas pääd ja ütles siis waljuste: „Sa ütlesid, et sa teenistust lähed otfima. Kas tahad minu teenistusesse astuda?“

„Mina ei astu kellegi teenistusesse, keda ma ei tunne.“

Mönnikhusen naeratas pilkawalt.

„Pean sulle oma nime nimetama? Hää küll, herra Gabriel, mina olen Kuimetsa pärisheerra ja Liitwi mõisameeste*) päälit Kaspar von Mönnikhusen. On sul nüüd rohkem usaldust minu wastu?“

„Teie nimi on kaugel tuntud, rüütel von Mönnikhusen,“ wastas Gabriel fergeste kummardades. „Siisgi ei taha ma Teid mitte teenida.“

„Miks mitte?“ küsis Mönnikhusen kulmu kortsutades.

„Ma ei soowi mõisameheks saada.“

„Pead ja ta meeles, et ma sind torni heita ehk fiiinjas oksa tõmmata wõin lasta?“

„Teie wõite üksnes minu furnukeha puu oksa riputada, aga mind torni heita wõi koguni oma sulaseks teha ei wõi Teie mitte. Teie olete ise sõjamees, rüütel Mönnikhusen, ja peaksite teadma, et

*) Mõisameesteks nimetati suure Liitwi sõja ajal neid endise Liitwi ordurüüti mõisnikkusi ja nende sulaseid, kes salgataupa pea Rootslasi, pea Wenelasi, Daanlasi wõi Poolakaid palga eest teenisiwad, enamiste aga oma läe pääl kui biged rööwliid oma isamaad laastasiwad. Mönnikhuseni läsu all seisaw lall oli Kuimetsas tundraisse laagriksse asunud ja seisis nime poolt Rootsi kuningas teenistuses.

dige sõjamees ennast ähwardustest ei tohi painutada lasta."

Rönnikhuseni palge tõusis wihapuna. Sälle püütus Agnes salamahti ta käewarre külge. Wana rüütel ldi pahaselt käega ja turtsus: „On sul nii suur himu nälga surra, siis mine Rootslaste juurde! Nemad ei jõua meilegi palka wälja maksta, weel wähem sinusugusele. Tahad sa aga häid päiwi näha ja külluses elada, siis tule minu juurde. Tugewaid ja julgeid poisia wõin mina igal ajal tarwitada. Täna õhtuni seisab Ruimetsa wäraw sinu ees lahti. Täna Jumalat, et ma pahas tujus ei ole, ja mõtle hoopis järele, enne kui omas suures rumaluses minu armuliku pakkumise tagasi lükkad."

Nende sõnadega pööras Rönnikhusen hobust ja ratsutas koige feltkonnaga maantee päale tagasi. Agnes pööras torra pääd ja nägi, et Gabriel liikumata wana paiga pääl seisis ja otselui kahetsedes tema järele waatas.

„Üks häbemata lurjus, see talupoeg!" torises Rishbiter, kes enese neiu kõrwa oli mahutanud. „Ma ei mõista, mikspärast sinu isa teda karistamata jättis."

„Miks sa ise teda ei karistanud?" küsis Agnes naeratades.

„Kas ma tohtisin sinu isa feelu wastu teha?"

„Aga kui mina sind käsiksin, kas siis lähetsid teda weel karistama?"

„Kui sa seda otse himustad..." kogeles Rishbiter kahwatades.

„Breili Agnes," ütles Delwig, kes nende juttu

oli kuulnud, „ärge saate oma peigmeest palja kätega lõukoera suhu. Teie näete, et tal väetikesel mödagi ei ole.“

„Kus su möd on?“ küsis Agnes kulmusid tõstes.

„Risbiter on oma mödga kõige sügavama auu-
kartuse märgiks waenlase jalge ette maha jätnud,“
hirtwitas Delwig.

„Junfer Hans!“ ütles Agnes pühalikult. „Teadke, et Agnes von Wönnithusen oma kätt ialgi mödgata mehele ei anna. Kuda wõite Teie oma noorikut taitsta, kui Teil eneselgi sõjariista ei ole?“

„Kurat ja pörgu!“ wandus Risbiter. „Waat', kuda inimene unustada wõib! Pillasin mödga koge-
mata maha ja unustasin sootumaks ära. See oli minu enese süü, Agnes: minu häfiline ilmumine ajas mu meele ja mõtted jassi. Ma tahaksin seda meest näha, kes minu seltsis oma mödka ja weel mõndagi muud ära ei unustaks! Kui aga hulguks teba weel warastanud ja palku jooksnud ei ole!“

„Ta seisab weel endisel paigal,“ ütles Agnes teist korda tagasi waadates.

„Kuule pois!“ hõikas Risbiter noort sulast, kes nende eel ratsutas. „Mine too mu möd fäält ära!“

„Si, junfer Hans,“ ütles Agnes kähku wähele, „Teie ise peate mödga ära tooma.“

„Kui ilusti palud, ehk annab talupoeg ta hääga tätte,“ pillkas Delwig.

„Lähme kolmekesi, mina aitan paluda,“ hüüdis Agnes wallatult naerdes.

Nad pöörasivad ümber ja sõitsivad sinna tagasi, kus Gabriel ikka weel selga puu najale toetades seisis. Teised seltsilised olivad neist tüki maad ette jõudnud, nii et nende tagasiminekut peaaegu tähelegi ei pandud.

„Tõsta mu mõõk üles ja anna fiia!“ käskis Risbiter upsakalt.

„Sinu mõõk?“ kostis Gabriel otsekui mõtetest ärgates ja lustilik naeratamine libises ta näo üle, kui ta nüüd alles haljast terast enese jalge ees nägi läikivat. „Kui su pruut sinu eest palub, siis amman mõõga kätte.“

„Kust Teie teate, et mina junkri pruut olen?“ küsis Agnes kergeste punastades.

„Ma näen seda junkri suurest julgusest, mis muudu arusaamata oleks.“

„Ma lasen selle koera ilma armuta maha!“ hüüdis Risbiter hambaid kiristades ja tõmbas püstoli välja.

„Pidage, junker Hans!“ ütles Agnes tahvatades. „Herra Gabriel, kui ma Teid palun mõõka üles tõsta...“

Enne kui Agnes sai lõpetada, tõstis Gabriel mõõga üles ja andis ta wiisakalt kummardades noore neiu kätte, üteldes: „Kõik tingimised on täidetud ja raha tehtud. Junkri kätte ei julge ma mõõka anda, sest ta ei osta sõjariista käes pidada ja võiks enesele wigaga teha.“

Delwig pahwatas suure häälega naerma ja ta Agnes pidi vastu tahtmist naeratama.

„Junker Hans, siin on Teie mõõk,“ ütles ta

sõjariista peigmehe kätte andes. „Tänage mind ja
 püüde tuleval korral osavam olla. Hääd teereisi,
 herra Gabriel!“

„Sumalaga, preili!“

Agnes andis hobusele häliste piitsa ja kihutas
 tuhatnelja isa järele, Deltwig ja Risbiter, kes näost
 punane kui keedetud vähi oli, tema kannul.

Mõisameeste laagris.

Gabriel pistis mõõga jälle kapi sisse, astus maantee pääle wälja ja sammus mõttes Tallinna poole. Mõnesaja sammu pärast jäi ta seisatama ja waatas tagasi. „Kalljaks lugul“ ümises ta pääb raputades iseenele ette. „Ma ei saa aru, mis see on, aga üks asi takistab mu sammu, mul on tina taldade all, ma ei taha edasi minna. See wana habemik ütles, et tema wäraw täna õhtuni minu ees lahti seisab. Mis nõidus oli selle sõna sees, et see mind ühtepuhku mõtlema paneb? Tahan ma mõisameheks hakata? Ei, mul on liig rohkeste põhjust neid wihata ja põlata. Agnes von Mõnnikhusen... Seda nime olen ma tänini wihas pidanud ja nüüd... See oli ju üks Mõnnikhusen, kes Kolutvere lahingus talupojad ära wõitis ja minu wanaisa puu oksa lasi tõmmata. Üks Risbiter langes minu wanaisa kae läbi. Kui see selle junker Hansu isa oli, siis oleme temaga tasa. Numal jõmpskas, see junker Hans! Ma ei mõista, kuida Agnes von Mõnnikhusen seda punaseharjalist poisikest... aga mis minul sellega asja? Mul on

tõeste paremat teha, kui halbi junkri ja upsaka rüütli-
preili pärast oma pääd murda. Läki Tallinna poole!”

Gabriel sammus edasi, aga natukese aja pärast
pidi ta jälle seisatama ja aru pidama. Wisu mõte
ei tahtnud kunagi ta pääst lahutada.

„Hm! Nii väga suurtt ruttu mul ei ole. Tallinn
ei jookse minu eest ära. Kui ma homme sinna ei
jõua, siis olen ülehomme sääl. Miks ei peaks ma
pilku mõisameeste laagri pääle heitma? Kardan ma
seda junkrit? Ei, ma tahan talle just näidata, et
ma teda mitte ei karda.“

Wiimse mõttega kõiki kahtlust lõpetades, pööras
Gabriel sedamaid ümber ja sammus tulnud teed mööda
tagasi. Tunni aja pärast jõudis ta Kuimetsa laagri ette.

Mõisameeste laager oli laialine telkide ja hoonete
kogu, osalt mõisa õue, osalt ümberkaudse wälja pääl.
Terwe laagri ja mõisa ümber käis palkidest ja mullast
tehtud wall kahe wärawaga ja mõne suurtüki-hauguga.
Gabriel pääsis kerge waewaga wärawast sisse, sest
wahid oliwad joobnud ja ei pärinud tundmata talu-
poja käest muud, kui natukese õlle raha, mida Gabriel
neile andis. Laagris wältas pidulik kära ja müra,
sest nälginud mõisamehed oliwad mõne päewa eest
„Siitwi kuningas“ Magnuse asupaiga — Põltsamaa
alewi kallale kippunud, kuna „kuningast“ ennast sääl
ei olnud, ja pärast rikka alevi paljaksriisumist rohke
saagiga tagasi tulnud. See oli mõisameeste iga-
päewane käsitäik. Ümberkaudne maa oli nii paljaks
tehtud, et nälg mehi nädalate kaupa hulguma pani.
Siis mindi „sõja“ nimel kaugemale riisuma ja tapma.

Oli sõjakäik õnneks läinud, siis sai saak kähku korist ja kühust läbi lastud.

Smelik maa, see Gesti maa! Kaheksateistkümmend aastat oli hirmus sõda kestnud, nii mitmed sõjaväed olivad siin riisumas ja lagastamas käinud, kõiwide käsi oli kõiwide vastu olnud — ja siisgi suutis see õnnetu pind weel kodurahwa riismeid ja waenlaste tuhandeid toita!

Sel korral õitses laagris õlle ja toidukraami müüjate wili; nende seisukohtade ümber aelestiwad, prassistiwad, lobisestiwad ja laulsiwad mõisameeste salgad. Gabriel oli sõjamees ja sõjaga harjunud, aga see joobnud rööwlite kari, kes tema kodumaa raswast priiskas, pani ta südamel siiski wihast ja jätkusest paisuma. Ta tahtis juba ümber pöörata ja oma teed edasi minna, kui ta korraga selja tagant rasket kätt oma õla pääle tundis langewat. Järsku ümber pöörates nägi ta enese ees laia näoga sõjameest seiswat, kes temale täie õllekannu nina alla pistis:

„Säh joo, külamees! Sa oled tubli poise, kellest minu süda rõõmu tunneb. Nägin, kuda sa metsas neli juntrit hüppama panid.“

„Kas seefama oligi?“ hüüti mitmest küljest.

„Seefama neh!“ tõendas laia näoga sõjamees.

„Kahju, et ma oma filmaga ei näinud, kuda ta Riisbiteri hobuse seljast maha pühkis. See nali on wähemast waadi õlle wääriline.“

„Paras Riisbiterile!“ hüüdsiwad häähed ümber-
ringi ja igast küljest pakuti Gabrielile juua. Gab-

riel wõttis pool tahtmata ühe kannu ja jõi. Müüd ei pääsenud ta enam sõjameeste feltjist. Teda sunniti istuma ja näitama, „mis mees ta on.“

„Tänaseft päewast saadik oleme sõbrad, olgu sa nii talupoeg, kul tahes,“ seletas üks feltsimees, Gabrieli kätt, mis õnneks mitte kõige õrnemate seast ei olnud, nagu pihide wahel pigistades. „Sa pead teadma, et meie hulgast keegi punase pääga junkrit ei falli. See on rumal jõmpfikas, kes enesest palju arwab. Nagu ei oleks temasugusid enne nähtud! Kas näed seda kaltsus latekausfi sääl?“ — Rääkija näitas näpuga ühe feltsimehes pääle, kes kõhuli maas lamab ja segaste filmadega Gabrieli otsa wahtis. — „See on krahwide järeltulija ja kannab ise krahwi nime. Sarnatseid on meil palju.“

„Anna juua, siis ma kingin sulle oma nime,“ läilitas joodik.

Mürisew naer kajas ümberringi wastuseks.

„Hans Risbiter ei ole selle lapaka wääriline,“ kõneles Gabrieli uus sõber edasi. „Oma ülbuse, ihnuse ja häbemata nuuskimise eest oleks ta meie käest annugi libedat õpetust saanud, sest meie ei naljata niisuguste ülematega palju, kuid sest on kahju, et wana Mõnnikhusen teda kaitseb ja temast koguni oma wäimehes tahab teha. See lugu paneb iga auusa inimese wanduma. Kahju, et sina junkrit kõwemalt ei pigistanud, kui ta su käte wahel oli! Oleksid sa tema kõwera kaela weel enne pulmi ümber keeranud — waat' see oleks esimene nali olnud!“

„Mõnnikhusen ei pidanud enne Risbiterist suurt

lugu", seletas teine seltsimees, „aga sest saadid, kui Rishbiter Boltzamaal wana Fahrensbachi wangi wõttis ja Mönnikhuseni kätte tõi, on wanamees otselui ümber muudetud. Müüd on Rishbiter mõisas esimene paljaps ja teeb tunahomme ilusa Agnesega pulmad.“

„Kas tunahomme on juba pulmad?“ küsis Gabriel kohmetades.

„Sest 'poleks wigu, sest nagu wanameest tuntakse, saawad pulmad vähemast toredad olema, kus siis meilegi hääst lonksust ilma ei jää, kuid see on pagana lugu, et pulmas diget peigmeest ei ole. Mis peigmees see on? Süda läigib, kui tema pääle waatab. Oletsin mina preili von Mönnikhusen, ma ütlesin sarnatse peigmehele weel altari ees ei. Mis on tuikefel niisuguse punaseharjalise, tebratahelise, kõwerjalgsa waresepojaga tegemist?“

„Mis näost rääkida!“ ütles täiega lüües kolmas seltsimees, kes ise looduse poolt wähe kenaduse kaasa wara oli saanud. „Nägu on Sumalast loodud nägu, aga see'p see on, et mees ise kuhugile ei kolba. Loll nagu wasikas, alamate wastu upsakas ja tige, ülemate ees roomab kõhuli, kitsipung, jänespüks, waletamise ja hooplemise pääle esimene meister. Ühe sõnaga — lurjus. Sinu terwiseks, talupoeg! Tubli pois, et Hansule pükste pääle andsid!“

Gabriel jõi ja kuulas hoolsa tähelepanemisega, mis teda ennast salamahiti imestama pani, sõjameeste põhjamist junker Rishbiteri kohta. Ta ei wihanud seda inimest, ta arwas teda ainult halbiks poisikeseks, aga siiski täitis tähelepanet, et üksigi kiidusõna Rish-

biteri kohta tema kõrval ei puutunud, Gabrieli südant imeliku rahulolemisega.

Rüütel von Wönnihusen oli oma kaasalistega juba enne Gabrieli tulekut mõisa tagasi jõudnud ja lõunalauale istunud. Pikk laud oli selle aja wiisi järele toitude ja jookidega nii ülirohkeste taetud, et meieaegseid inimesi küll wist kolm korda suurem hulk sest täis oleks saanud. Wiinakaarikad ja õllekannud oliwad ühtepuhku liikumas, jutt ei waiकिनud filmpillugi. Delwig jutustas Risbiteri äpardust ja püüdis teda igapidi teiste ees naeruks teha. Risbiter katsus temale küll mehe moodi wastu anda ja lugu teisiti pöörata, aga näha oli, et suurem osa päältkulajatest enam Delwigi kui teda uskusiwad; neid oli wähe, kes Risbiteri pääle mitte kadedad ei olnud selle häbemata õnne pärast, et tema ilusa ja rikka Agnes von Wönnihuseni omale pidi saama. Agnes oli mõttes ja waatas sagedaste aknast wälja õue pääle, kust sõjameeste kõra selgeste üles kostis. Risbiter istus pruudi kõrwal ja püüdis elatwa lobisemisega tema tähelepanemist Delwigi juttudest ja naljatamisest ära pöörata, leidis aga nii wähe wastust, et ta wiimaks ise hoopis ära waiкis ja südametäiega pää purje pani. Pärast söömaaega sasis ta tuikudes Agnese käewarrest kinni ja talutas ta pool wägise söömasaali kõrwal olewasse kambrisse.

„Mis tembutamine see on?“ algas ta siin raske keelega. „Mi-miks ja täna nii isemoodi oled? Sa ei räägi minuga sõna, ei wasta midagi — mis see kõik tähendab? Ra—kas ja mind enam ei armasta!“

„Ma ei tea isegi,“ kostis Agnes mõttes.

„Mis jutt see nüüd jälle on: sa ei tea isegi? Eks sa ole minu ki—kihlatud pruut! Sa pead mind armastama. Hans von Risbiter ei lase enamast mitte narrida, kas kuuled?“

Viimased sõnad kõlasivad nii ähwardavalt, et Agnes wõdrastades üles waatas.

„Teie olete joobnud, junker,“ ütles ta kergeste punastades. „Laske mu käsi lahti!“

Risbiter ei lastnud kätt mitte lahti, waid langes korraga prantsatades neiu ette põlwili maha ja ütles nutuliselt: „Oh, ma olen üks õnnetu inimene, koid on minu wastu! Anna andeks, pai kulla Agnes, kui sind pahandasin, aga mu hing on täis, ma ei wõi seda enam kannatada. See pagana Delwig kihwtitab minu elu ära oma pilkamise ja waletamisega. Ma olen tema ees nagu rumal pois, jänespüks, lorukapukas. Ütle, Agnes, kas sa usud seda, mis tema minu pääle luiskab?“

„Tänini ei uskunud ma seda mitte,“ ütles Agnes tõsiselt.

„Ära usu teda, Agnes! Tema on minu pääle hirmus kade ja püüab mind laimuga mustata. Ruda wõdin mina, kes oma käega Dietrich von Fabrensbach'i waenlaste keskelt wangi wõtsin, rumal pois ja jänespüks olla? Ei, kulla Agnes, mina olen wapper mees ja targa mõistusega. Ma oleksin Delwigi kihwtise suu ammugi kinni sulgunud, aga ma ei raatsi kätt tema külge pista, sest ta on minu fugulane.“

„Oh, selle pärast ei pruugi sa tema pääle armu heita,“ ütles Agnes naeratades.

„Ei, Agnes,“ töötas Nisbiter pühalikult ja tõusis püsti, „ma tahan temaga kannatada, sinu ja sinu isa pärast. Mis ütles sinu isa, kui ma tema depojale wiga teeksin? Täna ärritas ta mind tee pääl, nii et mul mööd juba paljas oli, ma ei suutnud ennast enam walitseda ja tema wäetihese lugu oleks wist halwaks läinud, 'poleks mitte teised wähele tulnud.“

„Kas sa siis nii osaw wehkleja oled?“ küsis Agnes kaheldes.

„Mina olen Eesti maal kõige osawam wehkleja,“ kostis Nisbiter alandlikult.

„Aga kuida sulle metsas see äpardus juhtus?“

„Missugune äpardus?“

„Et — et sul mööda käes ei olnud, kui mina sinna tulin.“

„Ah, sa räägid jest häbemata talupojast?“

„Ta ütles ju, et ta waba mees on.“

„Sa sina usud seda? Oh, Agnes, ära seda usu! Ülepää ära usu midagi, mis sulle ette luisatakse. See talupoeg oli Wene salakuulaja, selle eest annan ma oma pää! Ma nägin seda tema näost ja tõukasid teda jalaga; sääljuures wistasiin kogemata jalaga möögatupe üles ja mööd kuffus maha.“

„Aga kuida see tuli, et sa ise hobuse seljast maha kuffusid!“

„Kes sulle seda ütles?“

„Deltwig ütles seda sinu enese kuuldes.“

„Oh seda häbemata waleworsti! Mina ei pannud seda walet tähelegi, muidu oleksin temale mõdgateraga kohe sündsa wastuse andnud. Mina peaksin hobuse seljast maha kukkunud olema? Ei seda juhtu. Sa tead ju, kui osaw ratsutaja mina olen. Oh Agnes, küll on minul sinu pärast wõitlemist ja walu kannatamist! Kõik on minu päale kadunud, kõik püüawad mind tõrwata ega hirmu kõige inetuma wale eest tagasi. Aga ükspuhas — tehti nad, mis tahawad, mina neid ei karda, nii kaua kui ma tean, et sina mind armastad. Anna mulle musu, Agnes.“

„Ei anna,“ ütles Agnes järsku ja kiskus enese Nisbiteri käte wäheld lahti.

„Mis see tähendab?“ turtus Nisbiter. „Eks ma ei ole sinu kihlatud peigmees, miks sa mulle musu keelad? Sa pead mulle musu andma!“

„Pärast pulmi!“ kostis Agnes ja lippas naerdes lambrist wälja.

Bahas tujus läks Nisbiter due pääd lahutama. Tellide wahetele astudes nägi ta määratu imestusega seda inimest, kes temale täna nii palju tuskat teinud, sõjameeste feltis istuwat. Nisbiter oli loomu poolest argpüks, aga teatawalt on need wiina mõju all kõige suuremad kiskõrid ja riiuotsijad. Gabrieli nähes süttis kõik junkri rindu korjatud wiha korraga põlema.

„Sina koer!“ kõrgatas ta Gabrieli pääle. „Kuda julged sa weel minu filma ette tulla? Mis sa otsid siit?“

Pikkamisi pööras Gabriel pää kätsewa jun-
kri poole.

„Näe, see on ju seesama pisuke junker, kes nii
ilusti hundiratast lüüa mõistab,“ ütles ta hääs tujus.

Sõjamehed naersitwad. Junker Hans läks naost
rohelisteks.

„Häbemata lurjus! Silmapilt tõuse püsti ja
õõta kübar maha, kui sa rüütliga räägid!“

„Rüütliga ei ole mul praegu rääkimist,“ ütles
Gabriel naeratades, „aga kui weike junkrite wanema
inimesega räägid, siis õõts junkrite küll mütsi
kergitada.“

Sõjameeste naer tunnistas, et nad Gabrieli wastu-
sega rahul olitwad.

„Sulased!“ karjus Rübiter wiha pärast peaaegu
nuttes, „õõtkke see koer kinni ja andke talle tallis sada
hoopi witsu!“

Sulased ei liikunud paigast, waid näitasiwad
junkrile hirtitades hambaid. Meeletumas wihas kis-
kus Rübiter mõõga wälja ja kippus Gabrieli kallale.
Gabriel kargas lähku püsti, tõmbas pika ülikuue sel-
jast ja seisus nüüd sõjamehe riides, läkitiw mõõk läes,
kohmetanud junkri ees.

„Waatame, kelle naht hoopide järele enam kibeleb,“
ütles ta ahwardades.

Mõõgad kõlisesitwad kofku. Mõisameestest ei as-
tunud keegi waele; nad wahtisiwad uudishimuliselt
wehklejate pääle ja südame põhjas soowis wist iga-
üks, et ülbe junker hästi walu saaks. Mõditlus ei
kestnud kuigi kaua. Rahe, kolme löõgi järele lendas

Risbiteri käest mööd kõrgesse, keeritas õhu sees mitu korda ringi ja kukkus alles tüli maad eemal mõisa akna alla maha. Tema järele waadates lauges Gabrieli pilk akna pääle ja trehwas siin teise pilguga kokku. Agnes seisis akna taga. Ta oli riidu hakatusest kuni otsani päält waadanud. Gabriel oli kahewahel, kas ta õigeste näinud, et õnnelik naeratamine neiu roofiliste huulte ümber lehwis. Agnes jäi küll tohe jälle tõsiseks ja pööras näo kõrwale, aga tema naeratamisest jäi õnnestatu kuma Gabrieli südamesse. Gabriel tundis, kuida kõik kenad woorused korruga tema rinnus aset wõtsiwad; heldus, lahtus, leplik meel ja üleüldine inimese-armastus paisutasiwad tema karedat sõjamehe-südan.

„Minge puhlama, junker!“ noomis ta sõbralikult. „Tänajeks olete wahwust ja osatwust küllalt näidanud. Teie mööd on kõige wiledam tantsiija ilma pääl; oleks tal tiitwad seljas, siis wõiks teda linnuks arwata, nii ilusaste lendab ta läbi õhu. Kui teinekord wõitlemise pääle wälja lähete, siis wõtke ikka õppinud linnupüüdja kaasa, muidu lähew mööd Teie käest lendu ja Teie jääte omaft ilma.“

Risbiter, kes minutiks kohmetult seisma oli jäänud, piilus nüüd ka pool tahtmata sinnapoole, kus ta oma sõjariista arwas olewat. Agnes seisis weel akna taga, kuid nüüd oli naeratamise kuma tema uhke näo päält täieste kadunud ja selle asemel weike kortsute tema kulmude wahel asunud. Lähemal silmawilgul oli aknatagune tühi. Risbiteri põskedel wahetas kahwatus punaga. Ta ei julenud kellegi

dääle waadata, õigusega õdigi nãgude pããl pillawat naeratust nãha kartes.

„Sa oled oma kãtt rãõitli wastu õles tõsta jule-
nud, seda pead sa kahetsema,“ ütles ta wiimaks ko-
geledes, põõras jala pããlt õmber ja tõttas kiirel
sammul minema. Sõjameeste naer kohas ta jãrele.
Gabriel oli enesele kerge waewaga ja ilma tahtmata
hulga sõpru kaela sõbitanud. Pool laagrit jooksis
kõõku, seda julget meest wahtima, kes wihatud Riis-
biterile õpetust oli andnud. Lahkumiseft ei lastud
teda juttugi teha ja — õigust õtelda — ta ei õip-
punud isegi õleliiga minema. Õks salahããl ta sõda-
mes sundis teda paigale jããma.

Bruudi kahtlused.

Laupäew oli pulmade ettevalmistamise päew. Wana Mõnnikhusen oli igapidi ja igas asjas wana-meelne: tütre pulmas pidi kõi karmu päält nõnda peetud saama, nagu see enne suure sõja hakatust, Liivi orburiiigi kuldsel ajal olnud, ainult see maha arwatud, et pulmi mitte, nagu muidu enamiste, linnas ei peetud, waid kodu mõisas. Kõik Harju maa mõisnikud oliwad pulma kutsutud. Kõik ei wõinud paraku tulla, sest mitmed oliwad sõjas surma saanud, teised wangi wiidud, kolmandad linnadesse pelgunud, neljandad mööda laia ilma kerjama läinud, aga mõned tuliwad siiski oma naeste ja sulastega ja kõige päält oliwad kõik rüütlisugu mõisamehed ise pulmalised. Seda elu ja liikumist, seda uhkust ja toredust, seda üle kullatud wiletsust, mis sel laupäewal Kuimetsa laagris näha oli! Rüütlid ja junkrid oliwad toredas piduriides, kuldkettide ja sulgedega ehitud, nende hobuste riistad wälkusiwad päikese paistel, nende prouad ja preilid oliwad pärliste, kulla ja kalli kiwidega nii raskest kaetud, et ehete koorma all waetwalt

jalal jätkasivad seista. Rüütlikeisus näitas siin, et tema endisest suurest warandusest vähemast mõned laikivad riismed järele oliwad jäänud.

Pärast Idunat, kuni mõisas õhtuseks sööma- ja juomapiduks laialisi ettevalmistusi tehti, ratsutasivad kõik rüütlisugu meesterahwad pidulikult ehitud hobuste seljas laagrist wälja ja kogusivad lageda wälja pääl ühe wana mõisniku ümber, kes neile kõne pidas ja seda järgmiste sõnadega lõpetas:

„Kõrged ja auulised rüütlisugu herrad ja junõrid! Meie armsa seltsimehe, wahwa Hans von Rissbiteri ja tema pruudi, ilusa ja wiisaka preili Agnes von Mõnnikhuseni auuks olete siia tõkku tulnud; selle pärast palun Teid sõbralikult, et neid kristlikkusi pulmi ristiinimeste wiisil rahus ja rõõmus lõpetaksite. On kellegil teise wastu mõnda wana wiha wõi waenu, siis jäägu see siin paigus meelde tuletamata. Kes seda teha ja täita tahab, see tõstku kätt ja tõotagu sõna pidada.“

Kõik tõstisivad käed üles ja tõutasivad pulmas rahu pidada. Siis sõitsivad nad trummide ja pasunatega, püssa paugutades ja mõõku kõlistades laagrisse tagasi, otsekui oleksivad nad suure lahingu wõitnud. Kaks korda ratsutasivad nad mõisa balkoni eest läbi, kus Agnes täies pruudi-ehetes teiste naesterahwaste keskel seisis ja ratsanikkude pääle waatas. Siis jaotasiwad kõik ratsanikud endid kätte jalka, üks peigmehe, teine pruudi auuks, ja nooremad algasivad mõisa õue pääl wõidumängu nüri odade ja plekist mõõkadega. Kõik sõjamehed ja sulased kogu-

siwad mängijate ümber, kiitsiwad waljuste neid', kes kõige suuremat rammu ja osawust näitawad, ja pillawad libedaste neid, kes endid wõita lastawad. Kõige waljemine kohas päältwaatajate naer, kui Hans von Risbiter, keda Delwig odapistmise pääle wälja oli kutsunud, sadulast maha lendas. Seda nähes tõusis Agnes järsku üles ja läks balkoni päält ära. Teistest naesterahwastest ei läinud keegi ta järele, sest nende tähelepanemine oli põnewusega wõidumängu pääle juhitud. Agnes tõttas ükspäine oma kambriisse, kus ta nõrkedes tooli pääle langes. Ta süda oli raske, pää segasid mõtteid täis; tal oli üks ainuke selge tundmus: waha meel Hans von Risbiteri wastu.

Agnes oli kui ilma süüta laps walju isa ja õrna ema hoole all üles kaswanud. Ta ei tundnud seni muud häda ega õnnetust, kui keda, mis sõja läbi sündis; sõja häda tundis ta küll põhjalikult, sest ta oli just niisama wana kui suur Liitwi sõda — 18 aastat. Kõige wähem tundis Agnes oma enese südant. Sel ajal ei olnud ju romaanide lugemine weel mitte rüütlipreilide harjunud ajawiide ja Agnes von Mönningusenile oli see uueaegne, odaw ja hõlbus südameteaduse kursus 18 aastases wanaduses weel täieste tundmata asi. Agnes teadis nii palju, et neiu, kui nad umbes 20 aasta ümber wanaks saanud, wanemate tahtmist mõõda mehele lähewad; tehtakse toredad pulmad ja siis sõidab noor abielupaar oma mõiisa ja elab sääl lustilikult — kui aga sõda lubab. Koos elades pidi nõnda nimetatud armastus iseenesest tulema, ja see oli Agnese meelest üsna loo-

mulik, sest tänini oli ta ju kõiki armastanud, kellega ta koos elas: isa, ema, surnud wenda, sugulasi, oma hoidjaid, isa jahikoeri, tädi Mathilde walget kassi ja mitmetesugu sulgloomi. Sunter Nisbiter ei olnud näo poolest ilus, ei ka mitte üleliiga tark, aga isa ütles, et ta tubli noormees ja suure waranduse ainus pärija olla, kellele isa päälegi oma weriwaenlase wangiwõtmise eest suurt tänu wõlgu oli. Igapidi oli Nisbiter wähemast niisama hää, kui keegi teine kofilane, mis ei pidanud Agnes teda meheks wastu wõtma? Pulmadega oleks Agnes hää meelega weel aega wiitnud, sest ta ei raatsinud isast lahkuda, aga isa oli ju pulmapäewa ette määranud ja mis isa ütles, see pidi tõrkumata täidetud saama. Wähemais asjus tegi wana Wönnikhusen hää meelega tütri tahtmist ja lasi ennast tema õrnast käest juhtida, aga meheleminemise asjus ei olnud Agnesele ialgi mõtet pähe tulnud, isa tahtmise wastu hakata.

Nüüd aga märkas Agnes korraga, et abieluks ometigi enam waja oli, kui isa tahtmist, ja ühtlasi tundis ta omas südames himu äratwat, asja oma filmaga waadata, aega wiita, uurida. Ta aimas tumedaste, et ta Hans von Nisbiteri ialgi ei wõinud armastada ega temaga koos elades õnnelik olla; weel enam, ta tundis, et Nisbiter temale otse wastu meelt oli. Nagu kõik naesterahwad, nõnda weeretas ka Agnes oma südame põhjas kõik süü meesterahwa pääle. Ta ei uurinud neid tõdelisi põhjusid, mis peigmeest tema meelest läilaks tegiwad, waid andis

oma tundmusele maad ja see tundmus ütles: Hans on walelik, wilets hoopleja, näo poolest inetu, jõu poolest nõrk, ühe sõnaga mitte nii, kuida õige mees-
rahwas peab olema. Ma ei wõi tema pääle ialgi
ukse olla ja tema ei wõi mind ialgi kaitsta. Mul
ei ole enam mingisugust usaldust tema wastu, kuida
wõin ma siis tema tõotust uskuda, et ta mind õnne-
likuks tahab teha?

„Agnes!“ hüüdis isa hääl ukse tagant.

Agnes kargas kohkudes püsti, aga ta ei kostnud
mitte kõhe hüüdmise pääle. Esimest korda ärkas kan-
getaelsuse ja wastupanemise himu tema lapselikus
südames. Mikspärast sundis isa teda wastu tahtmist
mehele minema? Kentsakas lugu! Tänini ei olnud
Agnesele kordagi meelde tulnud, et isa teda „sun-
dis.“ Ja nüüd?

Uks läks lahti ja wana Mõnnikhusen pistis pää
prao wahelt sisse.

„Kuhu ja nii kauaks jääb, Agnes?“

Agnes wditles iseenesega. Pidi ta wälja rää-
kima, mis ta südant koormas, wõi suud pidama ja
waitseft kannatama, mis isa tema pääle pani? Rää-
kimise himu jäi wditjaks.

„Kas ma tohin sinuga sõna rääkida, isa?“ küsis
Agnes kartlikult.

„Hohoo, millal ja seda siis mitte ei ole tohti-
nud?“ kostis Mõnnikhusen hääs tujus ja astus
tuppa. „Mis sul on, tüdrukene? Sa oled näost kah-
watu, otsaesine kräsus, mokad wingus — mis see

tähendab? On sind keegi pahandanud wdi mõtled ja nii sügawaste tulewa abielu murede pääle?"

Agnes surus ennast nagu kaitsmist otsides isa rinna wastu ja ütles meelitades: „Ma olen rumal laps ega tea isegi, mis mul on. Mu pää on segane. Anna mulle hääd nduu, pai isa.“

„Hääd nduu? Mis mina wana sõjamees pitsidest ja paeladest tean? Ega ja muud nduu ometigi ei tahta.“

„On see sinu tõsine arwamine, isa, et noorel naesterahwal, kes homme mehe abikaasaks peab saama, muud nduu waja ei ole, kui pitside ja paelade kohta?“ küsis Agnes pisut libedalt.

„Noh, noh, wõib ju ka olla, et ja oma pärliste ja kallid kividega —“

„Jal!“ hüüdis Agnes sarnatse häälega, mida Wönnikhusen tema suust esimest korda kuulis; ühtlasti pani wana rüütel imestuse ja ehmatusega tähele, et pisarad Agnese läikiwaid filmi tumestasiwad.

„Taga parem!“ hüüdis wanamees kohmetult ja pörkas koguni poole samm u tagasi, sest õige mehena kartis ta naesterahwa pisaraid enam kui tuld.

„Sul näib ju üsna tõsist asja südame pääl olewat. Säh sulle, nüüd hakkawad filmad koguni wett jooksuma. Tule taewas appi, no mis nüüd pääle hakata? Dot', oot', ma kutsun kohe naesterahwad süia —“

„Kra kutsu kedagi!“ ütles Agnes kohkudes ja pühtis pisarad kätu ära. „Mul on sinuga üksi-päine rääkimist, aga ma häbenen, ei leia hakatust.“

„Sa häbened ja ei leia hakatust? Parema kutsun ikka naesterahwad —“

„Ei, ei! Ma tahtsin sinu käest midagi küsida. Kas sa arvad . . . kas sa mõtled —“

„Koh?“

„Kas sa usud, et . . . et junter Risbiter niisugune mees on, nagu näituseks sina oled?“

„Hoho!“ naeris Mõnnikhusen. „Weider küsimine. Ega ta ometigi naesterahwas ei ole!“

„Ma tahtsin ütelda: kas ta on nii wahwa, nii auus, nii õiglane, nii häa —“

„Koh, mis weel?“

„Ühe sõnaga, kas ta on selle wääriline, Kaspar von Mõnnikhuseni wäimeheks saada?“ lõpetas Agnes wahwaste.

„Di, oi, Agnes,“ imestas wana rüütel, „ma ei teadnudgi weel, et sina nii uhke oled. See on tõsi, meie sugukond on wana ja kõrge auu sees, sinu lihane onu, minu wend, oli piiskop ja walitsew würst —“

„Ma ei räägi meie sugukonnast,“ ütles Agnes ruttu wahese, „ma küsisin ainult, kas sa Risbiteri sinu enese wääriliseks arwad.“

„Kui ma ise teda oma wäimeheks olen walinud, juba ta siis ka ikka selle suure auu wääriline on. Wõi on sul selle kohta wahest midagi kahtlust?“

„Mul ei ole weel aega olnud, teda ligemalt tundma õppida.“

„Seda parem. See ei ole ilmasgi häa, kui noor tütarlaps üht meesterahwast ligemalt tundma õpib.“

„Ka siis mitte, kui sest meesterahwast tema tulewane abikaas peab saama?“

„Abielus on neil küllalt aega teine teist ligemalt tundma õppida.“

„Aga kui nad kaheleki kokku ei sünni, mis siis?“

„Tüdruk, tüdruk, kust sa need imelikud mõtted võtad?“ hüüdis wana rüütel pääd wangutades. „Miksugusid sõnu 'pole ma weel ühegi tütarlapse suust kuulnud. Kust sa seda tead, et teie kokku ei sünni? See on ju ometigi minu asi, sinule meest otsida, ja olen ma ühe leidnud, siis tähendab see, et teie wäga hästi kokku sünnite. Ära mõtle, et mina inimesi ei tunne.“

„Kas sa siis Riisbiteri tõeste nii hästi tunned?“ küsis Agnes aralt, esimest korda isa sõnade kohta tahtlust tundes.

„Miks ma teda ei tunne? Tema isaga olime hääb sõbrad, tema ise elab juba kolm kuud minu silma all ja on selle ajaga tähtsa teo ära teinud. Ma olen temale kõige suuremat tänu wõlgu.“

„Aga mina ei ole temale mitte tänu wõlgu,“ pani Agnes julgeste wastu.

Wana rüütel sügas kitsikuses kõrwatagust. Korraga hüüdis ta rõõmsa näoga, nagu oleks ta mõne hää mõtte leidnud: „Tont võtku mind, kui ma sest kõigest aru saan! Mis need jutud tähendawad? Mis sa tahtsid mulle ütelda?“

Kitsikuses olemise kord oli nüüd Agnese käes. Ta ei leidnud kohe wastust, waid lõi punastades filmad maha.

„Daha, ma hakkas aimama, miks sa oma kalli peigmehe pääle tujane oled,“ naeris Wönnithusen.

„Sa oleksid hää meelega näinud, et tema teiste noorte meeste seas kõige tugemam ja osavam oleks olnud. Pärast laps, ära üleliiga kurwasta. Põhikene äpardus võib igasühele juhtuda. Kui neiu kõiki neid noori mehi põlgaksivad, kes korra sadulast maha on lennanud, siis ei saaks nad ialgi mehele.“

„Aga kui ma mehele ei tahagi minna?“ ütles Agnes järsku.

Mõnnithusen pahwatas suure häälega naerma.

„Sa ei tahagi mehele minna? Hahaha! Küll ma neid tüdrukuid tunnen! Arwasin find teistest tütarlastest targema, otskohesema olewat, aga näüd ma näen, et kõik ühetaolised olete. Mõned preilid lasewad endid ju weel altari ees pooltundide kaupa paluda ja meelitada, enne kui jah ütlewad. Neitsilik häbi on hää ja kallid asi, aga igal asjal olgu oma mõdt.“

„Mina ei häbene ialgi tött rääkida,“ ütles Agnes uhkusega.

„Tühi jutt, kõnekolks! Miks ja siis tött ei räägi? Tähtsid mulle midagi tähtsat asja teada anda, aga jüamaani ei ole ma weel ühtgi tõsist sõna sinu suust kuulnud. Keeritad nagu kaspileene palawa pudru ümber. Ma näen, sul kipitab midagi südame pääl, muidugi mõni tühi asi, aga neitsilik häbi keelab find, oma lihase isale nii palju usaldust näidata, et temale selget tött tunnistasid. Et ole õige, mu häbelik tütrife?“

Agnese filmis oli isa esimeste sõnade juures isearalik lõke wälkuma hakanud. Wiimse küsimise pääle:

kostis ta selge, kindla häälega: „Ma tahaksin, et pulmapäew kaugema aja pääle edasi lükatud saaks.“

Ja wahtis pärani filmil tütri otsa. Ta teadis, et tütril oma jagu kindlat tahtmist wõi „kangekael-sust“ oli, millega ta, kui waja, ka isa üle walitses, ja praegu oli Agnese nägu nii tõsine, tema pilk nii wali, et wahwa rüütli süda rinnus filmapilguks warijema ldi.

„Mikspärast?“ küsis ta kohmetult.

„Ma ei wõi seda seletada,“ wastas Agnes mõttes ja ldi filmad maha.

Seda nähes tundis wana rüütel oma julgust ja meelekindlust tütri ees kohe jälle kaawatwat, aga naljatada ei julenud ta siisgi weel mitte, waid arwas tõsist, isaliku maanitsust waja olewat.

„Agnes, Agnes, mis sul arus on?“ ütles ta noomitvalt. „Sa nõuad täieste wõimata asja ja ei tea isegi, mikspärast ja seda nõuad! Mõttele ometigi, mis see tähendab: pulmad on juba alganud, pidu walmistatud, wõdrad kokku kutsutud — ja nüüd peaksin mina korraga piduliste ette astuma ja kuulutama: Minge kõik koju, teil ei ole siin midagi tegemist, sest pulmad on tulewa aja pääle edasi lükatud! Mis ütlesiwad inimesed selle kohta? Kelle filma julgesin mina siis weel waadata? Ma oleksin ju igaweseks ajaks kõige Gesti maa rüütlikeisuse ees teotatud ja naeruks tehtud. See ei oleks weel kõige suurem õnnetus, sest mina ei pruugi kellegi naeru ega teotust karta. Aga mõttele, mis sinust enesest siis arwama hakataks!“

„Mis siis?“ kogeles Agnes, keda isa auulisel sõnad ja tõsine nägu koe jälle araks tegivad.

„Oh Agnes, sa ilmasüüta ingel!“ õhtas Mõnnikhusen südame põhjast. „Kui wähe tunned sa weel meie kallist mõisnikkude seltsi, nende kurje mõtteid ja weel kurjemat keelepüksimisi! Sarnane ettevaatmata tegu, nagu sa minu käest uisapäisa nõuad, paneks koe, sõja hädast ja kõigest wiletsusest hoolimata, tuhanded keeled liikuma. Ühe suurtsugu tütarlapse auu on nii ütlemata õrn taim, et ühe ainja kurja keele puutumine teda närtsima wõib panna.“

„Kuda wõib see minu auu külge puutuda, kui —“

„Kui pulmad pidamata jääwad? Oh Agnes, teat-sid sa, kui kergeste meie auu rikkumine sagedaste meie kõige paremate sõprade käes käib, ja kui raskets see mulle läheb, sinule seda ära seletada! Igal sündmusel on oma põhjus, ja kui põhjust koe filmaga ei nähta, siis hakatakse seda otsima ja arutama. Jääwad pulmad nüüd ilma mingisuguse nähtawa põhjuseta pidamata, siis pääsewad jutud lahti —“

„Missugused jutud?“ küsis Agnes järsku.

„Noh, näitusets, nagu oleks sinu ja Riisbiteri wähele keegi teine meesterahwas pugenud —“

„Keegi teine meesterahwas?“ kordas Agnes kohkudes.

„Nüüd sa ehmatad isegi ära,“ naeratas wana rüütel, südame põhjas oma korda läinud kawaluse üle rõõmustades. „Ära sunni mind seda tumedat asja pikemalt seletama, see on mulle wäga wastu meelt. Maailm on kuri ja mõtleb ligemisest hää meelega kurja, liiategi siis, kui see ligimine — noor naes-

terahwas on. Läheb pruutpaar ehk ta abielupaar enneaegu lahku, ilma et põhjused kõige maailma ees selged oleksivad, siis langeb kahtlus itka esmalt nõrgema poole pääle, nagu oleks tema kudadigiwiifi digelt teelt kõrwale ekfinud."

"Seda ei pea keegi mõtlema!" ütles Agnes, järsku pääd tõstes, uhkete. "Unusta minu palwe ära, isa. Ma näen nüüd ifegi, et rumal laps olin ja wõimata asja himustasin."

"Olgu see sulle tulewikus õpetuseks," lõpetas Wõnnikhusen pühalikult ja andis tütri puhta, walge otsaesisele suud. Agnes läks jälle balkoni pääle, teiste naesterahwaste sekka, kes küsimistega ta pääle tormasivad, kus ta nii kaua wiibinud. Need küsimised tegiwad Agnesele tusta; külma wärinaga mõtles ta selle pääle, kuida lugu weel siis oleks olnud, kui kõik need naesterahwad tema käest palju suurema ja tähtsama asja põhjusid oleksivad pärima hakanud. Ta waatas pääliskaudselt. Ta nagu oli kõrt ja külm. Kordagi ei ekfinud ta pillk sinna külge, kus Gabriel teiste sõjameeste keskel seisis ja oma kõrge, mehise kujuga kõigi naesterahwaste pilgud oma poole tõmbas.

"Ütle mata ilus ja ütle mata uhke!" mõtles Gabriel kena pruuti filmates. "Päris würsti tütar. Ma ei usu, et ta Risbiteri armastab, aga weel wähem wõiks ta inimest armastada, kes seisuse poolest temast karwawäärt madalam on."

Benelased tulewad!

Shtul algas suur joomapidu, millest terve mõisameeste leer osa võttis. Mõisa jaalides priiskasivad kutsutud külalised ja kõik mõisameeste ülemad, keda arvu poolest wist rohkem oli kui alamaid, ja telkides lamasiwad lihtsõjamehed, wahunawad kannud käes, õllewaatide ümber. Südaöö ajal ei olnud terwes mõisas ega laagris wist ühtgi selge mõistusega meest leida, wabest ainus Gabriel maha arwata. Gabriel oli kõige suuremas telgis aset wõtnud. Ta pidi teistega „seltsi pärast“ wabwaste kaasa jooma, aga ta ostas fiisgi parajat mõdotu piibada. Joobnud mõisameeste waade täitis teda põlguse ja jalestusega. Oliwad need lallitawad, määgitawad ja norškawad joodikud seda wäärt, et Gesti maa nende ees wärises? Käputäis Benelasi oleks seda rõõwliwiska praeguses olekus kerge waewaga laiale pillata suutnud. Kui kõik seltsimehed joomastuse mõju all une rüppe oliwad wajunud, tõusis Gabriel üles ja astus telgist wälja. Taewas oli pilwe läinud, pime öö kattis maad. Laagris oliwad wiim-

sed tuleb kustumas, kuna mõisa aknatest weel wal-
gus säras. Urwa oli siin ja sääl weel segaseid
häáli, lora ja tralli kuulda.

Gabriel kõndis mõisa aknate alt läbi ja sattus
rohuaeda, mida wana Mõnnikhusen tütri rõõmuks mitte
sõjameeste tallermaaks ei lastnud teha. Wärske rohu
ja lillede lõhn lehwis tulijale meelitades wastu. Gab-
riel wõttis nõuaks, siia õomajale jääda. Sunapuude
alt leidis ta pehme rohuplatsti ja heitis pikali. Maa-
pinna niiskus ja õõsene õhk ei wõinud tema raudse
kehale midagi paha teha.

„Homme rändan edasi,“ mõtles ta uinudes. „Tühi
temp, et siia wahtima jäin. Ma ei mõista, mis asi
mind ülepää siia kihutas. Mis mul siin otsimist
on? Olen ma tõeste weel nii lapselik, et seda upsa-
kat tüdrukut teist korda näha himustasin, wõi oli
mul mõnda muud põhjust? Ei, digust ütelda, muud
põhjust mul ei olnud. Ega ma ometigi mõisameheks
ei tahtnud hakata! See tähendab: mina, kes oma
kaksikümmendseitse aastat auuga turja pääl kannan,
olen siisgi weel nii halp ja edew, et iga ilusa näo
järele lippan, mis mulle tee pääl pöigiti ette juhtub.
Wäga hale tunnistus minu mehise meele ja mõistuse
kohta! — Weider lugu, et ta just selle tottra Riisbi-
terile läheb. Kuda tahab ta enmast nüüdsel kardeta-
wal ajal sarnatse tõikuwa pilliroo pääle toetada?
Smelit! — Aga mis minul sellega asja? Seisuse ja
kõrkuse poolest on nad teine teise wäärilised. Elagu
õnnelikult wõi õnnetumalt, minul on see ükspuhas.“

Selle farmi mõttega jäi Gabriel rahuliste magama.

Umbes kats tundi wdis ta maganud olla, kui wali kára ja püüsi paugud teda unest äratafiwad. Siotsa arwas ta pulmalisi isikeskis tülitsewat, nagu see selleaegsetel pulmadel sagedaste juhtus, märkas aga warsti, et kára mitte wdifast, waid laagri platfilt tõusis. Wdifa afnate taga oliwad tuled kustunud, jääl walitses täieline waikus. Laagriplats oli aeast wdifahoonne läbi lahutatud, sellepärast ei wdinud Gabriel näha, mis jääl sündis. Ta tõusis üles ja kuulatas. Kára kaswas ühtepuhku suuremaks, püüsi-paakude wahel oli nüüd ka rauda kolinat selgeste kuulda. Korraga tungis wali hädakisa Gabrieli kõrwu: „Põgenege, põgenege! Wenelased laagris!“

Nüüd oli asi selge. Wenelased Paides oliwad kudagi wiisi Ruimetšas peetawast pidust haisu saanud ja, wdifameeste joovastust kasuga tarwitades, öö ajal laagri kallale kippunud.

Gabriel oli kahewahel. Pidi ta wditlusest osa wdtna wdi rahulikult ootama, kuda asi lõppeb? Usjal oli kummagil korral oma koks küljes. Kelle poole pidi ta hoidma? Wdifamehi põlgas ja wihtas ta südame põhjast, aga nende wastu ei wdinud ta sel korral ka mitte kätt tõsta, sest ta oli ju nende külaline. Jäi ta ootama, siis oli karta, et teda wägise wditluse sisse kistutaks. Rõige parem nõuu oli — jalad kullasse wdtna ja rahuga oma teed minna, kuna see weel wdimalik näis olewat. Siisgi ei põgenenud Gabriel mitte. Arusaamata tundmus sündis teda paigale jääma, ootama, walwama.

Wdifa afnate taga hakkasiwad tuled liikuma.

Kära kostis ligemalt — wist oliwad Wenelased mõisa sisse tunginud. Häkitselt kukkus Gabrielile uhte rüütlipreili jälle meelde ja — nüüd oli kõik kahtlemine lõpetatud. Kuna ta suurte sammudega aegast läbi mõisa poole tõttas, kõlisesiwad mõned aknad, üks üks läks rakkudes lahti ja mõned mustad tujud tormasiwad Gabrielist mööda. Ta tahtis uksest sisse tungida, aga jääb trügis suur hulk põgenejaid hirmsa hooa wälja ja tegi sissepääsemise täitsa wõimataks. Gabriel pidi taganema. Keegi tõukas mööda rutes küünarnukiga ta külge. Gabriel arwas junter Risbiteri ära tundawat.

„Kena peigmees, kes putku paneb ja priuudi hädasse jätab!“ mõtles Gaariel hambaid kiristades ja Risbiterile rusikat järele raputades.

Häliste kõlas teise korra päält wali tiljatamine Gabrieli kõrwu. Ülespoole waadates nägi ta balkoni pääl walget tuju tumawat; ühtlasi märkas ta, et aea poolt kitsas, keeruline trepp balkoni pääle wiis. Gabriel jooksis wiibimata trepist üles.

„Kes saäl on?“ karjatas Agnese hääl talle kohumult wastu ja walge tuju sirutas käed tõrjudes wälja.

„Hää sõber,“ kostis Gabriel poolwaljuste. „Ma tahan Teid põgeneda aidata, preili Agnes, kas lubate?“

„Kus mu isa on?“ küsis Agnes ahastades.

„Seda ma ei tea. Waadake, kuida kõik põgenesiwad — wahest on ta rüütel Wönnikhusen nende seas. Mõtlege enese pääle, preili Agnes!“

„Ei, mina ei liigu siit paigast, kuni tean, mis mu isaga . . .“

Sõna tardus Agnese suus. Ta selja taga kõlastivad karedad sõnad tundmata keeles.

„Kas tahate Wenelaste kätte sattuda?“ ütles Gabriel peaaegu ähwardawalt.

„Ei, ei!“ karjatas Agnes wärisedes ja hakkas abi otsides kahe käega noore mehe tugewast käewarrest finni.

Gabriel wõttis neiu nagu wäetima lapse kätte pääle ja jooksis trepist alla, aeast läbi raudse jalgwärawa poole, mille teised põgenejad juba lukust lahti murdnud oliwad. Hädawaewalt pääsis ta oma õrna koormaga põgenejate trüginast läbi lageada wälja pääle, kus mustad warjud ühiskult ja salgakoupa liitusiwad.

„Pange mind nüüd maha,“ palus Agnes jostistades.

Gabriel kuulas, kuigi kahetsedes, sõna ja nad tõttasiwad nüüd käsi käes üle lagendiku sinnapoole, kus metsa sõrw tumedaste kumas. Juba paarikümne sammuga pärast kukkus Agnes walujaste hoigades põlwili.

„Mis wiga?“ küsis Gabriel.

„Ma olen jalaga wastu kivi tõuganud,“ hoigas Agnes.

„Teie olete palja jalu, preili Agnes?“

„Mitte üksi palja jalu, waid ka . . .“

Raugemale ei suutnud Agnes rääkida, häbi lämmatas ta hääle ära. Ta wäetifene oli ju — wõõdist pidanud põgenema. Ilma aega ja sõna raistamata kiskus Gabriel oma pika ülituue seljast, mäs-
fis jelle neiu õrna keha ümber, tõstis kalli kimbu

ettevaatlikult maast üles ja küsis siis alles luba:

„Kas tohin Teid nüüd jälle kanda?“

Agnes nikutas tummalt pääd. Tal ei olnud enam diget jõudu ja korraga ka mitte enam tahtmistgi, selle tugewa ja ühtlasi nii wiisaka mehe vastu tõrkuda. Magus joowastus tõusis talle pähe ja silmapilguks unustas ta kõik selle hirmja öö õnnetuse ära. Kõua ei kestnud õnnelik unustus mitte, sest weel enne kui nad metsa jõudsid, hakkas punane kuma põgenejate teed walgustama ja tagasi waadates nägid nad, et mõis lausa tules seisis. Agnes karjatas ja rabeles enese Gabrieli käte wabelt maha.

„Edasi, edasi!“ maanitses Gabriel. „Wenelased tõidwad iga filmapilguga meie kannule jõuda.“

„Etis Teie näe, et mõis põleb!“ kogeles Agnes, otsekui ära nõiatud üksifilmi tule sisse wahtides.

Gabriel kehitas olasid. Ta arwas neiu kahetsust kaduwa wara järele liiaks ja pomises kaunis kalgilt:

„Mis jääb parata? See on sõja digus.“

„Aga minu waene isa, mis temast nüüd saab?“ küsis Agnes meeleäraheitmisega.

Gabriel ei lausunud enam sõnagi.

Agnes pistis korraga kui meeletu põlewa mõisa poole jooksu. Paraku ei jõudnud ta kuigi kaugemale, sest Gabrieli piik ülikuub takistas ta jalgu. Mõne sammuga pärast tomistas ta ja kukkus maha. Kõhe oli Gabriel jälle ta kõrwal.

„Arge puutuge minusse!“ palus Agnes lõõtsu-
tabes. „Ma tahan siia jääda ja surra.“

Sellega ei olnud Gabriel nüüd jälle sugugi nõuus. Ta üles walju häälega: „Teie ei tohi surra, preili von Rönninghusen. See ei ole veel sugugi kindel, et Teie isa surnud wõi wangi sattunud on, aga kui ta Teie surma kuuleb, siis wõiks see sõnum tema kallist elu küll lühendada.“

Agnes tõusis järsku üles.

„Arwate Teie, et minu isa veel elab?“ küsis ta, Gabrielile uuritvalt filma waadates.

„Ma ei arwa seda mitte üksnes, ma usun seda kindlasti,“ kostis Gabriel.

„Mikspärast Teie seda usute?“ päris Agnes jälle ärkawa umbusaldusega.

„Ma nägin palju inimesi mõisast põgenewat — nende seas ka Teie armsat peigmeest,“ lühas Gabriel weidi kahjurõõmulikult juurde.

„Tema põgenes — enne mind?“ kogeles Agnes nagu kõrwale pöörates, sest ta kartis häbipuna näidata, mis talle palge tõusis.

„Rõige esimeste seas ja kõige imelikuma kiirusega,“ tõendas Gabriel ilma armuta. „Arge tema elu eest kartte, preili Agnes; ma ei usu, et Wenelased teda iganes kätte saawad, kui neil tiibu seljas ei ole. Wenelased on siin jälle kord näidanud, et neil ümberpiiramise sõjas osawust ja kawalust puudub. Nad teadsiwad wist, et kõik mõisamehed laagris joobnud on ja wõiditwad kerge waewaga walwamata wärawast sisse tungida, aga kõrget aea-

müüri mõisa taga sisse piirata ei tulnud neile meel-
degi. Teie isa on tark sõjapäälik; ta nägi wist kohe
ära, et wastupanemine sel korral asjata, pääsemise
tee aga weel lahti oli, ja käskis ise kõiki põgeneda.
Sarnatsel korral ei ole ju taganemine sõja seaduste
järele mitte teotaw asi, waid mõistuse käsk. Wene-
laste kätte ei ole wist palju rohkem langemud, kui
mõned joobnud sõjamehed laagris — ja neist ei ole
suurt kahju," lühas Gabriel mõttes juurde.

Imelik mõju oli Gabrieli rahulisel, asjalikul se-
letusel Agnese päale. Ta tundis hirmu ning ahas-
tust kaduwat ja jäi kindlaste uskuma, et isa eluga
pääsenud.

"Rahu poole wdib isa põgenenud olla?" küsis
ta elawalt.

"Küla'p itka wist Tallinna poole," oli Gabrieli
wastus.

"Oh, siis tõttame kohe ta järele!"

"Seda arwan minagi — taha, ma kuulen mü-
dinat. Seikkem maha!"

Nad heitsiwad kummuli maha ja jäiwad põne-
walt kuulatama. Wälja kiwide pääl oli kapjade
plaginat selgeste kuulda. Warsti tuli tulekahju sega-
sel paistel mõisa poolt salk ratsamehi nähtawale.
Nagu warjud kihutasiwad nad umbes saja sammu
maa päält kuulajatest mööda. Agnese süda tüksus
kuuldawalt. Ilma teadmata nihutas ta ennast Gab-
rieli ligemale.

"Need ei ole Wenelased," sosistas Gabriel. "Ma

arwan rüütel Mõnnikhuseni ära tundwat. Kas näete punaste sulgedega kübarat? See on tema."

"Isa!" hüüdis Agnes järsku üles karates. "Isa, kuule mind! Isa, armas isa, mina olen ju siin, Agnes!"

Gabriel tahtis ka hüüda — ja tema vägew hääle oleks wist kaugemale kandnud, aga — olgu see kartuse pärast, et wali hüüdmine põgenejaid weel enam wõiks hirmutada ja suurema kiirusele awateleada, olgu see muu teadmata põhjuse pärast — ta hääle jäi rindu tinni. Agnes kordas hüüdmist mitmel korral, aga keegi ei wõtnud teda kuulda; ratsanikud ei pööranud kordagi pääd ja warsti oliwad nende kujud pimedusesse kadunud. Agnes rõngutas meelt ära heites käsa.

"Surma hirm teeb inimesed kurdiks," ütles Gabriel naeratades.

"Minu isa ei karda surma," kostis Agnes uhkusega.

"Wõib küll olla, aga ma arwan siiski, et elu talle armsam on ja et ta Teile rõõmuks weel kaua elada himustab. Olgu see Teile hääks eesmärguks, preili Agnes. Müüd ei ole Teil enam kõige wähe-
mat põhjust surma igatseda. Meie peame tõsiselt elu nõudmistele pääle mõtlema. Kõit hakkab pea kumama, Wenelased wõiwad igal filmapilgul siin olla. Metsas on ainus pääsemine. Sääle wõime puhata ja aru pidada, mis edespäi teha tuleb."

"Jah, põgeneme, põgeneme," ütles Agnes otseselt unest ärgates.

Ilma tõrkumata lastis ta sündida, et Gabriel teda uueste kätte pääle wõttis. Nad jõudsiwad warsti metsa sõrwale, aga Gabriel ei pidanud weel kinni,

sest mets oli mõisameestest kaugele ära laastatud ja arwaks tehtud. Gabrielil oli iseäralik tuhin, oma kallist koormat hädaohust wõimalikult kaugele kanda. Ta ei teadnud isegi, mis asi seda koormat tema meelest korraga nii kalliks tegi; see oli ju ometigi upsakas rüütlipreili, wihatud mõisameeste päaliku tütar, seda ta praegu käte pääl kandis, aga siiski ei mäletanud Gabriel ühtegi wägitegu, mis temale eluajal suuremat rõõmu oleks teinud. Paksus padrikus jäi ta wiimaks sügawaste hinge tõmmates seisma. Ta oli weibi wäsinud, aga täieste õnnelik.

Kui Agnes jälle oma jalgel seisis, pakkus ta Gabrielile läikiwail filmil ja õhetawail palgil kätt.

„Ruda pean ma teid tänama?“

„Tänama?“ kostis Gabriel naerdes. „Teaksite Teie, kui suurt nalja see pakkujooksmine mulle tegi, siis ei tänaks Teie mind, waid nõuaksite päälegi weel minu käest tänu.“

„See tegi Teile — nalja?“ kordas Agnes weni-tades ja tõmbas kae ruttu tagasi.

„Selget, puhast nalja,“ tõendas Gabriel lusti-likult. „Läheksin hää meelega mõisa tagasi waatama, kas sääl weel mõnda rüütlipreilit ei ole, kes minu abi tarwitada wõiks.“

„Siis minge!“ ütles Agnes wäga kähku.

„Jah, aga kui Wenelased mind jisse ei lase?“

„Kas Teie neid nii wäga kardate?“ küsis Agnes pilgelikult.

„Käigite ju ise, kui wiledaste ma nende eest paku-jooksin.“

„Noh, siis jätke mind siia ja — jookste edasi!“
 Sigust ütelda, Agnes wiitis pisut aega, enne
 kui wiimse sõna wälja ütles, aga ta oli ärritatud
 tujus ja põlgaw sõna tuli lõpuks nagu iseenesest wälja.

„Seda uhkust!“ mõtles Gabriel, tõuswa koidu
 walgel noore neiu nägu filmates, kus puna ja walge
 järsku wahetasiwad. „Ime, et ta mulle fina ei ütle.
 Bahandab wist, et mina oma talupoja-kätega tema
 kõrgeste sündinud keha külge julgesin puutuda. —
 Jooksjuga 'pole weel nii suurt häda,“ kõneles ta
 waljuste edasi. „Esiotsa oleme siin hästi warjatud
 ja wdime puhata.“

„Mina ei ole wäsinud,“ tähendas Agnes kül-
 malt. „Ma tean, kust tee Tallinna poole wiib ja
 hakkan kohe minema.“

„Teie unustate, et tõld ja hobused Wenelaste
 kätte on jäänud, kes korra püütud saaki wifalt linni
 hoiawad. Mina kardan neid kui tuld ega julge neid
 tülitama minna, Teie isa ja wahwa junter Hans
 on häliste Tallinna poole reisinud, mõisa orjadest ei
 ole paraku kedagi käepärast — kuda tahate siis reisi
 pääle minna, preili Agnes?“

„Minul ei ole kellegi abi tarwis, ma lähen üksi-
 päine,“ kostis Agnes wihaselt.

„Si, preili Agnes, Teie ei lähe mitte üksi-päine,“
 ütles Gabriel tõsisemalt. „Põlase mind küll südame
 põhjast ja tõrjuge mind enesest eemale — mina ei
 lahtu Teist, enne kui Teid terwelt isa kätte tagasi
 olen andnud. Tallinna reis ei ole nii kerge, kui
 arwate. Tee on pikk ja hädaohtlik. Kui juba auu-

sad junkrid ükſiku ja täieste ilmasüüta rändaja kal-
 lale kipuvad, nagu ſiin lähedal alles tunaeile juh-
 tunud, mötelge ſiis, kuida Teie käſi käits, kui hul-
 guste ja rõõwlitega kokku puutufſite, kelledeſt meie
 waene kodumaa praegu kubiſeb. Meie peame suureſt
 teeſt hoopis kdrwale hoidma, metſadeſt ning rabadeſt
 teed läbi otſima. Enne kui teele läheme, on Teil
 weel üht weileſt aſja hädaste waja. Teie praegune
 ülikond (Agnes ldi häkiste punaſtades filmad maha)
 on Teile — nagu wiſt kdiſ ülikonnad — küll üli-
 wäga näo järele, aga pögenemiſeks ei ole ta mitte
 täitſa omane; jalakatteſt on kdiſe suurem puudus.
 Pakuſſin Teile küll omad ſaapad, aga kardan, et
 need Teile waheſt ei ſünni (Agnes pidi waſtu taht-
 miſt naeratama). Kaſ teate, miſ minu aruſt kdiſe
 parem nõuu on? Ma tunnen Wenelaſte wiſi. Neid
 ei ole wiſt mitte rohkem kui kdiſputäis julgeid mehi,
 keſ mõiſameeſtele piſut kolli tahtſiwad teha ja kerge
 ſaagiga koju minna. Wdiſ olla, et päetwa tõuſu
 ajal enam ühtgi Wenelaſt Ruimetſaſ ei ole. Nad
 teadwad, et suurem hulk mõiſamehi ja wiſt kdiſ üle-
 mad paku on jookſnud, keſ endid ſiin lähedal koguda
 ja, päewawalgel waenlaſte weikeſt arwu tähele pan-
 neſ, nende kallale wdikſiwad kippuda. Mina ei uſu
 ſeda küll mitte, ſeſt ma olen junkrite imelikku aga-
 ruſt ja wiſaduſt — plagamiſe aſjuſ näinud, aga
 Wenelaſed ei tea ſeda mitte, waid peatwad arwama,
 et mõiſamehed ſiitſamaſt metſaſt neid waritſewad.
 Minu nõuu on nüüd ſee: Teie jääte ſia padrikuſte
 wotama ja hoiate ennaſt häſti warjul, kuna mina

luurama lähem, kas Benelased Ruimetšast lahkunud. Walitseb sääl wagane lugu, siis tuustin laagri ja mõisa waremehed läbi; wahest puutub mulle otsides mõni tulest ja riisumisest üle jäänud räbal ehk ka natuke toiduwara filma, mida meil ju ka hädaste waja on. Walge on käes, ma wõin katse kohe käfile wõtta."

"Ei, ei!" hüüdis Agnes häkiliselt pääd raputades.

"Mitspäraast ei, ei?" imestas Gabriel.

"Ma ei taha, et Teie minu päraast oma elu pandiks panete."

"Ma ei mõtlegi oma elu pandiks panna," naeratas Gabriel. "Ega ma ometigi uisapäisja Benelaste otsa ei jookse. Ma kardan ju neid, kui tuld, nagu ise teate, aga kui nad oma teed on läinud, mis neist siis enam karta?"

"Kas ma wõiksin siis ka kaasa tulla?" küsis Agnes kartlikult.

"Ei, see ei lähe korda," kostis Gabriel järsku ja külm wärin käis ta nahast läbi, kui ta selle hirmsa waate pääle mõtles, mis noore tüdrukuga filma öösele wõitluse ja riisumise paigal ootas. "Teie elu on liig kallis, preili Agnes, sest Teie peate seda oma isale ja oma — peigmehele hoidma."

Wiimse sõna juures ilmus peenike korts Agnese kulmude wahel.

"Hää küll, minge ja waadake," ütles ta jahedalt.

Gabriel wõttis laetud püstoli pöuest ja andis selle Agnese kätte, üteldes: "Kui Teid minu ära-

olemise ajal misgi hädaoht peaks ahwardama, siis andke mulle pauguga märku."

"Paljast märku?" mõnitas Agnes. "Kas arwate, et rüütel Mõnnikhuseni tütar enamast ise kaitsta ei suuda, kui tal lastmise riist käes on? Ustuge mind, ma olen väga osaw tütt."

"Bach?" kahtles Gabriel.

"Kas tahate proowi näha?" hüüdis Agnes püstitoli tõstes. "Kas näete seda üksikut kabi sääl kuuse otsas?"

"Jätame proowi parem teiseks korraks," heitis Gabriel kähku wahela. "Ma usun ilma selleta, et Teie kardetaw püstitlastja olete, aga paugutamiseks ei ole praegune filmapilt hästi walitud. Põgenejate parem kaitzja on ettewaatus ja waitus... Kas wõin loota, et Teid siitsamast paigast terwelt jälle leian?"

Agnes nikutas tummalt pääd ja Gabriel sammus metsa sõrwa poole.

"Serra Gabriel!" hüüdis Agnes talle järele.

Gabriel waatas imestades tagasi. Agnes jooksis talle wastu, jassis iseäraliku tuhina ta käest kinni ja ütles paluwalt: "Urge olge liigjulge ja tulge terwelt tagasi!"

Gabriel waatas neiule uuriwalt filmi ja leidis säält kaastundmuse kõrwalt weel mõnda muud, mis tema südant filmapilguks imelise õnnetundmusega täitis. Ta hää wärises weidi, kui ta naljatades ütles: "Urge minu eest kartke, preili Agnes; ma olen katwal rebane, kes kergeste lõksu oi lähe. Mul on suurem mure, et Teile siin üksipäine metsas midagi

äpardust wõiks juhtuda. Ma valun weel korra: hoidke ennast hästi warjul ja wakka; jalad mässige kuue sisse, sest hommikune kaste wõiks neile wähest kahju teha. Kui ma Teid siit enam ei leiaks, siis — siis oleks sest wäga kahju."

Nende sõnadega surus Gabriel neiu kätt ja tõttas kiirel sammul minema.

Esimene armastus.

Smelit wägi on esimesel armastusel. Agnes ei teadnud weel dieti, mis armastus on, ei teadnud ka, et ta Gabrieli armastas, aga seda tundis ta selgeste, et ta süda kerge ja meel ütlemata hää oli. Gabrieli kuju ei kadunud ta waimusilma eest; ta nägi teda ühtepuhku, kuulis tema südamesse tungiwat häält, kordas mõttes iga sõna, iga wähemat juhtumist, mida nad üheskoos läbi teinud. Sõfeseid kohutused, hirmsaste segatud uni, põgenemine sãrgiwãel ja paljajalu — kõid need suured ja tõhtsad juhtumised, mis aga mitte Gabrielisse ei puutunud, oliwad Agnese meelest otsetui ära kustutatud. Hää meelega oleks Agnes nagu plikapõlweš läbi metsa lipanud, laulnud ja hõisanud, aga ta tuletas meelde, et „tema“ hästi warjul ja wakk oli kãstinud olla. Sõnakuulelikult mäsšis Agnes ennast Gabrieli pika ülikuue fisse, istus kãnnu otsa ja jäi wagusalt ootama.

Gabriel wiibis kaua. Päite oli juba kõrgesse tõusnud, kema, wagane; kuldne sutwehommik kãtte jõudnud, waišes metsas tuhanded hããled sumifemas,

aga Gabriel ei tulnud ega tulnud. Agnese süda ha-
 kas walutama. Bahetpidamata kuulatas ja waatas
 ta sinnapoole, kus ta mõisa teadis olevat. Mitmel
 korral arwas ta kuiwanud raagude prõginat kuulwat
 ja kargas siis rõõmsa ehmatusega püsti, aga ikka
 oli see eksitus. Rõhuv, kipitsew ahastus täitis ae-
 gamööda Agnese hinge, kohutawad pildid libisesiwad
 ta waimusilma eest mööda. Rordagi ei mõtelnud
 ta selle pääle, mis temast enesest saab, kui ta üksi
 peaks põgenema, aga kramp asus ta südamesse selle
 mõtte juures, et ta Gabrieli enam ei peaks nägema.
 Mis tarwis siis weel põgeneda? ...

Agnes ei suutnud südame piina kauemine kannata-
 tada. Häliste kargas ta üles ja tõttas metsa sõr-
 wale. Siin jäi ta kohkudes seisma. Kuimetfa mõi-
 fast ei olnud muud järele jäänud, kui aurawad aher-
 warred; katus oli kadunud, suitsenud müürid terk-
 siwad hoopis wõõral näol sinise õhu sisse. Inimes-
 test ei olnud midagi näha ega kuulda. Kuhu oli
 Gabriel jäänud? Oliwad Wenelased tõeste ära läi-
 nud, wõi oli Gabriel nende kätte sattunud?

Wiimne mõte pani Agnese põlwed wankuma. Ta
 oli kuulnud ja osalt oma filmaga näinud, kuida selle
 hirmsa sõja ajal wangisid piinati, tule pääl pikka-
 mifi küpsutati, katlas elusalt keedeti ja nõnda edasi.
 Kohutawa selgusega wilksasiwad need koledad kaju-
 tused Agnese erutatud waimusilma eest mööda ja
 siisgi tundis ta himu, otselõhe sinna joosta ja ene-
 sega niisama teha lasta, ainsa lootuse pärast, et sel

wiisil Gabrieli weel korra, weel ühe ainsa korra näha saab.

Korraga hakkas Agnese süda kangeste tuskuma ja wärisew õhkamine kergitas ta rõhutud rinda. Waremete wahelt tuli meesterahwa kaju nähtawale ja hakkas metsa poole liikuma. Mees oli kaugel, tema küljes ei olnud midagi iseäralikku tundemärki, olgu siis, et ta suurt kimpu seljas näis kandwat, aga Agnes tundis ta kohe ära. Oles Gabriel nüüd hästiste elusalt ja terwelt ta ette astunud, Agnes oles talle wist rõõmu pärast nuttes kaela ümber kuffunud. Et see aga tüli aega kestis, enne kui Gabriel metsa sõrwale jõudis, siis leidis Agnes mahti, oma mõtteid koguda ja tundmuse korraldada, nagu see hästi kaswatatud rüütlipreili kohus on. Ta astus tulijale mõne sammu wastu ja ütles lahkestes — ainult lahkestes:

„Benelased oliwad juba ära läinud?“

„Küla'p wist,“ kostis Gabriel naeratades, „sest muidu seisaks Teie alandlik julane waewalt terve nahaga Teie ees. Aga miks Teie metstast wälja tulite, preili Agnes?“

„Mul läks aeg oodates igawaks ja mul oli kange himu näha, mis — mis meie mõisast saanud. Kas meie ei wõiks nüüd weel korra sinna tagasi minna?“

„Ei, preili Agnes, ärge seda himustage!“ ütles Gabriel tõsiselt. „Ma mõistan küll, et Teil raste on kallist kodupaigast lahkuda, aga Teie õrn süda ei saaks toledat waadet ilma põrutuseta wälja kannatama. Päälegi wõiksid Benelased hästiste tagasi tulla.“

„Kas sääl tõeste nii kole on?“ küsis Agnes ta-
sakeste.

„Kole küll. Mõisameestest on suur hulk langenud.“

„Kas surmude seas ka rüütlib ja — naesterah-
waid on?“ küsis Agnes pisarfilmil.

See küsimine, nii loomulik kui ta oli, tegi Gab-
rielile kentsakal wiisil tуска. Ta kostis kuiwalt:

„Rüütlikest on kolm, neli meest langenud, nende
seas junker Delwig. Naesterahwastest ei ole keegi
surma saanud; kui nad kõit põgenenud ei ole, siis
on Wenelased nad elusalt kaasa wõtnud. Mõis ja
laager on paljaks riisutud, kõit hooned suitsetawaks
rusude hunnikuks muudetud. Ma pidin kõit nurgad
ja urkad läbi tuustima ja rusude ning põletate tük-
kide lasust teed läbi kaewama, enne kui seda leidsin,
mis meil waja on, nimelt leiba, liha ja — ärge
ehmatage! — poisi ülikonna. Jah, preili Agnes,
ajad on nii halwaks läinud, et ennast nüüd poisiks
peate muutma, sest naesterahwa riided ei puutunud
mulle näppu ja põgenemiseks ei oleks nad ka mitte
hästi kõlwanud. Selle kimbu seest leiate kõit, mis
Teile keha kinnituseks ja sugu muutmiseks waja on. Esi-
otja läki aga jälle kaugemale metsa sisse.“

Maha löödud filmil ja sõna lausumata kõndis
Agnes feltfilise järele. Paksus padrikus pani Gab-
riel kimbu maha ja läks tüki maad kõrwale. Kui
ta natuke aja pärast wana paigale tagasi tuli, sei-
sis kena poisiks Saksa moodi riides tema ees. Ri-
ided oliwad weidi kitsad, aga muidu poisile näo pä-
rast, ja pois näis seda teadwat, sest ta filmad jä-

rahitvad õnnelikult ja paled olivad sügawa punaga taetud. Gabriel pidi salamahti tunnistama, et „upsakas rüütlipreili“ üks neist haruldastest inimestest oli, keda mitte riie ei ilusta, waid kes ise iga riietilustawad.

„Tere hommikut, junker!“ hüüdis Gabriel lustilikult. „Kuda nimi on?“

„Junker Georg.“

„Wäga häa, Teie jääte junker Georgiks, kuni Tallinna jõuame, ja mina olen nii kaua Teie alandlik sulane Gabriel. Kui tee pääl kellegiga kokku juhtume, kellel wäge ja wõimust küll on, et meid nime nimetamisele sundida, siis olete Teie junker Georg von Wönnihusen ja mina — mõisa sulane Gabriel, keda juntrile kannupoisiks kaasa antud; sattume aga kogemata rööwlitega kimpu, siis olen mina waene, aga auus talumees ja Teie minu noorem wend Jüts, kellele ma Saksa riided selga olen warastanud. See oleks ime asi, kui kats meiesugust tubli meest maailmast läbi ei pääseks. Mina oskan mõdgaga pisut ümber käia, Teile jääb püstol enese kaitsmiseks. Looban, et Teie pauku ei kardate?“

„Mina lasen iga linnu lennu päält maha,“ uhkustas Agnes. „Urge unustage, herra Gabriel, et ma sõjapääliku tütar ja sõjameeste keskel üles kaswanud olen.“

„Tõsi, tõsi, seda tuletasite mulle juba waremalt torra meelde. Wäga rõõmustaw, junker Georg, et sõjas hästi harjunud wägimees olete, aga pidage meeles, et mina mitte ‚herra Gabriel‘ ei ole.“

„Mis Teie siis olete?“

„Mõneks päevaks Teie sulane, tallele „fina“ peate ütleva.“

„Kuda wdin ma Teile „fina“ ütelda?“

„Miks mitte?“

„Teie ei ole sugugi sulase moodi. Ma kardan, et kui meid iganes koos nähtakse, siis arvatakse Teid ikka rüütliks ja mind Teie kannupoisiks.“

Meie ei wdi paraku tunnistada, et neiu sõnad ja imestaw pill, mida ta noore mehe toreda kaju üle libiseda lastis, Gabrieli südamele kudagi wiisi haiget oleks teinud.

„Ma kardan, et see kõige wiimne mõte on, mis inimestele meid nähes pähe wdiks tulla,“ ütles ta naeratades. „Mina olen just jelsamal mōddul rüütli nagu, kui wares kulli nagu.“

„Kas Teie ei ole rüütli sugust?“ küsis Agnes ilma süütalt.

„Ei ole,“ kostis Gabriel kuitwalt; ja Agnese näo päält midagi nagu kahetsust leida arwates, liskas ta weel pisut karmimalt juurde: „Küla'p näete warsi, junter Georg, et mina sulaseks loodud olen. Kui mulle kolm korda „fina“ olete ütelnud, siis saate isegi imestama, kuda see Teile mitte esimesel filmapiigul meelde ei tulnud. Teeme kōhe proowi. Mis tāsku armuline junter annab?“

„Hää küll, Gabriel,“ ütles Agnes pääd piigut kullasse wisates, „wdta kimp selga ja lähme teele.“

„Waat' jedawiisi, see on õige,“ kiitis Gabriel tāsku täites.

„Sulasel ei ole digust, peremehe sõnu kiita ega laita,“ tähendas Agnes naeratades.

„Palun andeks. Edespidi ei tee ma suud lahti, enne kui armuline junker ise käsib.“

Padrikust wälja jõudes sattusiwad nad jalgteepääl, mis metsadest ja rabadest läbi põhjapoolle wiis. Maakoht oli üfsik, inimeste elu jälgi oli arwa näha. Paar korda paistis neile lagedamatel kohtadel lapite kollendawat põldu ja endiste külade asemel silma, kuid talurahwa urtsikutest ei olnud muud kui mustad tukid järele jäänud, elanikud aga oliwad Wenelaste ning mõisameeste eest ammugi metsadesse ja linnadesse pelgunud. Maakohta üleüldine pilt ei olnud siiski mitte kurb ega eluta, sest päike paistis armsaste puhtast, sinisest taewast, linnud laulsiwad ja loodus haljendas küpses, suwises iluduses. Agnese meelest oli see wäga lustilik põgenemine. Wahete wahel, kui isa õnnetus, Ruimetsa ärahääwitamine ja sugulase Delwigi surm talle kogemata meelde tuli, läikis küll pisar ta laugel, aga see ei kestnud kuigi kaua. Smeline rõõmulaul heljus põhjushäälana ühtepuhku ta südamel, aga ta häbenes seda awalbada, püüdis tõsine olla ja suud pidada, kuigi tal tuline himu oli, Gabrieli häält kuulda, temaga magusat juttu westa ja koguni naljatada. Gabrielil oli seesama igatus, aga ta ei tahtnud oma priitahtlikult walitud sulase seisusest wälja astuda; ta pidi sellega leppima, et aeg ajalt altkulmu junker Georgi näo poole piilus, mis kui roosi õis laia fubara warjus õitjes.

„Gabriel!“ ütles Agnes tüki aja pärast kartlikult.

„Mis siis, junter Georg?“

„Ma — ma ei wõi lepingut pidada.“

„Missugust lepingut?“

„Ma ei wõi Teie, sina' ütelda ega Teiega kui sulasega kõneleda. Mis sulante Teie olete? Teie 'pole kellegi sulane.“

„Kuda nii? Olen ma milgi wiisil ekfinud wõi häbemata olnud?“

„Oh ei, ei, aga — ma ei taha, et Teie minuga nii üleliiga alandlit oleksite. Kui just waja peaks olema, siis wdime ju lepingut jälle meelde tuletada ja ma töotan nii uhte ja kare junter olla, kui ise soowite, aga esiotse ei ole ju seda weel mitte waja, ja — ühe sõnaga, ma soowiksin Teiega kui lõbusa seltsimehega juttu ajada ja Teie käest palju, palju asju küsida.“

„Dhoo!“ mõtles Gabriel, „rüütlipreilil lähneb aeg wait olles igawaks; häda pärast wõib ju ka alama inimesega pisut naljatada. Küsige aga pääle, preili Agnes!“ lisas ta waljuste juurde.

„Minu esimene küsimus on: Kas meie ei wõiks pisut puhata ja pruukosti wdta? Siin on nii kena murupind metsa sõrwal, et tahju oleks, seda ilma wiibimata selja taha jätta.“

„See on nõuu, mis tõsist tähelepanemist nõuab,“ ütles Gabriel ja wirutas koha kimbu õladelt maha. Ta ise sirutas oma pika kere muru pääle ja jäi hää meelega wahtima, kuda Agnes kimbu nobedaste lahti sidus ja säält suitsetatud singi ja ilmatu pika leiwa wälja tooris.

„Kas Teil nuga on?“ küsis Agnes.

„Du küll, aga hoidke, et enese sõrmi ei lõika,“ ütles Gabriel ja andis läkitava pistmua, mille pää hõbedast väga kunstlikult nikerdatud ja kalli kiividega ehitud oli, Agnese kätte; ta oleks küll leiwa ja liha lõikamise oma hoolets võtnud, aga ei raatsinud; see oli liig kena waadata, kuda uhke rüütlipreili toitu valmistas.

„Oh, kui ilus see on!“ hüüdis Agnes nuga silmates. „Kust T'e selle saite?“

„Wana mälestus hää inimese käest,“ kostis Gabriel lühidelt. „Aga kes Teil nii osawaste leiba lõikama õpetas, preili Agnes?“

„Kas arwate, et mind kahelkateiskümne aasta wanaduseni mähkmetes on peetud?“ naeris Agnes.

„Üskuge, minust saaks tubli kodaniku perenaene...“

„Mõisniku proua,“ parandas Gabriel.

„Kodaniku perenaene,“ tõneles Agnes edasi, ilma et eunast kunagi eeskitada oleks lasknud, „sest ma olen oma isa juures kuus aastat majatallitust pidanud — sest saadik, kui minu ema suri.“

Wiimaste sõnade juures läkitavad Agnese läkitavad filmad häliste tumedaks. Lühikesel waikimise järel ütles ta jälle rõõmsamalt: „Teil ei ole digust, mõisnikkude tütardest nii wähe lugu pidada. Meie sugukonnas on ikka tublid perenaesed olnud. Üks minu tädidest — mul on wäga palju tädisid — on praegu Saksamaal lihtsa käsitöölise naene ja saab ühe ainsa ümmardaja abiga wäga hästi läbi.“

„Kuda see mõis sündida, et Teie tädi lihtsa käsitöölise naeseks sai?“ küsis Gabriel. „Selle maa sea-

duste järele ei tohi keegi rüütli soost naesterahwas alamast soost mehele minna."

"Tädi ei läinud sellele mehele ka mitte seadust mööda, waid oma tahtmise järele. Noormees käis mõisas tööl, kuna tädi weel noor ja ilus tüdruk oli. Ühel kenal päewal olivad mõlemad kui tina tuhka kadunud. Alles aasta pärast saiwad sugulased teada, et tädi Saksamaal lihtsa käsitöölise abikaasaks oli saanud. Meie sugukond kannab sest saadik waeße tädi pääle wiha ega tunnista teda enam sugulaseks. Isa on mulle kõwaste ära keelanud, tema kuuldes tädi nime suhu wõtta. See teeb mulle haiget, sest ma mäletan weel lapsepõlwest, et tädi wäga kena näoga ja häa südamega naesterahwas oli, teda mina hirmjaste armastasin. Ma ei mõista, kuda tema nii raskestes wõis elada; see on ju hirmus suur patt, Sumala ja sugukonna tahtmise wastu alatu inimesega abielusse heita."

"Oli see siis nii alatu inimene?"

"Loomu poolest mitte, aga ta oli madalast seisusest ja julges ometigi oma kätt kõrgeste sündinud preili järele wälja sirutada; eks see olnud alatu tegu?"

"Päris wargus ja rööwimine," tõendas Gabriel jahedalt ja hakkas täie isuga toitu wõtma. Agnes katsus paari suutäit, aga temale ei maitanud toit mitte; ta söögisu oli häkiste ära kadunud. Ta kõneles ebasi: "Meie perekonnas olen mina ainuke, kes tädile aeg ajalt salamahti sõnumid saadab ja tema käest sõnumid saab. Ma ei wabanda tema elkimist, waid arwan seda suureks patuks, aga . . ."

„Kas see Teie lugupidamist tädi vastu ei vähenda?“

„Minu armastust tädi vastu ei vähenda see mitte. Ma wdiksin temale weel palju pattusid andeks anda, enne kui armas mälestus kustuks. Tema teost wdin ma küll aru saada. Ta ekkis armastuse pärast ja tema ekkitaja oli vähemast puhtast Saksa soost ja kena, wiisakas noormees, kelle ülem püüdmine tänapäewani on olnud, tädi igapidi õnnelikuks teha. Hoopis arusaamata asi on aga see minu meelest, et kõrgeste sündinud naesterahwad koguni Gesti wõi Läti talupoegadega abielusse heidawad, nagu selle hirmsa sõja ajal mitu korda peab juhtunud olema.“

„Häda ajab härja kaewu,“ naeratas Gabriel.

„Kõige suuremal hädal ei peaks nii palju wõimude olema, et ta inimest iseenele filmas alandada suudaks!“ hüüdis Agnes õhetawil palgil.

„Teie ei ole weel kõige suuremat häda näinud, preili Agnes.“

„Kõige suurema häda vastu on ikka weel üks abi olemas: priitahklik surm!“

„Surm on kibe rohi, preili Agnes.“

„Mina surekfin ennemast tuhat korda, enne kui...“

„Enne kui Gesti wõi Läti talupoja naeseks lähetsite,“ jätkas Gabriel juurde, kuna Agnes koha parajat sõna ei leidnud.

„Enne kui ma üleüldse midagi teekfin, mis ma ise digeks ei wõi arwata,“ lõpetas Agnes karmi tõsidusega.

Gabrielil oli tundmus, nagu puhuks külma tuult otse tema südamesse ja paneks sääli midagi tarduma.

„Wäga häa,“ mõtles ta, „et seda kõiki su enese

suust kuulen; pidasin sind külmaks ja uhkeks, aga wahel paistab su silmast midagi, mis kõit mu arvamised ümber lükkab ja mind unistama paneb. Külap edespidi olen ettevaatlikum. Rahju, et ta poisi riidesgi nii ütlemata ilus ja ilmasüüta, ta hääel nii mahe ja südamesse tungiw on. Annaksin talle muidu libedaste nina pääle."

"Herra Gabriel!" ütles Agnes lühikese mõtlemise järele.

"Juba jälle "herra Gabriel?"

"Ma ei wõi Teie teifiti ütelda; minu meelest olete Teie herra. Aga kas see ei ole ime, et mina weel sugugi ei tea, kelle seltsi ma sattunud olen? Teie ei ole mulle weel oma täit nimegi nimetanud."

"Mis tarbeks?" ütles Gabriel olasid kehitates.

"Ma ei ole Teie seltsist, preili von Mönnikhusen, ega wõi Teie tuttawaks jääda. Paari päewa pärast jõuame, kui Jumal aitab, Tallinna, ja siis lahkume niisama häliste, nagu kogemata kokku juhtusime."

"Lahkume? Miksparaft tahate Teie lahkuda?" küsis Agnes kohmetult.

"Ma kardan, kui Teie teaksite, kes mina olen, siis kihutaksite mind koge enesest eemale ja wannaksite seda tundi, mil õnnetuse sunnil minu seltsis teele läksite."

"Seda saame weel näha," ütles Agnes naeratahes. "Kes Teie olete?"

"Suur patune," wastas Gabriel külvalt, "kõige alatum inimeste seast, sest minu soontes tufsub talurahwa weri!"

Kes oli Gabriel?

Gabriel eksis arvates, et see sõna kui pitselöök uhke rüütlipreili pääle saab mõjuma. Agnes oli küll esiotsa pisut kohkunud, aga järgmisel filmapilgul waatas ta meelitawa umbusaldusega Gabrielile filma sisse ja ütles naeratades: „Teie naljatate?“

Gabriel arwas tugevamat mõdotu waja olewat; tal oli kentsakas himu, rüütlipreili ees oma madala seisusega uhkustada.

„Mina ei ole mitte ainult talurahwa foost,“ ütles ta karmilt, „waid minu ema oli pääle kauba Gesti talupoja, see on: pärisorja tütar ja mina olen pärisorjade wõsu.“

„Miks pärast püüate Teie ennast halwaks teha?“ küsis Agnes nõrga häälega.

„Ma ei püüa ennast sugugi halwaks teha,“ kostis Gabriel kuiwalt. „Teie himustasite teada saada, kes mina olen, ja ma täidan Teie soowi. Teie olete sügawas eksituses, kui arwate, et ma oma sündimise pärast häbenen. Ei sugugi. Ma olen uhke selle pääle, et minu soontes till wahwa, aga õnnetu

rahwa werd firiseb. Ruda wdib see mulle häbits olla, et minu esivanemad wägitwalla sunnil päris-orjusesse on sattunud? Kui inimene ilma enese süüta wangi sattub, on see siis häbi? Teie ise olite eile weel waba ja riikas, nagu kuninga tütar kunagi, täna olete waene põgeneja — kas Teie ennast sellepärast põlgate? Minu esivanemad on oma priiuse eest wahwaste wdidelnud ja priiuse waim ei ole nende järeltulijate sees weelgi kustunud. Minu wanaisa oli nende talupoegade eeswedaja, kelle ees kuueaastikümne aasta eest Saksa rüütlib wärisesiwad. Teil on põhjust, mind weel enam wihata, kui põlata. See oli minu wanaisa, kelle käe läbi Koluwere lahingus Teie peigmehe isa Johann von Nisbiter langes. Talupoegadel ei olnud sel korral õnne. Nad kaotasiwad lahingu, minu wanaisa sattus wangi ja sai Teie isa käsu pääle kui mässaja hirmsal wiijil furmatud."

Agnes wahtis pärani filmil Gabrieli otsa ja koheles kahwatades: „Teie teadsite seda ja siisgi — siisgi olete minu elu päästnud!”

„Mina ei sõdi tütarlaste wastu,“ ütles Gabriel naeratades.

„Teie peaksite mind ju hirmsaste wihkama!“ hüüdis Agnes käsa risti pannes.

„Ei, ma ei wihka Teid mitte. Ma päästaksin Teid hää meelega weel sada korda suuremast hädaohust, aga ma arwan, Teie näate nüüd isegi, et ma kauemine Teie — tutawatks ei wdi jääda, kui just hädaste wäja. Et põhjani teaksite, kui suure

põlgamise ja vihkamise vääriiline mina olen, siis kuulge veel: Minu isa oli Benelane ja mina ise olin veel paari nädala eest Bene sõjamees, see on: Teie sugurahwa ja Liivi orduriigi waenlane!"

Agnese näo pääl wähetas kahwatus punaga.

"Siis olete ometigi..." kogeles ta surija häälega.

"Mis?"

"See, kelleks junter Riisbiter Teid arwas..."

"Bene salakuulaja?" täiendas Gabriel kergeste punastades. "Ei, ma ei ole mitte salakuulaja, ei ka mitte isamaa äraandja. Ma olen auusaste Sakste ja Rootslaste wastu sõdinud ja ma soowin niisama auusaste, et nende walitus sel õnnetul maal lõppeks. Kurjemaks ei wõi selle maa pärisrahwa elujärg ialgi minna, kui ta Sakste raske käe all olnud, küll aga wõiks ta Moskwa walitjuse all paraneda, sest tsaar Iwan Wasiljewitsh, kes "Hirmsa" nime kannab, on küll wali mees, aga tema rahwas on waba*) ja tema hirmsa waljuse ees wärisewad kõige päält kangekaelsed bojarid, kuna alam rahwas rahus elada ja kosuda wõib. Moskwa tsaarid on suured hariduse sõbrad, selle pärast oli see ammugi nende püüdmine, Lääne mere äärseid maid ja sadamaid, kui Lääne-Euroopa hariduse wärawaid, oma kätte saada, ja waremalt wõi hiljemalt peawad need maad nende kätte langema. Kes neid selles nõuus aitab, see wähendab meie õnnetu kodumaa waetwa ja kiirendab rahulise, õnneliku aja algamist."

*) Sel ajal oli pärisorjus Bene maal veel tundmata.

Gabriel kõneles neid sõnu paisutva häälega, pea-
aegu pühalikult ettekuulutuse toonil, ja tõsise waimus-
tuse lõke loitas ta pilgus.

„Andke andeks!“ sosistas Agnes. Ta rinnust
tungis südant kergitaw õhkamine, ta filmis läikiswad pi-
sarad, tänu pisarad! Ta ei tahtnud seda meest põlata!

Täki aega wältas piinlik waitus. Agnese sõõgi-
isu oli hoopis ära lõppenud, kuna Gabriel wagusalt
sõõmise lõpetas, siis pää käe pääle toetas ja pehmel
murul puhkama jäi. Ta ei julenud filmi Agnese
poole üles tõsta, sest ta tundis ennast süüdlase ole-
wat ja sai enese pääle tufaseks.

„Kes pagan kihutas mind kõiki wälja lobisema?“
mõttles ta kahetsedes. „Palju parem oleks olnud, kui
ta mind mõneks Saksa krahwipojaks oleks pidanud
ja ennast selle tõttu täie usaldusega minu hoole alla
andnud. Nüüd on ta tuju jäädawalt rikunud, sõprus
lõhnutud, usaldus kadunud. Ime, et ta weel filma-
pilgugi minu ligidal wiibida läheb. Olen ikka weel
noor ja rumal, ja päälegi toore südamega, et waest,
maha jäätud tütarlast nii uisapäisa kurwastada ja
pahanhada wõisin. Kõik ei ole küll mitte minu
süü. Miks ta oma seisusega nii wäga uhkustas?
See pani mu were keema. Rumal temp on tehtud,
pean katsuma wiga kudagiwiisi parandada. Küll ta
wõib mind nüüd südame põhjast wihata ja põlata!“

Kui siis Gabriel mõne aja pärast filmi julges
tõsta, pani ta määratu imestusega tähele, et Agnese
näo pääl kõige wähematgi wihkamise ega põlgamise
märki näha ei olnud. Ta paled olitwad küll weidi

tahwatud, aga nägu muidu rahuline ja pilk, millega ta Gabrieli pääle waatas, drna osawõtmist täis.

„Jutustage mulle oma elust,“ ütles Agnes wagusalt.

„Minu elust?“ hüüdis Gabriel imestades. „Mis mul sest weel palju jutustada jääb? Teie teate juba, kes mina olen ja kui palju ma wäärt olen. Ma arwain, et Teil kõigewähemat himu ei ole, minusugusest weel rohkem teada saada.“

Agnes raputas tõsiselt pääd.

„Sest, mis mina Teie elust siamaani tean, ei wõi ma weel sugugi arwata, kes Teie olete ja kui palju Teie wäärt olete. Teie ei ole igapäewne inimene, kelle elulugu kahe, kolme sõnaga ära räägitud on. Ütelge, mis tahate, aga ma jään esitotja ikka weel uskuma, et Teie ennast minu ees halwaks teha püüate. Jutustage mulle kõik, küll ma siis ise näen, mis Teist arwata tuleb. Wõi on Teil mõni saladus hoida, mille äraandmist minu poolt kardate? Teil ei ole usaldust minu wastu?“

„Mull ei ole midagi saladust hoida.“

„Mikspärast ei taha Teie siis minu uudishimu täita?“ tungis Agnes pääle. „Mõtlege, et Teie ise ennast minu sulaseks pakkusite ja sõna kuulda tõotasite. Kas olete juba unustanud, et mina walju meelega junker Georg von Mõnnikhusen olen, kes oma sulase poolt tõrkumist ega kangekaelsust ei falli?“

„Mis õige, see õige,“ ütles Gabriel naeratades. „Igal peremehel on õigus, oma teenijate koerustükka

taga pärida. Kuulge siis, junker Georg, kui Teil seks kannatusi küllalt on, uinutawat juttu oma truuelandliku sulase Gabrieli eeselust."

Agnes nikutas rõõmu pärast punastades pääd, pani käed ristis sülle ja jäi wagusalt kuulama.

Gabriel jutustas:

"Kahetümnekaheksa aasta eest, kümme aastat enne suure Liivi sõja hakatust, elas Jägala jõe orus, allpool suurt kotske, kaugel tuntud kütt ja kalamees, keda Dru Suhaniks hüüti, oma naise ja ainsa tütriga. Nime poolest oli Dru Suhan Birita kloostris pärisori, elas aga kui waba mees ja tasus oma orjamaksu sel wiisil ära, et nädalas teatud hulga kalu ja jahisaaki kloostrisse wiis; suurema jao müüs ta Tallinnas ära, tõi säält mitmesugu kaupa maa-rahwa tarbeks kaasa ja sai aegamööda jõulaks meheks. Ta rääkis Saksa keelt selgeste, mõistis lugeda, kirjutada ja kui waja — ka Tallinna kaupmehi tüsata, kes teda muidu wäga hästi salliswad. Räägiti ka, et temal jõe suus weike laew peidus olnud, millega ta Soome maal kaupa ajamas käis. Tema rikkuse pärast oli temale annugi nõuu antud, ennast pärisorja seisusest lahti osta. Dru Suhan ei kostnud, selle pääle ei ega jah, waid ldi käega ja andis märku, et ta paremaid aegu ootab. Muidu on temast weel ütelda, et ta hää pereisa oli ja naest ning last hellaste armastas.

Ühel päewal tuli Dru peresse tundmata noor-meis, kes Saksa ega Gesti keelt ei mõistnud; see pak-

kus Juhani le kulbraha ja palus märkide abil mõneks päevaks warjupaika. Dru Juhani lükkas kulbraha tagasi, aga wõdra wõttis ta wastu, sest ta nägi nooremehe näost, et see õnnetu inimene ja surmani wäsinud oli. Noormees kandis Wene talupoja riidet, aga tema walgest näost ja peenikesest wiisist oli näha, et ta mitte talupoeg ei olnud. Kui wõdras paar päewa oli puhanud, palus ta jälle märkide abil, et Dru Juhani teda oma sulaseks wõtaks. Juhani täitis ka seda palwet ja ei pärinud wõdra mehe käest muud kui tema hüüdmine. Noormees wastas: „Gawrilo“, ja sest oli Juhani le seks korraks küll. Gawrilo jäi Dru peresse elama, tegi rõõmsa meelega tööd ja õppis Eesti keele imeliku kiirusega selgeks. Oma elulugu ei ilmutanud ta kellegile. Dru Juhani ei küsinud, ja kui teised sest juttu tegiwad, ei wastanud Gawrilo midagi. Esiotsa andis ta oma olemises märku, et kurwad mälestused tema südant koormasiwad; ta sattus aeg ajalt nukra tuju sisse ja walas salamahti pisaraid. Negamööda kadusiwad need tujud ja Gawrilo näis oma uue elujärgiga leppinud olewat. See tuli sest, et tema ja Dru peretütri Maali wahel armastus oli figinenud.

See oli igapidi loomulik. Gawrilo oli kena noormees, peenikese wiisiga, tulise loomuga, rõõmsa meelega; Maali oli metsa warjul kaswanud dieke, õrn, wärske ja puhas. Nad pidiwad teine teist armastama — see ei wõinud teistiti olla. Maali ei teadnud weel dieti, mis armastus oli, ta ei mõist-

nud ennast häävitatava tule eest kaitsta, mis tema rinnus häkiste põlema süttis. Nasta pärast palus Gavriilo Dru Zuhani käest Maalid enese abikaasaks; kui auus mees pidi ta seda tegema. Dru Zuhan tahtis teda esimeses vihas ära tappa, aga Gavriilo palus oma süüd põlvili andeks ja tõotas Maalid eluaja kätte pääl kanda. Ühtlasi tunnistas ta nüüd alles, kes tema oli. Ta oli suurtsugu mees Moskwa riigist, kes kerge meelega tsaari Iwan Wasiljewitshi vastu eksinud ja tema wiha eest üle raja põgenenud. Kodumaale ei tohtinud ta tagasi minna, sest sääl ootas teda piinlik surm. Iwani wiha oli kustumata, andeksandmist ei olnud lootat. Minus lootus, wiletsat elujärge parandada, oli — leppimine sugulastega, kes Gavriilo pääle ka tulivihased oliwad, vähemast efiotsja temast midagi teada ei tahtnud, sest Gavriilo eksimine oli tsaari wiha ka nende pääle juhtinud. Gavriilo lootis, et aeg sugulaste wiha kustutab, nii et nende käest abi saaks ja wõimal maal auuga wõiks elada. Dru Zuhan andis oma suurtsugu sulase süü andeks, lubas tütri temale naefeks ja walmistas toredad pulmab. Noorik tõi poja ilmale, kellele isa auuks „Gabriel“ nimeks pandi. Warsi pärast seda läkitas Dru Zuhan wäimehe Tallinna enese eest asju ajama. See oli kõikide õnnetus. Moskwa tsaari poolt oliwad sel ajal saaditud Tallinna tulnud, ilma et Gavriilo sest midagi oleks teadnud. Ta juhtus uulitsal saadikutega kokku, teda tunti ära ja hakati linna rahwa abiga, kes wägewa tsaarile meelehääb püüdsiwad teha, taga ajama.

Gatwilo pääsis imelikul wiisil ja tuli kui põgeneja Dru talusse tagasi. Rauemaks ei wõinud ta siia jääda, sest Tallinnas tunti tema warjupaika. Dru Juhan wiis wäimehe oma laewaga Soome maale. Sest saadik oli Gatwilo kui tina tuhka kadunud. Teda arwati furnuks. Maalile ei maitšnud enam toit ega jook, misgi asi ei teinud talle rõõmu, ta jäi põdema ja kustus aasta pärast nagu küünal õnnetuse kareda tuule käes. Tema poeg kaswas Dru talus wanaisa ja wanaema hoole all priskeks, waltatuks ja kangekaelseks poisiks.

Ühel päewal, kui seitsmeaastane Gabriel üffipäine jõe ääres, paarsada sammu talust eemal mängis, astus üks tundmata mees, kellel peenike nägu, aga jämedad riided seljas oliwad, tema juurde, tõstis ta üles ja andis talle mitu korda suud. Weike mees ei olnud sellega nõuus, waid hakkas karjuma ja püüdis ennast lahti rabeleda, aga wõdras ütles waigistades: „Ara kardada mind, Gabriel, ma olen sinu isa.“ Küüb silmitses poisid teda hoolega ja peenikesed, walust ning waewast wälja furnatud jooned jäiwad igatweseks ajaks ta mälestusesse. Ta kutsus wõdrast wanaisa juurde, aga see kostis: „Ma ei julge tema ette astuda, sest ta wihtab mind kui sinu ema mõrtsukat. Kui sa suuremaks saad, siis tuleta meelde, et sa suurtsugu mehe poeg oled. Mine Wene maale ja otsi würst Feodor Nikitiš Sagorski üles; ta on minu lihane wend ja sinu onu. Tšaari wiha pärast ei julge tema mind enam wennaks tunnistada,

aga ta ei ole kuri inimene ega wõdi sinu wastu mingisugust wiha kanda. Wõta need asjad ja hoia neid hoolega." Nende sõnadega andis wõdras mees pöueoda, kuld sõrmutse ja kinni pitserdatud kirja poisile kätte ja lisas juurde: „Kui neid asju onule näitad, siis saab ta sind wastu wõtma." Wõdras andis poisile weel korra kuumalt juud, pühkis pisarad filmist ja tõttas minema. Isa kuju ja isa sõnad ei kustunud ialgi Gabrieli mälestusest.

Warfi pärast seda juhtumist heitis Gabrieli wanaema hinge. Oli Dru Juhan juba tüüri surmast saadik otsekui ümber muudetud, siis jäi ta nüüd hoopis nukraks, hoidis inimestest eemale ja jättis asja ajamise hooletusesse. Paraku ei olnud tema õnnetuste mõõt weel kaugelgi täis. Suur sõda pääsis lahti, Wenelased heitsiwad Wiru maa eneste alla ja tungisiwad säält ootamata wiisil Harju maa sisse. Dru Juhan põgenes raha ja wara maha jättes nende eest Tallinna, andis türipoja oma wana sõbra, rahataguja Peter Schenkenbergi hooletaks ja läks, kui Wenelased Lääne maa poole edasi oliswad tunginud, Dru talusse maha jäätud warandust päästma. Dru talu oli Wenelastest imelikul wiisil puutumata jäänud, aga kuna Juhan sääl oma asju tallitas, tuli korraga salk Saksa mehi Paidest Wenelaste eest põgenedes jõe mööda allapoole, riisus talu paljaks, süütas ta põlema ja jättis Juhani, kes oma wara sõjariistaga oli katsunud kaitsta, lõhki raiutud pääga aurawate rusude keskele maha. Dru Juhan pääsis eluga ja wandus lõigi Sakstele

werist kättetasumist. Ta korjas hulga talupoegi, kes sel ajal mõisnikkude hirmsa rõhumise pääle wihased oliwad, enese ümber, tungis mõisade ning losside kallale ja tappis kõik rüütliisugu mehed ilma armuta ära, kes tema kätte langesiwad. Tema nõuu oli, mõisnikkude sugu Gesti maalt hoopis ära kaodata ja oma rahwaga Moskwa tsaari kaitse all wabalt elada. See kauge sihiga ettewõtte lõppes niisama õnnetul wiisil, nagu kõik endised sellesarnatsed katsed. Talupojad piirasiwad Kolutwere lossi ümber, kuhu palju mõisnikkusi nende eest oli põgene nud. Loss oli wäga kindel ja tema kaitstjad paniwad pääletungijatele meeleäraheitmisega wastu, sest nad teadsiwad, et neil wihasete talupoegade poolt armu loot ei olnud. Neile tuli wotamata wiisil abi. Runa talupojad parajaste tormi jooksmas oliwad, tungis rüütel Kaspar von Wönnikhusen suure mõisameeste salgaga selja tagant nende kallale. Talupojad sattusiwad kahe tule wahale ja leidsiwad pea aegu kõik surma. Dru Suhan sai raskesti haawatud ja sattus wangi. Teda piinati hirmsal wiisil ja poodi siis wõllasse. Sellega oli talurahwa mäss lõpetatud.

Rahataguja Schenkenberg wõttis weikse Gabrieli oma kaswandikuls ja kandis tema eest isalikult hoolt. Gabriel kaswas oma kasuwendade Iwo ja Christophi feltsis üles, kes temaga umbes ühe wanadused oliwad. Suurt rõõmu ei leidnud wana auus rahataguja oma poegadest ega kasulapsest mitte, sest kõik kolm oliwad üleannetud, taltsutamata loomuga poisid.

ja isekeskis alati riis. Ivo ja Christoph sõimasivad kasutvenda pea Wenelaseks, pea Taterlaseks, ja Gabriel andis neile ruskatega vastust. Mida wane- maks poisid said, seda kangemaks kasväs wiha- waen nende wahel. Ühel päewal, kui Gabriel 17 aastane oli, ei suutnud ta kasutwendade kiusu enam wälja kannatada. Ta andis kummagile wiimast korda mõhda kõrtwu, hüüdis: „Dlen ma Wenelane, siis ta- han ka seks jääda!“ — ja jooksis kasuisa majast paku, otsekohi Wiljandi poole, sest ta oli kuulnud, et sääl üks würst Sagorsti Wenelaste sõjapäälit oli. Siin kippus ta häbemata julgusega otsekohi wüürsti jutule, kes teda nähes tagasi pörkas ja hüüdis: „See on ju minu wend Gawrilo!“ „Gawrilo küll, aga mitte wend, waid wennapoeg,“ kostis pois järgeste, rääkis oma eluloo üles ja andis pöueoda, kuld sõr- mukse ja kinni pitserdatud kirja wüürsti kätte. Wüürst luges kirja, tunnistas asju, jäi uskuma, wöttis Gabrieli enese juurde ja tegi temast tubli sõjamehe. Gabrielil oli nüüd häa põli, sest onu, kellel lapsi ei olnud, pidas teda kui oma last, lubas kōit wara temale pärandada, seadis ta täie ea sees ülemaks 1000 mehe üle ja andis talle woli teha, mis tahab. Gabriel tarwitas antud woli seks, et Sakslastele, Rootslastele ja Poolakatele wõimalikult rohkel mõd- dul tusta tegi. Tema nimi sai Wenelaste seas warsi kuulsamaks, kui asi wäärt oli. Tsaar Iwan ise lastis ta enese ette kutsuda, kõneles temaga ar- mulikult ja oleks temale wist ka teoga armu näida- nud, poleks mitte Gabriel oma õnnetust isast juttu

teinud ja temale armu palunud, kui ta kogemata weel elus peaks olema. Selle pääle tõmbas Iwan Hirnus kulmu kortsu — märk, mis Moskwa riigis tuhandeid wärisema paneb — pööras ülijulge palujale selja ega rääkinud temaga sel puhul enam sõnagi. Gabrieli sõbrad ja tuttawad wärisesiwad tema elu eest ja hoidesiwad temast kui pidalitõbisest eemale, onu Feodor Nikititsh noomis teda karedate sõnadega. Sunnaks ei olnud tsaari wihal seekord tõsisemat tagajärge. Iga mõistlik inimene oleks sarnastest äpardusest tulewikuks õpetust wõtnud ja teisel korral palju, palju targem olnud. Mitte nii Teie alandlik julane Gabriel, kes paraku loomu poolest põikpää on ja igas asjas sellesinatse põikpää järrele armastab teha. Temal ei olnud mingisugust põhjust arwata, et isa weel elus on, aga ta oli selle mõtte lord pähe wõtnud ja hoidis sest wiisalt linni.

Särgmisel aastal jooksis Gabriel oma salgaga kindla loosi pääle Lõuna-Liitwi maal tormi, sai wõitu ja wõttis sääljuures ühe tähtsa mehe wangi. Onule tuli mõte, et Gabriel wahest tsaari lepitada wõiks, kui ise selle wangi tema kätte wiib. Gabriel pidi käsku täitma ja wangi ühes teistega Pihkwasse wiima, kus Iwan sel ajal wiibis. Tsaar rõõmustas, tuletas Gabrieli ilma wihata meelde ja kästis teda midagi hääd asja paluda. Ilma wiibimata palus Gabriel oma õnnetu isale armu. Jälle tõmbas Iwan kardetud kulmu kortsu ja küsis: „Kas ta siis weel elab?“ „Ma ei tea seda, aga ma loodan,“ oli Gab-

rieli vastus. Selle pääle pahwtas Iwan Hirnus naerma, mis wäga arwa juhtus, ja hüüdis pääd wangutades: „Oh sa rumal, rumal, sa palud kurjategijale armu ja ei tea isegi, kas ta weel elus on. Aga hää küll, ma olen töotanud, ma pean sõna pidama. Kui sa ise Gawrilo Sagorski elusalt minu kätte tood ja tema oma pattu südamest lahetses, siis annan temale wahest armu. Enne ära tule minu filma ette. Sa oled mulle meele hääd teinud; tänuks annan sulle lahetsordse wihastamise andeks. Ära unusta, et mina bojaride kangekaelsust ei falli.“

Mõnda oli Gabriel oma edewuse läbi teist korda tsaari armuist ilma jäänud, mida wähemast onu temale oli lootnud. Kui ta tühja kätega õnu juurde tagasi tuli, sülitas see tuld ja ähwardas Gabrieli koerapiitsjaga minema kihutada, kui ta weel korra isa nime suhu peaks wõtma. Onu oli niisama kurja suuga, kui hää südamega; ta jättis koerapiitsa rahule ja armastas wennapoega enam kui enne. Tüki aega ei teinud Gabriel isast piiksugi, aga ta kuulas ja uuris salamahti. Paari nädala eest wõttis ta Liitwimaal weikese Rootsi wäesalga wangi ja kuulis ühe wangi käest, et Rootsi päälinnas weel hiljuti Gawrilo Sagorski sarnane Wenelane kõige suuremas wiletsuses elutsenud. Küüb ei suutnud Gabriel kaemine kannatada. Ta rääkis asja onule ja palus luba isa taga otsima minna. Onu käskis südametäiega wangi ära hukata ja Gabrieli mõneks ajaks wahi alla panna. Sarnane teguwiis ei lahendanud

Gabrieli kangekaelsust, waid kaswatas tema tõrku-
mise waimu. Ta põgenes wahi alt ja läks oma kae
pääle isa taga otsima. Tema nõuu oli, esmalt Tal-
linna ja säält Rootsimaale minna. Tee pääle juh-
tus talle seda ja teist, millest rääkida ei maks. Wiimne äpardus — wõi oli see õnn? — juhtus
talle Kuimetsa mõisa ligidal ja sellega lõppeb Gab-
riel Sagorsti elulugu. Mis siis weel tuli, seda
teab junker Georg ise, sest räägitaw Gabriel ei
ole keegi muu kui Teie alandlit sulane.“

Leping.

Agnes oli sügava tähelepanemisega kuulanud. Kui Gabriel wait jäi, tõmbas neiu sügavaste hinge ja ütles pehme häälega: „Teie olete hää jutustaja ja weel parem poeg. See inimene on õnnelikuks kiita teda —“

„— teda Teie armastate,“ tahtis Agnes ütelda, aga ta punastas häliste ära ja lause jäi lõpetamata.

„Noh, teda —?“ päris Gabriel ilma armuta. Agnes tegi teist juttu.

„Ma kardan, et Teie nüüd enam minu julane ei taha olla, würost Sagorski,“ ütles ta kartlikult naeratades. „Teil on nüüd digus, minu pääle üle öla waadata, sest mina olen lihtsa rüütli tütar, kuna Teie würslikust soost olete.“

„Kui Teie armate, et mina oma isa endise seisuse pääle põrmugi uhke olen, siis effite, junker Georg,“ ütles Gabriel kuitwalt. „Selle maa seabuste järele ei ole ma päälegi muud kui Piritu kloostri pärisori, kes oma kohut ei täida.“

Õmas meeles aga mõtles ta: „Wäga hää, et ta

mind nüüd enam omasuguseks arwab. See kaawatub uhke rüütlipreili usaldust minu wastu ja aitab teekonda kergitada."

Ja waljuste lisas ta juurde: „Kas olete nüüd küllalt puhanud, junker Georg?"

„Oh, ma ei ole sugugi wäsinud“, ütles Agnes rõõmsaste.

„Siis wõiksite jälle minekut teha, sest meil on täna weel pikk ja waewaline tee ära käia.“

„Kahju!“ öhtas Agnes ilma tahtmata.

„Kahju siit lahkuda, wõi kahju, et tee waewaline on?“ küsis Gabriel.

„Et tee nii waewaline on,“ kostis Agnes kimbu üle kummardades ja seda nobedaste kinni siduma hakates.

Gabriel katsus aidata, nende käed puutusitwad kokku. Magus wärin käis Gabrieli kehast läbi. Tal tuli kange himu, neiu tenast, kuldjuukselisest pääst, mis nii lähedal tema filmade ees liikus, kahe käega kinni sasida ja oma pale wastu suruda. Kartes, et kuri himu liig suureks kaawat, tõusis ta järsku püsti. Selsamal filmapilgul arwas ta metsast kuiwa raagude prõginat kuulwat, mis kohe jälle waitis.

„Kas kuulsite midagi?“ küsis ta kaheldes Agnese käest.

„Ma kuulsin, nagu oleks siin lähedal keegi kuiwa oksa pääle astunud“, kostis Agnes. „Wahest oli see mõni kiskja elajas?"

Nad jäitwad kuulatama. Metsas walitses sügaw waitus.

„Bole wist midagi, aga parem waatan järele,“ ütles Gabriel.

Ta tõmbas mõõga lepi seest wälja ja sammus sinna poole, kust raginat arwas kuulnud olewat.

„Gabriel!“ karjatas Agnes hõkilises ahastuses. „Arge minge edasi! Sää! waritseb üks inimene palju mäna taga, waat', waat', sää! paremat tätt!“

Järgmisel filmapigul kargas Agnesest tähendatud puu tagant tume kuju wälja ja sihtis pika püstoliga Gabrieli pääle. Püstoli luff prõksus, aga pauk ei läinud lahti. Mees pööras kohe ümber ja putkas üle pää kaela kaugemale metsa sisse. Gabrielil olidwad pikemad koitwad; paarikümne sammuga jõudis ta põgeneja kannule ja tahtis juba ta kraest finni haarata, aga mees põrkas kõrwale, jäi järsku seisma ja pööras näo tagaajaja poole.

See oli keskealine, tüwikas mees talupoja riides, mis rohkeste kulunud ja lõhki kärisenud oli. Tema käes wälkus pika teraga püssnuga.

„Pea finni!“ ütles ta lödtsutades. „Ega ma jänēs ei ole, et mind nii hõbematal wiisil taga kihutad.“

„Kes käskis eest ära lipata?“ wastas Gabriel rahulifelt.

„Tõhoo, pidin mina wana raut ütsipäine kahe noore mehe wastu hakkama?“

„Meie ei kippunud sinu kallale.“

„Päh, kes seda wdis teada? Arwasin et rõõw-
lib olete.“

„Waletad, sõber, seda sa ei wõinudgi arwata. On see noorherra wahest rööwli nägu?”

Agnes tuli joostes. Nuga wõõra mehe käes nähes asus ta Gabrieli kõrwa, sihtis püstoliga wõõra peale ja hüüdis wätkuwait filmil: „Kas pean selle kurja inimese maha lastma?”

„’Pole waja, junker Georg,“ waigistas Gabriel naeratades, „ma loodan temaga ükspäine toime saada.”

„Kui teie rööwliid ei ole, siis laske mind rahuga oma teed minna,“ ütles wõõras.

„Pea kinni, mis häda sul on?“ kostis Gabriel rahulifelt. „Meie oleme küll auusad inimesed, aga mul on põhjust uskuda, et sina ise rööwel oled. Ma arwan sind natukesi tundwat. Kas sinu nimi ei ole Siim?”

Mees ajas filmad pärani laiale ja hakkas siis häkiste täie kõriga karjuma: „Mis tembutamine see on? Ma pole kellegi Siimust eluajal kuulnud. Mis te’ auusat teekäijat sõimate?”

„Wait!“ pööratas Gabriel mõdgaga ahwardades. „Su seltsimehed on wist ligidal, tahad neile kisaga märku anda? Kui weel korra häält üleliiga paisutad, siis teen su igaweste waitseks. Oma kisa läbi oled sa ennast weel paremine tunda annud. Otse niisama kisendasid sa kahetümne aasta eest, kui sind ühes kohas warguse päält kinni wõeti ja peksuma hakati. Sel ajal olid sa tuntud waras ja rööwel, see oleks ime, kui wahel ajal auusaks teekäijaks oletsid

muutunud. Ma ei usalda sind siia jätta, sa pead meie kaasa tulema."

Siim pistis häliste kaks sõrme suhu, aga seltsamal filmapilgul kargas Gabriel kui tiiger ta kallale, rufus ta selili maha, pani põlve ta rinna pääle ja ütles: „Tasa, tasa, sõber! Mis sa nüüd tahtsid teha?"

„Wilistada!" purtsas röövel vihaseelt.

„Miks pärast?"

„Minu seltsimehed ei ole kaugel, nad võivad iga filmapilk siin olla. Hoia, et sa minusse ei puudu!"

„Rõwaste puudun, kui sa tühje tempusid maha ei jäta. Wõi nüüd oled juba röövlite pääliluks idusnud? Enne warastasid üksipäine."

„Kes pagan sa oled, et seda nii hästi tead?" imestas röövel.

„Wana tuttav, kes sinu nahka mitmest küljest näinud."

„Noh, noh, ära sellega nii wäga uhkusta; see võib igaühele juhtuda. Aga pagan võtku mind, kui ma su nägu mäletan. Oled wist mõni ametiwend, kuid minust kawalam?"

„Beaagu!" naeris Gabriel. „Aga see ei maksa mälestust waewata. Räägime parem mõistlikku juttu."

„Mina räägin häa meelega mõistlikku juttu."

„Kas usud, et su elu minu käes on?"

„Ma usun, et sul minust rohkem rammu on. Sa oled kole murdja; mina kardan, et mul ühtgi tertwet konti enam kere sees ei ole."

"Siis püüa tõtt rääkida, muidu —"

"Gabriel lasi mõdga tera rõõwli filmade ees läikida.

"Minu sõna on kui aamen kirikus," ütles Siim filmi pilgutades.

"Kui palju sul mehi on?"

"Tüki tosin."

"Kus nad seisawad?"

"Sääl."

Rõõwel tähendas filmadega päetwalooja poole.

"Kui kaugel?"

"Tüki tuhat sammu."

"Hää küll. Meie läheme nüüd edasi ja sina tuled kaasa. Suhtub, et miie säälpool (Gabriel tähendas päewatõusu poole) sinu seltsimeestega kokku puudume, siis saad sina waksja külma terast kereesse. Kas sul kogemata mingisugust diendust oma ütelnuste kohta ei ole?"

"Ei ole."

"Räägitud äpardus juhtub sulle ka siis, kui sa ilma minu käsuta piiksu teed wõdi putku panna ka tsud."

"Ma mõistan."

"Püstoli ja pussi usaldab esiotsa minu kätte."

"Hää meelega."

"Noh, siis lähme teele, tasemad kui waimud. Kui sind küsitakse, siis wasta sõsinal, muidu pea suud!"

Gabriel tõusis üles ja käskis Siimu enese eel käia. Nad läksiwad metsa sõrwale tagasi, kuhu kimp maha oli jäänud. Gabrieli kätse pääle pidi rõõwel

kimbu oma selga võtma. Seda nähes ei suutnud Agnes naeru pidada.

„See ei ole muud kui digus,“ ütles Gabriel. „Mina pean tema sõjariistu tassima, siis kandku tema selle eest minu leivakotti.“

Nad lahkusivad suurest metsast ja tõndisivad kõrge nurme- ja nõmmemaa üle põhjahommiku poole. Kolmetunnilise rändamise järel, tuli jälle suur mets vastu, mis sel ajal, nagu osalt weel praegugi, Rose ja Sägala jõe kaldaid mitme penikoorma maa pääl kattis. Kõige selle rändamise ajal ei räägitud peaaegu sõnagi. Kui nad madalast Rose jõest läbi olivad läinud, jäi Gabriel seisma ja pööras ennast Siimu poole, kelle otsaesiselt higi maha tilkus:

„Nüüd oleme sinu lõbusat seltsi küllalt maitsetanud, aga lipata ei julge ma sind weelgi lasta; kes teab, missuguse paha tembu sa weel tagajärele ära teed. Kõige digem oleks, kui sind selle kena mäna otša riputaksin, siis oleks meil ja teistel sinust rahu. Mis Teie arwate, junker Georg?“

„Ei, ei!“ ütles Agnes kohkudes. „See oleks mõrtsukatöö. Jäägu meie käed tema iverest puhtaks.“

„Esite tahtsite ju ise teda maha lasta,“ naeratas Gabriel.

„Jah, siis — ma arwasin, et ta noaga Teie kallale lipub.“

„Ja tahtsite mulle appi tulla? Suur tänu! Mis mul siis wigade elada, kui nii vägete käsi mind laitseb! Aga mis me nüüd selle võrkaelaga teeme? Laseme ta lahti, siis kutsub ta seltsimehed ja kihutab

meie järele. Wähemast pean ta puu külge kinni siduma, et ta paigast liikuda ei saaks. Unnets wõtsin mõisast tüü kõiit kaasa."

Gabriel surus Siimu, kes sugugi wastu ei pannud, rinnuli paksu mäna wastu, tõmbas ta käed ümber tüü, nõõris nad teiselpool koku ja mäsfiis siis weel nõõri mitmekordselt tüü ja rööwli teha ümber.

"Ega t'e mind ometigi peksma ei hakka?" küsis rööwel kahtlaselt.

"Hm!" tegi Gabriel. "See on hää mõte, mida mulle weel pähe ei tulnudgi; näha on, et sa ise kõige paremine tead, mis sulle kõlbab. Tolmutaksin üsna hää meelega su patust turja, aga mis see kõik aitab? Sa oled ju ise näidanud, et peks sind ometegi ei paranda."

"Aga kui t'e mind sedawiisi seotult siia maha jätate," nurises rööwel, "siis suren ma nälga, ehk jälle kiskjad elajad panewad mu nahka."

"Di, on sul nii hale meel iseenele pärast?" naeris Gabriel. "Kas nende wastu ka nii halastaja oled, keda sa paljaks riisud? Ütle puhtast südamest, mis sa meiega oleksid teinud, kui meie kogemata sinu kätte oleksime langenud? Ära kardada, ma jätan sulle nii palju toidukraami siia, et sa vähemast täna ega homme nälga ei sure. Kiskjaid ei pruugi sa üleliiga karta, sest need ei puudu omajugustesse. Sinu puõsi ja püstoli wõtan mälestuseks kaasa; need on sinu käes kurja küllalt teinud, ehk kõlbawad nüüd mõne hää teole."

Gabriel wõttis kimbust kannika leiba ja pistis

selle rõõwli pöue, nii et ots suuni ulatas. Kimpu jälle oma selga upitades, ütles ta: „Sumalaga, Siim. Tulewal korral mäletad minu nägu wist paremine? Kui wõib, siis paranda meelt, kui mitte, siis ole teinekord wähemast ettevaatlikum, et sa — rõõwlite kätte ei lange.“

Rõõwel kirjistas waikselt hambaid.

Kui Gabriel ja Agnes tüki maad suure metsa all ära oliwad käinud, ütles Agnes: „See juhtumine tegi mulle palju enam nalja kui hirmu. Kas usute, mul on hale meel selle waese, petetud rõõwli pärast!“

„Usun küll, aga ei wõi parata,“ pomises Gabriel. „Teie ei tohi mitte kõiki inimesi omataoliseks pidada, junker Georg.“

„Aga ta on ometigi ka inimene!“

„Dige küll, aga kui inimene ennaft metselaja sarnatseks teeb, siis peab temaga sedamööda ümber käidama.“

„Ta wõib jääll tõeste otsa leida.“

„See oleks hulga rahwale suureks õnneks, aga ma ei usu seda. Kurjadel on wiisa hing. See on kawal rebane, kes ikka nõuu leiab. Päälegi ei ole ma teda nii wäga kõwaste sündunud; mõne tunniga wõib ta ennaft kõidikuteft lahti rabeleda.“

See sõna äratas Agnese kuldse sündames häklist rõõmu ja tänutundmise tuhinat.

„Teie olete hääl inimene!“ hüüdis ta liigutuseft wärisewa häälega, ja korraga tundis Gabriel oma kae küljes sooja, pehmet surumist.

Gabriel jäi järsku seisma.

„Junker Gerg, mis Teie teete? Teie annate sulase täele suud!“ püüdis ta naljatada, aga ta hää jäi kurku kinni, ta wärises kõigest kehast. Tema ees seisis uhte rüütlipreili kui waene patune, silmad maha lööbub, paled lõkendawa punaga kaetud; tema neitilik iludus oli sel filmapilgul Gabrieli meelest peaaegu üleloomuline, ja üleloomuline oli ka noore mehe tahtmise jõud, et ta sarnatse tiusatuse wastu jaksas seista.

„Mõtlege oma seisuse pääle, preili von Mönninghufen,“ ütles ta lühikese waikimise järele kentsakalt kõlawa, korisewa häälega.

„Olen ma Teid pahandanud?“ kõgeles Agnes kõhudes.

„Ei, aga ma ei tahaks, et Teie hiljemalt iseenele üle pahandaksite.“

Päike oli looja minemas, kui rändajad ojakeseäärde jõudsiwad, mis siin laisalt metsheinamaast läbi sirises. Ojakese ligidal seisis üksik heinafüün ja Gabriel leidis järele waadates, et küünis ei tea mis ajast weel wähe osa heinu järele oli jäänud.

„Taewas on meile armuline,“ ütles ta rõõmuga.

„Mõtlesin juba murega, kust öömaja leida. Tore ei ole küll seegi mitte ja ära hellitatud junker Georg tõmbab wist mokad weidi krässi, aga wähemast wdib ta nüüd ometigi pehmel asemel ja katutse all puhata. Mina, kui truu sulane, jään küüni ukse ette walwama.“

„Kas Teie sugugi wäsinud ei ole?“ imestas Agnes.

„Ei ole.“

„Minu jõud on küll lõppemas,“ õhkas Agnes väsinult pehme heina sisse langedes.

„Oh mina juhm!“ pahandas Gabriel enese pääle ja hakkas kohe aset kohendama, mille pääle ta oma pita ülituue laotas. „Mis mu arus oli, et ma selle pääle waremalt ei mõtelnud! Mis asi kihutas mind kui kiilis looma ühtepuhku edasi tormama? See oli minust andeksandmata eksitus, see oli otse kuritegu! Ruda mõisite Teie, noor ja õrn naesterahwas, uneta öö järele veel pikka ja rasket teereisi wälja kannatada?“

„Mul oli lõbus seltsiline.“

Gabriel raputas kahtlaselt pääd.

„Teie ise eksitasite mind, preili Agnes. Teie olite terve päewa rõõmus ja erk, kust pidi mulle siis wäsimuse mõte pähe tulema? Oleksite Teie ühe ainsagi korra wäsimuse üle kaebanud!“

„Ma ei tundnud päewa ajal kordagi wäsimust.“

„Ma mõistan nüüd: Teie sammusid tiiwustas kuum igatsus armsa isa ja — wahest pisut ka kena junker Hansu järele —“

„Herra Gabriel!!“

Agnese häälest kõlas nii palju häkilist, õiglast meeleärritust wälja, et Gabrieli süda — imelik küll! — kohe rõõmu pärast hüppama hakkas.

„Kas saapad ei õdrunud?“ õhkas ta filmakirjalise nukrusega.

„Mu jalad on praegu nii tuimad, et walu ei wõidigi tunda.“

„Waene, waene preili! Mis peame nüüd pääle hakkama? Ma langetsin igawese nuhtluse alla, kui

Teie homme hommikul liigwäsimuse pärast paigast liikuda ei suudaks wdi — taewas hoidku seda tule-
mast! — koguni haigeks peaksite jääma! Kui raske,
kui hirmus wdib see õnnetu teereis, mis nüüd paraku
weel pikemaks ahwardab wenida, Teie meelest olla!”

„Ei sugugi!“ tõendas Agnes ilma mõtlemata.
„Ma ei ole wist ialgi rõõmsam ja — rahulisem olnud.“

Selle pääle ei teadnud Gabriel muud midagi
wastata, kui kummardas hätilises liigutuses, sasis
neiu käed pihku ja andis neile suud. Kust ta kor-
raga selle julguse wõttis? See on tärkawa armas-
tuse saladus. Agnes tõmbas käed ruttu tagasi ja
kattis nendega oma filmi. Wäsimuse karw oli ta
näost häliste kadunud.

Gabriel soowis neiuale weidi wdikuwa häälega
rahulist und ja läks küünist wälja. Ukse taga heitis
ta rohu sisse pikali maha, kindla nõuuga, mitte ui-
nuda, waid õõ läbi walwata. Tema hingeline ja
tundmusline seisuford tegi selle nõuu täitmise kergeks.
Ta ei tundnud kõige vähemat wäsimust, ta liikmed
oliwad kerged, pää roosikarwalisi mõtteid täis. Loo-
duses walitses waitus ja pimedus, misgi asi ei sega-
nud Gabrieli mõtete rida. Ta pani käed pää all
risti ja wahtis ükssilmi tumesinisesse taewasse, kus
tähed armsaste särasiwad. Gabriel ei näinud ühtgi
tähte, tema filma eest libisesiwad wiimaste päewade
mälestused mööda. Raswawa rõõmuga tuletas ta
lõiki neid juhtumisi meelde, mis Agnese külge puutu-
siwad, ja oli juhtumiste rida otsas, siis hakkas Ga-
briel ilma tüdimata teisest otsast uueste pääle. Ag

ajalt näis see õnn, Agnest oma ligidal, oma kaitse all teada, tema meelest arusaamata, wõimata olewat; igakord pidi ta siis kange himu wastu wõitlema, küüni sisse astuda ja oma filma käest kindlat tunnistust nõuda, et Agnes tõeste, kehalikult sääl oli, et misgi unenägu ega wiirastus teda ei petnud. Kõrwal on wähem häbitundmust, kui filmal. Et Gabriel oma õnne näha ei wõinud, tahtis ta teda vähemast kuulda. Ta pidas hinge kinni, kuulatas terawaste ja imestas, et küünist see ühetasane hingetõmbamine ei kostnud, mis rahulise une tundemärk on. Wähest oli Agnes niisama erk? Ei, see ei olnud wõimalik. Waene laps oli ju puruwäsinud, ta pidi raskestest uinuma, kuna teda liiategi mingisugused kentsakad ja keerulised mõtted ei erutanud; tema süda oli rahul, ta wõis uinuda. Gabriel oli selles täieste kindel. Meie ei ole selles mitte nii kindlad. Meie kardame, et Agnes seeford Gabrielist karwawäärt targem ei olnud ega tõrdagi homse raske teereisi pääle ei mõtelnud, mis keha karastust magusa une läbi nõudis; kardame, et Agnese wäsinud filmad alles koidu ajal lühikeseks ajaks kinni wajuwad.

Gabriel pidas sõna: tertwel õöl ei pannud ta filma kinni. Ettewaatusest ja ühtlasi kentsakast liikumise himust kihutatud, tõusis ta wahete wahel üles, tegi ringi ümber küüni, kuulatas siin ja kuulatas sääl, kõige terawamine aga küüni seinapragude juures, nagu oleks säältpoolt kõige suuremat hädaohtu karta olnud. Nõõmuga arwas ta säält wiimaks ometigi ihaldatud ühetasast hingetõmbamist kuulwat.

Päike oli juba kõrgesse tõusnud, Gabriel ojateses filmad puhtaks pesnud ja leiwakoti kallal käinud, aga küünis walitses ifka weel waikne lugu.

„Baene laps!“ mõtles Gabriel liigutuses, „küll ta wäetifene wdib wäsinud olla! Uinu rahuga. Oleks küll paras aeg teele minna, aga kes raatsib niisugust uinujat äratada? Hää meelega waataksin korra järele, kuda lugu seisab, aga ma ei julge, ma olen jänespüks.“

Gabriel wditles kانا iseenesega. Wiimaks astus ta ometigi kikiwarbul küüni uksest sisse. Agnes magas rahuliste, ilma tatteta, aga täies poisi riides, mis noore leha õrnalt paisuwaid neitsilisi wormifid täieste ära warjata ei suutnud. Behme wiltkübara oli ta pää alla pannud, kuldsed juukserõngad keerlesiwad puhta, walge otsaesise pääl; paled õhetasiwad une soojusest, pool lahtiste huulte wahelt läikis tumedaste sinakas-walge pärilirida; terve näo üle oli rahulise õnne ja ilmasüütuse kuma wälja walatud.

Gabrieli meelest oli, nagu teeks ta pattu, nagu tumestaks ta oma ahne pilguga pildi kenadust, aga ta ei wdinud parata, ta oli kui paigale kinni naelatud. Raua filmitfes ta neitsilikku magajat ja tundis, kuda wiinne ärritus uhle rüütlipreili wastu ta südames sulas ja selle asemel imeline liigutus, suure õnne aindus ja suure walu kartus asus. See kallis warandus, mida helde ja ühtlasi tige saatus üürifefeks ajaks tema hoole alla usaldanud, oife tema käte wahele pannud — see ei olnud ju tema oma; weel paar lühifefst päewa, ja ta pidi selle waranduse tõrkumata käest ära andma, temast iga-

weste lahkuma. Oh need magusad, punased huuled, kuda nad ilma teadmata ja tahtmata meelitasivad ja kutsusivad, misfugust joobnustawat õnne nad sellele töötasivad, kes neid musutada tohtis! Üks ainuke tord! Kas see nii suur kuritegu peaks olema?

Kuritegu küll, alatu tegu. Gabriel! Ole mees! Tahad ja õnnetu tütarlapse usaldust, kes ennast ilma kartuseta, ilma kahtluseta sinu kaitse alla uskunud, kurjaste pruukida? Minus mõte selle pääle ajas Gabrielile puna palge. Ta pigistas hambad kokku, tahtis wahwaste põgeneda. Ta astus kaks, kolm sammu küüni ukse poole ja — pööras jälle ümber; ta ei suutnud ennast lahti kistuda. Siin, siin oli tema elu õnn, siin joowastaw karikas, mille sarnast elu teist korda ei paku; pidi ta sest puutumata mööda minema? Üks ainuke till sest karikast, ja siis — tuleb, mis tuleb!

Gabriel langes häliste põlwili ja kummardas uinuja näo üle. Magus joowastus tõusis talle pähe. Lähemal filmapilgul oli „kuritegu“ tehtud. Gabriel surus oma kummad, tuksuvad huuled uinuja sooja, pehme suu pääle, esite õrnalt, waewalt puutudes, siis suurema ja suurema rõhuga; ühe ainsa tilga oli ta õnnekarikast rüübata tahtnud, aga ta tundis, et jänu kustutamata oli!

Uinuja kehast käis wärin läbi.

„Gabriel!“ fofistasivad ta tuksuvad huuled; siis ldi ta filmad lahti. Ta ei kõhkunud Gabrieli kahtwatt, sügawat hinge ärritust tunnistawat nagu enese üle nähes, waid naeratas õnnelikult; nähtus ei ol-

nud ju muud kui eelkätwa unenäo järg ja Agnes arvas ikka weel und nägewat.

„Agnes!“ kogeles Gabriel wärisedes. „Anna andeks, ma olen efsinud.“

Nüüd alles ärkas Agnes tõelise elu tundmusele. Ühe krapfuga kargas ta asemelt üles. Gabriel jäi põlwitama, sajis neiu kättest kinni ja palus: „Anna andeks, anna andeks!“

„Mis süüd pean ma andeks andma?“ küsis Agnes tumeda häälega.

„Ma armastan sind, ma ei suutnud kiusatuse wastu panna, ma suutelesin sind, kuna sa uinusid.“

Agnese palefid kattis sügaw puna, aga ta filma-des järeas õnne läik. Ta ei kostnud midagi, waid pani käed noore mehe kaela ümber ja sundis teda üles tõusma.

„Miks pärast mees?“ küsis ta siis pehmeste ja weibi pilgelikult.

Seekord sulasiwad nende huuled wastastikku leppimise tõttu pikas, kuumas suuandmises kokku.

„Agnes! Agnes!“ kordas Gabriel kawatwa tuhina; pääle armsa nime ei olnud tal uimastawa õnnetundmuse awaldamiseks esiotsa ühtgi sõna kae-pärast.

„Kas sa mind tõeste armastad?“ küsis Agnes tema rinnal nuttes.

„Seda sa küsid weel?“ hõiskas nüüd Gabriel täiest südamest. „Ma armastan sind ju sest filma-pilgust saadik, kui sind esimest korda metsas nägin. Aga jina — kuida wdib see olla — ?“

„Oh fina umbusklit!“ sõitles Agnes pisarate läbi naeratades. „Kuda mõib üks tütarlaps sind näha ja mitte armastada?“

„See ei ole kellegi põhjus,“ ütles Gabriel pääd raputades. „Mind on palju tütarlapsi näinud, aga selle pärast ei ole mind tänini veel keegi armastanud. Ja nüüd just sina, sina ise, Agnes von Mönnikhusen, keda ma nii kõrgel, nii kaugel enesest arvasin seiswat!“

„Wäga kõrgel ja kaugel!“ pilkas Agnes häbelikult. „Ma ei mõtelnud ju päewal ega öösel muu asja pääle, kui ainult sinu pääle; nii kõrgel ja kaugel seisid sa minust, sa waene, aiatu mees, et upsakas rüütlipreili aknariide wahelt sinu järele piiluda ei häbenenud.“

„Aga kui sa balkoni päält ära kadusid ja siis tüki aja pärast tagasi tulid, ei waadannud sa enam kordagi minu pääle,“ mõnitas Gabriel.

„Ja keda panid sina lohe tähele? Siis ei ole sa minust ju karwawäärt parem. Mina waatasin mujale ja nägin ainult sind.“

„Kena kunsttük!“ naeris Gabriel. Siis ütles ta järsku tõsiselt minnes: „See on kõit nii ütlemata häa ja kena, et ma seda waewalt uskuda suudan. Aga kui meie südamed teine teist tdeste on leidnud, siis oleks minu omakasulit soow, et nad ka põliselt kokku jääksiwad. Lahumine mõiks wähemast minule liig walusaks minna. Selle pärast küsin ma: tahab junker Georg ennast nii kaugale alandada, et ta

fulase Gabrieli oma põliseks feltlimeheks eluteel võtab?"

"Junker Georgil ei ole midagi võtmist, aga Agnes Mönnikhusen tahaks hää meelega võrsta Gabrieli sõnakuulelikuks ümmardajaks saada."

"Aga mis ütleb sinu isa, sinu sugulased ja kõige päält — mis ütleb junker Hans Risbiter —" Agnes kattis kõneleja suu käega kinni.

"Ara riku selle tunni õnne, Gabriel!" ütles ta põlgavalt. "Nees, kes häda ajal oma kihlatud pruudi maha jätab ja pakku jookseb, on minu meelest kõige viletsam inimeste seas. Ma ei taha tema nimegi enam kuulda." Ja uhkete pääd tõstes lisas ta juurde: "Sinu armastus annab mulle jõudu kõige vastu panna. Kes sind põlgab, on minu vaenlane, olgu see ka minu ligem sugulane. Aga kes tohib sind põlata? Eks sa ole võrsti poeg? Ma armastasin sind, kuna sa veel lihtne sõjamees Gabriel olid; tänu pärast pead sa mind nüüd võrsti prouaks tegema. Seft tunnist saadik olen ma sinu kihlatud pruut."

Selle vastu ei olnud Gabrielil midagi ütelda. Ta surus Agnese tugewaste oma rinnale ja wajutas ta punase suu pääle lepingu kinnituseks kuuma pitseri.

Terawa filmaga Saks.

Hommitune suur sündmus maha arvata, läks see päew rändajatel ilma tähtsamate juhtumisteta mööda. Nad rändasivad wäsimata — Agnese eilne nõrkus oli kui käega ära wõdetud — edasi, kuid mitte otselohke põhjadhtu poole, kus Tallinn seisis, waid enam põhjapoole, ja nimelt kolme põhjuse pärast. Esimene põhjus, mida nad teine teisele teada ei andnud, oli see, et nüüd enam kummalgi suurt ruttu ei olnud Tallinna jõuda; waewaline teekond oli mõlemate meelest nii armsaks saanud, et nad teed hää meelega kolmekordseks oleksivad pikendanud, kui nad aga sarnast pikendust kunagi arusaadawal wiisil oleksivad wabandada mõistnud. Teiseks teadis Gabriel, et Rose Uuemõisas teine salk mõisamehi seisis ja maakohta kuni Tallinna piirini kardetawaks tegi; Gabrielil ei olnud aga nüüd kõige wähemat himu, mõisameestega teist korda kokku puutuda. Kolmandaks oli Agnese meeles korraga himu tekkinud, Gabrieli lapsepõlwest kodupaika Jägala jõe ääres näha

saada; et see ka Gabrieli salasooz oli, siis heitis ta kohe nõusse.

Riiviloost saadid, kust nad sel päeval pärast lõunat laugelt mööda läksivad, oli maakoht kõigi teede ja radadega Gabrielile lapsepõlvest tuntud ja äratas tema hinges pea rõõmsaid, pea kurvi mälestusi. Üleüldse oli teekond sel päeval rändajate meelest veel lõbusam, kui eile. Küll pidivad nad waewaga mitmest padrikust, soost ja liivanõmmest läbi tungima, aga selle eest paistis ka päike nii armsaste, linnud laulsivad nii rõõmsaste ja kõige päält purtsas rändajate südames nii elav, värskete rõõmuhallikas, et nad tee raskusi sugugi tähele ei pannud. Oli mõni padrik liig paks, mõni soo liig pehme wõdi oja liig sügaw, siis lastis Agnes ennast hää meelega Gabrielist käte pääle wõtta ja maksis talle oma magusa suuga niisugust waewapalka, mida noormees kellegi kulla ega hõbeda wastu ei oleks wahetanud. Paaril korral puutusivad neile eemalt inimesed filma, aga nad hoidsivad nende eest hoolega kõrwale, vähem kartuse, kui kentsaka kadeduse pärast, oma noort õnne wõdera filmale ilmutada. Imelik jõud oli Agnese õrnade liikmete sisse asunud. Ta ei kaebanud kordagi tühimuse üle, ei läbenud pikemaid puhkamise aegugi pidada, ta astumine oli kerge, lennu jarnane, ta hääl värskete ja waim erk. Palkus Gabriel talle käewart toetuseks, siis wõttis ta selle küll wastu, surus end filmapilguks seltsilise külge, pani pää otsekui wäsinult ta õlale ja lippas siis wallatult naerdes jälle tüki maad ette.

Õhtuks jõudsiwad nad selle koha ligidale, kus Soobla jõgi ennast Jägala jõega ühendab. Paksus rägastikus jäiwad nad õõmajale. Gabriel ehitas oks-
test ja lehtedest urtsiku Agnesele pääwarjuks, wal-
mistas talle samblast pehme aseme ja soowis talle
hääb und. Ta ise heitis jälle lausa taewa all
publama.

Agnes jäi seeford warsti uinuma, aga ta uni oli
rahutu. Raste, ahastaw unenägu waewas teda. Ta
nägi Gabrieli suure karuga mängiwat. Karu oli esi-
otja hääs tujus, mahe ja meelitaw. Häkiste sai la
aga wihaseks, tõstis käppa, ldi mängufeltfilise maha
ja siis nägi Agnes Gabrieli suure, sügawa wereloigu
sees ujuwat.

„Gabriel!“ karjatas Agnes hirmsas ahastuses ja
ärkas unest.

„Mis wiga?“ kostis Gabrieli rahuline hääb õuest.

Häkiline rõõmuwool tungis Agnesele pähe. Ta
tõusis üles ja tõttas urtsikust wälja. Gabriel lamab
pool istukile puu najal. Rahinat kuuldes ja Agnest
enese ees nähes kargas ta koe püsti ja küsis mure-
likult: „Mis sul on, Agnes?“

Agnes ldi käed sõnalausumata feltfilise ümber
ja surus teda ägedaste enese wastu. Siis alles koge-
les ta sügawas ärrituses: „Ma nägin kurja und.
Ma arwasin sind surnuks.“

„Kas see sind siis nii wäga ehmatas, laps?“
ütles Gabriel hääs tujus ja silitas käega neiu juukseid.

„Gabriel!“ fofistat Agnes kõigest kehast warisedes.

„Kra sellega naljata! Hoia ennast! Mõtle, sinu elu on minu elu, sinu surm on minu surm.“

Nende sõnadega kiskus ta ennast häkiste Gabrielist lahti ja läks urtsikusse tagasi.

Räidud tee ja viimsed rahuta ööd saidwad wiimaks ka Gabrieli raudsest kehast wõitu. Koidu ajal wajusiwad ta filmad kinni, ta jäi kui surnu magama.

Päike oli juba keskhoimikusse jõudnud, Agnes ammugi üles tõusnud, aga Gabriel magas ikka tuel rasket und. Agnes ei raatsinud teda äratada; ta istus wagusalt magaja pääotsi ja filmitsees mõttes ta pruuniks põlenud nägu. Selle näo jooned oliwad kui tõmmukast marmorist wälja raiutud, otsaesine kõrge ja lai, kulmud uhkete wõlwitud, nina kõrge seljaga ja otskohene; awalbas näo ülemine pool mehisk julgust ja mõdistust, siis tunnistas peenike suu ja ümmargune lõug õrna meelt ja südame pehmust — loomu omaduste kokkujuhumine, mis naesterahwastele kõige enam meeldib. Agnese rind paisus rõõmust ja uhkusest.

„Salgi ei ole ma ilusamat meest näinud ja nüüd on see mees minu, minu!“ hõiskas hääl ta südames. „Kui ta teaks, kui kuumalt ma teda armastan! Kui ta teaks, misuguse rõõmuga ma tema pääotsis walwan ja nõnda igaweste tema üle walmata tahaksin! Ja tema wõis mõelda, et mina teda tema seisuse pärast põlgan! . . . Oh tädi Barbara, ma saan sinust nüüd alles dieti aru ja usun, et sa täieste õnnelik oled, sest mis asi wõiks ilma pääl parem olla, kui igapäewane elu armsa mehe kõrwal? Oletsin

mina kuninga tütar ja suure riigi pärija, ma annan sind ära ja elaksin saunaurtsikus, kui tema mind sinna kutsuks . . . Üks ime on minuga sündinud; mu meelest on sind ära kustutatud, mis temasse ei puudu; uinudes ja walwates seisab ta ühtepuhku mu filma ees. Mis oleks minust ilma temata saanud, kuida oleksin ma seda hirmsat õnnetust kannatanud, mis mul nüüd waewalt meeles seisab? Mu waene isa, kus ja nüüd oled? . . . Kui rahuliselt ta uinub! Kas ta peaks ka und nägema, mind unes nägema? Ma usun küll. Kuida võits see teistiti olla? Ta armastab ju mind, ta armastab mind! Kui õnnelikuks see mõte mind teeb! Mul on, nagu kuuleksin ma inglite laulu ja näeksin taewast lahti olevat . . . Teen ma pattu, et taewalised õnne maapäälse õnnega kokku sead? Anna andeks, armas Jumal, kui ma praegu midagi teist õnne kõrgemaks pidada ei suuda, kui seda, mis mul täies on!”

Pisarad tumestasiwad Agnese filmi. Ta langes põlvili ja kuum palwe, uskliku, õrna, õnnest ja ühtlasi õnne kadumise ahaastusest wärisewa südame palwe kerkis ta huultelt sinise taewa poole . . .

Lõuna ajal wõtsiwad Gabriel ja Agnes Jägala jõe kõrgel kaldal lõunat ja oliwad ühtlasi nii magustaste juttu puhumas, et nad üht salka ratsamehi, kes liiwase pinna pääl ja pöödsaste warjul peaaegu kuulmataalt lähenesiwad, waremalt tähele ei pannud, kui ärapiitmine juba wõimata oli. Neid oli nähtud ja ratsanikud kihutasiwad otsekõhe nende poole.

„Oh Jumal, minu unenägu!“ karjatas Agnes kohkudes.

„Kui see Siimu salt peaks olema, siis peame oma elu kallilt müüa katsuma,“ ütles Gabriel üles karates. „Kus mu filmad ja kõrivad olivad? Nüüd ei maksa enam põgeneda. Wähest jätab nad meid narrimata. Ma ei näe Siimu nende hulgas.“

„Kra neid asjata ärrita!“ palus Agnes.

„Jumal hoidku!“ naeratas Gabriel. „Kui wastane minust kangem on, siis olen ma wagasem kui lammas. Omaltpoolt palun ma: ole kawal ja külma twerega! Ma arwan, need ei ole miud kui põgenewad wõi riisuwad talupojad. Meie peame huntidega hulguma: mina olen muidugi nendesugune ja sina — kas tahad nüüd natukeseks ajaks minu twend Süts olla?“

„Hää meelega.“

„Kena.“

Gabriel astus tulijatele paari jammu wastu. Neid oli kümme ratsameest, kõi wäga kirjus, kentsakalt kokku lapitud riides ja mitmetfugu sõjariistadega ehitud; mõnel oli üks kuni kaks prii hobust oheliku otsas.

„Tere, külamees!“ hüüdis esimene ratsanik selges Geesti keeles ja kargas kõhe hobuse seljast maha, mispääle kõi teised sedasama tegiwad. „Oleme parajaks ajaks siia juhtunud: teil on laud taetud, meil lõhud tühjad.“

„Wõtke hääks, kui aga toit maitseb,“ ütles Gabriel.

„Küll ta maitseb, anna aga siia. Kelle see kena junker on?“

„See ei ole junker, see on minu wend Jüri.“

„Kes ja siis ise oled?“

„Kalamees siit lähedalt. Aga kes teie olete?“

„Ara n'a palju päri, külamees, anna parem süüa,“ ütles ratsameeste esinik upsakalt ja tippus sedamaid toidukraami kallale, mida Agnes wahetajal kimbust wälja wõtnud ja rohu pääle ladunud oli.

Meeste nälg oli suur, terwe sink ja leib oli lühikeste ajaga nende ldualuude wahete kadunud. Lahkeid wastuwõtjaid ei pannud nad peaaegu tähelegi. Mõnest sõnast, mis nad isekeskis wahetasiwad, märkas Gabriel, et nad suurema salga liikmed oliwad, kes hiljuti Wiru maal riisumas käinud, ja et nende nina-mehe nimi Andres oli. Üks neist näis näo wormi ja kange keelemurde pärast wõdra maa mees olewat. See piilus tüki aega kahtlaselt Agnese otsa ja tegi temaga siis Saksa keeles juttu. Aga Agnes raputas pääd ja wastas kdige laiemas maa keeles: „Si mõista.“

Sakslane piilus ja piilus — ja korraga pahwatatas ta naerdes wälja: „Sinu ei oleb pois, sinu oleb ilus tibruf! Minu tunneb see.“

Agnes kahwatas ära ja püüdis wägise naeratada. Mehed naeriwad, hakkasiwad „Jürid“ terawamalt filmitsema ja tooreid ettepanekuid tegema, kuida diget aru kätte saada.

„See oleb kerge aru saama,“ ütles Sakslane; ta nihkus Agnese ligemale ja sirutas katsudes kae wälja,

aga enne kui ta sootvitud sihile jõudis, sasis üks tugew käsi ta kraest linni ja wirutas ta ilma suurema ägeduseta paar sammu tagasi.

„Äta poisj rahule,“ ütles Gabriel rahulifelt. „Ma ei falli, et temasse puudutakse.“

Agnes oli üles karanud ja wäriſedes Gabrieli ſelja taħa aſtunud.

„Ara wiħaſta, Gabriel!“ palus ta ſoſiſtades.

Gabriel jäi rahuga iſtuma; ainus muudatus, mis tema näoſt näħa, oli ſee, et ta ninasõdrmed weidi tuħſuſiwad.

„Sa oled wäga julge, kalamees,“ ütles Andres ilma wiħata. „Kaſ tead ka, et weie ſinuga wiis imet wõime teħa?“

„Minuga teħte, mis taħate, aga jätke poisj rahule,“ koſtis Gabriel.

„See ei oleb poisj!“ hüüdis Sakslane, kes ennaſt waħeajal maafſt üles oli koristanud ja Agneſele uueſte läheneda püüdis. Müüd tõuſis ka Gabriel püſti.

„Tagaſi!“ ütles ta nii äħwardawalt, et Sakslane kohmetult ſammu taganes. „Meħed, kaſ ſee on teie tänu, et teile ſüüa andſin, teid kui sõpra waſtu wõtſin? Ma arwaſin ſellega oma kohut täitwat, ſeſt ma näen, et teie Geſtlafed olete, nagu minagi. Oli ſee waħeſt kuri tegu, et meid ſelle eefſt muħelda taħate?“

„Sinu külge ei ole keegi puutunud,“ ütles Andres karedalt, aga ifka weel ilma wiħata. „Sina iſe oled kae meie ſelſſilife waſtu üles tõſtnud.“

„Kes minu wenda puudub, see puudub minusse. Mõttele ise, kui sul noorem wend on ja keegi Saks tuleb tema kallal käperdama, kas sa seda salliksid?“

See oli osaw kõnekään. Meeste seast kuuldi häälesid, kes Gabrielile digust andsiwad.

„Sa räägid nagu kiriherra kantslis,“ ütles Andres pehmemalt, „aga kas ja meid ei peta? Minu meelest wõiks see sääl niisama hästi poiss, kui tüdruk olla, aga Saks on kawalam; tema on kõik maailma läbi käinud ja kuuleb, kuida rohi kasvab. Kui tema ütleb: poiss on tüdruk, siis on ta tüdruk.“

„Mina annab oma pää, et poiss oleb tüdruk,“ kinnitas Sakslane elawalt.

„Olgu ta poiss wõi tüdruk, ta seisab minu kaitse all,“ ütles Gabriel karsituks minnes, sest ta märkas, et meeste silmad kentsakalt polema hakkasiwad.

„Ohoo, wennike, sääl on waks wahet,“ naeris Andres. „Ara tühja punni, jäta tüdruk meie kätte, siis wõid ise rahuga oma kodarad koristada.“

Gabriel forjas wiimse kannatuse koku.

„Arge tehke kurja, suguwennad!“ ütles ta peaaegu paluwalt. „Kas meie wõdraste poolt weel küllalt kurja ei ole näinud? Mõtlege, et kõik ühe rahwa lapsed, ühe walitsuse alamad oleme; teie ei ole ju mitte waenlaste maal, kus kõik kurjused lubatud on.“

„Edjas on see ükspuhas, oma maa wõi wõdras maa.“

„Teil on ometigi ülemad, kes ülekohut ei sallii; ma hoiatan teid, ärge kutsuge õnnetust eneste kaela!“

„Küll me oma ülemaid tunneme. Mis sääl palju loriseda? Saks, võta poisj finni ja waata, mis elukas ta on.“

Agnes karjatas. Sakslane oli selja tagant hästiste ta kübara pääst tõmmanud ja sõlme seotud juuksed paelast lahti kiskunud; nagu külbne waip langetiwad pikad, siidipehmed salgud Agnese õlade pääle. Meeste suust tuli rõõmsa kohmetuse hüüd. Gabriel lõi Saksa rusika hoobiga maha, sasis Agnese käewarrest finni ja tõmbas ta mõne sammuga tagasi, meeste ringist wälja. Selgasi paksu puu wastu toetades ootasiwad nad teine teise kõrwal waenlaste päälestungimist. Gabrieli käes wälkus mõõt, Agnes hoidis püstoli walmis. Kõik oli nii tähtu sündinud, et mehed korruga maast ei märganud tõusta. Andres ja mõned teised kargasiwad üles ja piirasiwad Gabrieli ja Agnese igast küljest sisse.

„Dore tüdruk!“ kuuldi nende selja tagant hüüdwat. „Ärge sellele wiga tehke, Ivo Schenkenberg maksab selle eest hääd waewapalka.“

Seda kuuldes hüüdis Gabriel järsku: „Kui Ivo Schenkenberg teie päälil on, siis wiige meid tema juurde; ma tunnen teda wäga hästi.“

„Ime küll!“ pilkas Andres. „Kes ei peaks Ivo Schenkenbergi praegusel ajal mitte tundma? Teine küsimine on, kas tema ka sind tunneb.“

„Ta on minu kasuwend!“ hüüdis Gabriel.

„Kuule külamees,“ ütles Andres naerdes, „ja oled meile küllalt ette luisanud, wanni nüüd hääga alla. Meil on kered täis, meie ei wiitsi sind tapma hakata.“

Meestel näis tõe poolest wähe himu olevat, Gabrieli kallale kippuda. Üks ainuke oli tdeste wihane. Sakslane ei suutnud kurja matsu unustada, mis ta Gabrieli käest saanud. Ta oli pool küljeli tõusnud ja sihtis nüüd püstoliga Gabrieli pääle. Agnes üksi oli seda tähele pannud. Raks pauku rakkusiwad korraga. Sakslane keerles raks korda iseenele ümber ja jäi siis ilma liikumata kummuli lamama. Ta oli surunud. Agnese käest kukkus suitsew püstol maha. Meiu kahwatas näost ära, tuitus ja oleks maha kukkunud, poleks mitte Gabriel koha kae ta ümber pannud.

„Agnes!“ kiskus Gabriel meeletult.

„Sumalaga, Gabriel!“ kiskus Agnes, kuna hale naeratus ta kahwatu näo üle libises. Siis kadus ta mälestus. Gabriel pani eluta teha õrnalt maha ja langes, kõiki hädasohtu unustades, tema kõrwal põlvili. Agnese pahema õla kohast sirises wesi läbi riide. Saksa kuul, mis Gabrieli yidi trehwama, oli eksteel säält sisse tunginud. Ilma wiibimata arutas Gabriel mõdga otsaga Agnese kuu ja särgi lahti, lõikas tinakuuli, mis õla kandi pääle pörgates lõmaks oli läinud, haawa seest mälja ja sidus haawa särgi tükiga kinni. Rohmetult seisiwad mehed ümber ringi. Nad aimasiwad rasket õnnetust, tundsiwad kentsakaat kaastundmust sõjast toorestatud südames

ärkawat. Gabrieli hingewalu oli ju nii filma pais-
 tetw, haawatud tütarlapse lumivalge nägu nii ütle-
 mata tena . . . Kui Sakslasest aru kätte oli saadud,
 et ta kahtlemata surunud oli, ei hoolinud temast enam
 teegi.

„Dooge mulle jõest külma wett!“ kästis Gabriel.

Mis imelik fundmus oli nende sõnade sees, et
 nad tõrkumata käsutäitmiist leidsiwad? Kas meest
 jooksiwad lohe alla jõe äärde ja tuliwad warsti, kü-
 baratega wett kandes, tagasi. Gabriel pritsis wett
 Agnese näo pääle, kästis ta rinda ja käsa. Lühikese
 aja pärast tõusis kerge puna neiu palge, ta õhkas
 sügawaste ja ldi filmad lahti.

„Ta elab! Ta elab!“ hõiskas Gabriel; ta hää-
 lõppes täieste ära ja muutus muuksumiseks; ta kum-
 mardas Agnese terve kae üle ja niisutas seda oma
 pisaratega.

„Pagana wõrukael!“ ümises Andres pääd ära
 pöörates. Meeste seast kostis segane ümin.

„Gabriel!“ fosistasiwad Agnese kahtwatanud huuled.

„Siin!“ wastas Gabriel.

„Goia ennast, ta sihib püstoliga sinu pääle.“

„Küll ma talle näitan.“

„Kas ja ei ole haawatud?“

„Ei ole.“

„Sumal tänatud!“ õhkas Agnes ja häkiline röö-
 muhelt läikis ta filmis. „Ma ei tea, mis mul on,
 mu pää on nii segane.“

„Kas sul walu on?“

„Walu? Jah, mu öla pakitab, teha on tuim. Kas ma kuktusin?“

„Jah, sa kuktusid raskeste.“

„See oli mu enese edewus. Aga mis mehed need on?“

Agnese filmist paistis häkiline ahastus.

„Öle rahul, need on hääd sõbrad.“

Gabriel ei ütelnud seda mitte uisapäisa; üks pilt meeste pääle oli talle selgust andnud, et need nüüd tõeste „hääd sõbrad“ olitwad.

Agnese filmad wajusitwad kinni, uimastus — see-
ford häätegew, kosutaw uimastus — tuli uueste ta
pääle. Gabriel walmistas talle kimbu riidest pehme
pääaluse ja laotas oma kuu ta üle. Siis pööras
ta ennast meeste poole:

„Kas tahate kerge waewaga hulga raha teenida?“

„Miks meie raha ei peaks tahtma?“ kostis And-
res wenitades. „Aga mis asjamees sina siis öieti
oled, et meile korruga raha pakub? Ösite olid kala-
mees, siis tuli ülikuu alt sõjamees wälja, nüüd oled
rahameheks saanud.“

„Ükspuhas, kes mina olen. Ma ei palu teid
enese pärast. Pääasi on, et see õnnetu laps pääste-
tud saaks. Tema isa on päratu rikas, ta wõib teile
häätegu kuhjaga ära tasuda. Kas tahate käeraha?
Wõtte ödit, mis mul kaapas on.“

Gabriel pistis käe pöue, wõttis kotikese wälja,
puistas selle seest hulga kuldraha peo pääle ja jagas
meestele, kes endid suuremat paluda ei lastnud.

"Ja nüüd vastate minu küsimiste päale. On Ivo Schenkenberg, rahataguja poeg Tallinnast, tõeste teie päalik?"

"Muidugi on," kostis Andres uhkusega.

"Kus kohal ta seisab?"

"Laager on jõe ääres, umbes kaks penikoormat siit allapoole."

Gabriel suutis waewalt oma liigutust wärjata; nimetatud koht pidi ju umbes tema lapsepõlwine kodupaik olema!

"Kui palju jääl mehi on?"

"Täki nelisada."

"Kes need on?"

"Tohoo, kust sa dige tuled, et sa Ivo Schenkenbergi mehi weel ei tunne?"

"Meie tuleme kaugelt lõunapoolt. Ma ei ole oma kasuwenda Ivod mitmel aastal näinud ega wõinud hingest aimata, et temast sõjapäalik on saanud. Kuda see juhtus?"

"Seda teab iga laps. Tallinna oli suur hull nälginud ja pääwarjuta talupoegi kogunud. Linna faksad ei täinud neid muidu toita, andsiwad neile sõjariistad kätte, seadsiwad Ivo Schenkenbergi nende päälikuks ja saatsiwad nad Wenelaste vastu sõdima. Nüüd on Schenkenbergi falk üle ilma kuulus ja Wenelased kardawad meid enam kui põrgulisi. Wiimati käisime riisudes ja põletades poole Wiru ja Järwa maad läbi; jäälsed Wene käjualused ei tunista meie mälestust!"

„Siis sõdisite — Gesilased Gesilaste vastu?“

„Kes sõja ajal selle pääle waatab? Meie wõtsime, kust saime, ja kuhjasi teinepool raja, Sägala jõe ääres ilmatu hulga saaki kokku, nii et weoloomadest puudus kätte tuli. Päälik saatis meid eile siit ümberkaudu hobusid otsima. Meie leidsime mõned ja sõidame nendega nüüd laagrisse tagasi.“

„Hää küll, siis wõtke meid kaasa ja aidake minu haawatud seltsilist kanda.“

Andres sügas kõrwatagust, ja ütles wenitades: „See on küll kerge ütelda, aga kes wastab tapetud Saksa eest? Ivo Echenberg on hätilise wihaga.“

„Mina wastan kõige eest,“ kinnitas Gabriel elawalt. „Sakslane on ainult teenitud nuhtluse kätte saanud. Ivo on minu kasutwend ja tunneb ka minu seltsilist; uskuge mind, ta saab teda suure aunga vastu wõtma.“

Andres raputas küll umbusklikult pääd, aga peotäis kulda ja Gabrieli tõsine, julge olek mõjusiwad nii palju tema pääle, et ta kauemine vastu ei tõrkunud. Neeste abil walmistas Gabriel puuokstest ja lehtedest kandraami, tõstis Agnese, kes uimastusest toibudes ja Gabrieli enese juures nähes wagusalt kõik enesega teha lastis, raami pääle ja palus mehi enesele kandmise juures kordamööda abiks; teised kargasiwad hobuste selga ja rong liikus talupoegade laagri poole.

Staatswennad.

Schenkenbergi laager seisis Jägala jõe ohtupoolset kaldal, sel kohal, kus Wiru ja Särwa maalt tulewad teearub, praegune Narwa ja Piibe maantee, kokku jooksewad. Laagri üleüldine pilt oli ütlemata kirju. Mitmenäoliste ja mitmetarwaliste telkide wahel sõdlus ning kärekses hull mehi, kes oma wälispidise näo poolest enam rööwlite kui korrapäraliste sõjameeste wõitu oliwad. Mõned oliwad weel endises Gesti talupoja riides, teised Rootsi ja Wene sõjameeste mundris, kolmandad kandiswad mitme rahwaste ja seisuste käest kokku riisutud ja selga lapitud hilpusid. Mõne kuu ajaga oli see „nälginud talupoegade kari,“ mis seni Tallinna Saalstele ristiks kaelas olnud, kuulsaks wäesalgaks muutunud ja Saks-lase Ivo Schenkenbergi osawa juhatusel all otse ime-tegusid teinud, üksikuid Wenelaste salkasid ära wõitnud, kaugele Wirumaa südamesse tunginud, lugemata hulga mõisasid ning külasid paljaks riisunud ja ära põletanud. Suured kraami lasud, loomade karjad ja hull sõjawangisid andiswad tunnistust, et nad ka sel

torral sõjakäigult Wene kásu all seiswate suguwendade juures tühja kátega tagasi ei tulnud. Riisumise pärast ei wdi neid laita; nad ei olnud teistest wáehulkadest paremad ega pahemad, sest sel ajal pidi sõda ise sõjawágesid toitma, neile rikkust ja kõiki elu lõbu muretsema; sõjamehe kohus oli — waenlasele wdi-malikult kahju teha. Et waenlaste nime all oma sugurahwas wáhest kõige suuremat kahju sai, sest hooliti kuueteskümmemas aastasajas weel pisut wáhem, kui seda meie ajal tehtakse.

Oliwad talupojad esite selle üle nurisenud, et Saksa kodaniku poeg nende üle päälifuks seati, siis oliwad nad sellesama päälifuga nüüd täieste rahul. Iwo Schenkenberg oli wapper ja osaw sõjamees, täis kawalust ning kelmust, náost inetu, aga tugew kui karu, omaste wastu parajal kohal lahke ja wali, waenlaste wastu püsti kurat ise. Wenelased kartsiwad teda enam kui kedagi Rootsi kindrali. Teda nimetati „Gestimaa Hannibaliks“, sest et ta ilma kartuseta oma weikese salgaga waenlaste maa sisse tungis, nagu wanal ajal suur Karthaglane Hannibal wágewa Rooma riigi sisse oli tunginud. Ühtlasi oli Iwo ka selle poolest Hannibali jarnane, et ta ühest filmast pime oli.

Iwo Schenkenbergi telk — endine Wene wüürsti omadus — oli ütlemata tore, kulla, hõbeda ja pärlistega wälja õmmeldud, seestpoolt maapind kalli nahkadega, telgi seinad kirju teppihitega kaetud. Telgil oli kaks, paksu waheriibega üksteisest lahutatud osakonda. Seestpoolt istus parajaste Iwo ise oma wenna

Christophi ja kolme nägusa tütarlapsega joomalauul — sest Ivo oli suur orna-soo auustaja, kellele toit ega jook ilma naesterahwa seltsita ei maitsnud — kui Andres kummardades sisse astus.

„Koh, kas hobusid leidfid?“ hüüdis Ivo talle vastu.

„Wiisteistkümmend hobust,“ vastas Andres koha sirgete ajades.

„Kust?“

„Ganiidelt.“

„Kas hinda küsiti?“

„Mis hinnast küsida, kui muidu saab,“ hirmitas Andres.

„Andres!“ ütles Ivo kulmu kortsutades, „pea meeles, et nüüd jälle kodumaal oleme, kus riisumine keelatud on.“

„Ega meie riisunud. Wõtsime, kust saime, ega wõdinud parata, kui keegi hinda küsima ei tulnud.“

„Hää küll. Säh joo.“

Andres jäi pakutud peetri ühe joonega tühjaks, tänas ja ütles siis filmi maha lüües: „Üks paha asi on mul weel teada anda.“

„Käägi.“

„Sakslane Düftler sai surma.“

„Düftler surmud? Rahju, see oli häa muustija. Kuda ta suri?“

„Tema langes tütarlapse kae läbi.“

Tüdrukud laua ääres puhkesiwad naerma.

„Dnnelind!“ ütles ka Ivo naeratades. „Aga kuda see juhtus?“

„Düftler kippus püstoliga tüdrukut kallale, aga tüdruk oli nobedam ja paugutas tema enne maha.“

„Haha, nii lolliks ei oleks ma Düftleri arvanud, et ta püstoliga tüdrukut kallale kipub,“ naeris Ivo. „Mis tüdruk see siis oli?“

„Eks tüdruk ole ikka tüdruk, aga see sõge oli poisi riides.“

Tüdrukud laua ääres^e ahwardasivad naeru pärast katkeda. Andres oma lolli jutuga oli nende meelest ütlemata naljakas. Nad ei aimanud et Andres neist kavalam oli ja ennast lolliks tegi, et Ivo tuju parandada. Tema tahtmine läks korda. Ivo naeris:

„Taevast õnnistagu sinu kõneandi, diglane Andres! Kui edespidi ühe asja üle kätku selgust tahan saada, siis küsin esmalt sind. Noh, pajata edasi, mis sest poisi riides tüdrukust siis pärast sai?“

„Tema sai haawatud.“

„Kes teda haavas?“

„Düftler haavas.“

„Veel pärast surma?“

„Ei, enne surma. Nad lastivad korraga. Meie kuulsime ühe ainsa paugu ja nägime kaks inimest langemat. Düftler oli köhe surnud, aga tüdruk jäi elama. Oleks ta mees olnud, siis oleksime ta muudugi sedamaid ja jala päält ära käigistanud; et ta aga tüdruk oli, siis tõime ta kõrgema kohtumõistja ette.“

„Mäga õige. Kas on ilus tüdruk?“

„Ragu ingel.“

„Too ta siia.“

„Tema on õues kandraami pääl, ei saa üles tõusta. Tal on ta seltsiline kaasas, naljakas mees, ütleb enese pääliku kasumenna Gabrieli oletwat.“

„Minu kasuwend Gabriel!“ hüüdis Ivo järsku üles karates. „Miks sa lurjus mulle seda kõhe ei ütelnud?“

Ivo tõttas telgist wälja, teised tema kannul. Õues seisis Gabriel hulga wahtijate keskel, tema kõrwal kandraami pääl Agnes, kena, kahwatu pää nähtawal, koha Gabrieli ülikunega finni kaetud. Kasuwennad tundsiwad teine teise kõhe ära: wanal waenul on ikka truuwim mälestus, kui wanal sõprusel. Nende esimene tundmus oli, wähemast Ivo poolt, kõhe waenuline.

„Kae, meie Taterlane on jälle elusse tõusnud!“ hüüdis ta pilkawalt, kuna ta ainuke film kahjurõõmust wälkus. „Mina arwasin, et sa Wene maal ammugi nalga furnud olid.“

Igal muul ajal oleks Gabriel terawaste wastanud. Ka nüüdgi tõusis weri talle järsku pähe, aga ta sai enese üle wõitu ja wastas tasa, peaaegu paluwalt: „Ivo, sul on digus pilgata. Sa oled suureks ja wägewaks saanud, kuna mina mööda ilma hulgun. Ma ei tule sind enese pärast tüütama, ma ei taha sinu käest midagi saada, aga ole armuline selle õnnetu lapse wastu, kes raskestest haawatud on ja wististe sureb, kui tema eest õrnaste hoolt ei kanta.“

Oli see nüüd alandlik palumise hää, mida Ivo Gabrieli suust esimest korda eluajal kuulis, wõi pill

Agnese kena, kahwatu näo pääle, mis Ivo kõwa südant liigutas, aga ta ütles palju pehmemalt: „Kes see ilus laps siis on?“

„Ma ei tahaks seda mitte kõikide kuuldes öölba,“ kostis Gabriel tasaste.

„Siis lähme telki.“

„Ma ei wõi haige juurest ära minna, enne kui tean, et ta hästi hoitud on.“

„Tõstke tüdruk üles ja pange minu telgis sängi pääle!“ kästis Ivo.

„Sinu telgis?“ kogeles Gabriel kurja aimates.

„Mis siis?“ ütles Ivo karebalt. „Mul ei ole siin laatsaretti haigete tarbeks. Kui ma tüdruku, kes minu mehe ära tappis, oma telki wotan, siis tähendab see minu poolt suurt heldust.“

Gabriel waatas küsiwalt Agnese pääle, kes wähe arusaadawalt pääd niikutas. Sõnalausumata jasis Gabriel kandraami otsast kinni. Kui Agnes telgi tagumises jaos pehme woodi pääle oli pandud, kästis Ivo kõiki wälja minna ja jäi eesruumis Gabri-
eliga nelja filma all kõnelema. Gabriel jutustas lühidelt, mis temale ja tema seltsilisele sest saadil juhtunud, kui Wenelased mõisameeste laagri kallale kippusiwad. Need juhtumised, mis tema enese meelest kõige tähtsamad oliwad, jättis ta muidugi nimetamata.

Ivo kuulab terawa tähelepanemisega, mõtles filmapiilgu ja ütles siis sofistades: „Sina oled rüütlipreili tüllute?“

Gabrieli film wälkus, aga ta kostis jääkülmalts:
 „Sinu nali on näri, Ivo Schenkensberg.“

„Mul on üks ainuke film, aga see on teraw,“
 hirtwitas Ivo. „Mis sa tühja pöikled? Oleme ju
 wanad sõbrad ja kasuwennad, telleda wahel saladusi
 ei tohi olla. On sul nii suur hirm wana Mönnik-
 huseni waljuse pärast? Ara kardada, et mina äraand-
 jaks saan, ehk see küll mulle suurt walu ei teeks, kui
 sind wõllas kõlksumas näeksin.“

„Ma olen ju sinu käes, sa wõid mind ise wõl-
 lasse kõlksuma panna, kui see sulle nalja teeb,“ an-
 dis Gabriel wastu tahtmisi kibedalt wastu. „See
 oleks paras lepitus nende lugemata kõrwalopsude eest,
 mis sa minu käest oled saanud.“

„Wäga häa, et mulle kõrwalopsusid meelde tule-
 tad,“ urises Ivo weidi punastades. „See annab
 asjale tõsisema näo. Mul on suur himu, sind jalgu-
 pidi üles tõmmata lasta, nagu sinu wanaisaga tehti.“

„Ivo!“

Nagu tume mõirgamine tuli hääl Gabrieli rin-
 nuft. Wähe puudus, siis oleksiwad Ivo lapsepõl-
 wised mälestused kõrwalopsude asjus uut finnitust
 leidnud. Julge sõjamees oli lohmetult sammu ta-
 ganenud ja kae mõdga külge pannud.

„Ma näen, et sa kardetaw inimene oled,“ ütles
 ta weidi kõdituwa häälega.

„Gabriel!“ kõlas waheriide tagant pehme, palutu
 hääl, mis Gabrieli kõigest kehast wärisema pani.
 Ta märkas, et häkilises wihas liig kaugele oli läi-

nud. Ümberpöörmine oli raske, aga Gabriel sai enesest wõitu.

„Ara pahanda, Ibo,“ ütles ta wagusalt. „Meie oleme ju koos üles kasvanud, mikspärast peaksite meie siis teineteist igaweste torkima ja kiusama? Mina ei ole sinu ega su wenna wastu ialgi wiha kandnud; kui häkilise meelega wahel ekšsin, siis olen selle eest küllalt walu kannatanud. Mis asi keelab meid ära leppida ja edespäi hädad sõprust pidada? Mõttele, sa oled minust õnnelikum ja praegu palju kangem; õnnelikude ja kangete kohus on armu ja helbust näidata.“

„Ma tean ise paremine, mis mu kohus on,“ urises Ibo. „Pole sul waja mind õpetada. Minu esimene kohus on, kardetawat kelmi kahjutaks teha. Sina oled Wene hulguse poeg ja putkasiid minu isa majast otsekohe Wene maale. Kes ütleb mulle, et sa nüüd Wene salakuulaja ei ole?“

„Ei, Ibo, mina ei ole salakuulaja,“ ütles Gabriel kurtwa tõsidusega.

„See juhtus wiist üsna kogemata, et Wenelased Kuimetsa kallale tippusiwad, kuna sina parajaste sääl olid?“

„Mina tulin hoopis teisest küljest, ma ei wõinud Paide Wenelaste nõuust midagi teada.“

„Wäga imelik kokkujuhutumine!“ pillas Ibo. „Mis sul siis Kuimetsas otsimist oli?“

„Ei midagi. Ma läksin laagrist mööda ja mõisameeste päälil ise kutsus mind sisse.“

„Kust ja tulid ja kuhu ja läksid?“

„Ma tulin Wõnnust ja läksin Tallinna poole.“

„Mis ja Wõnnus tegid?“

„Ma olin Wene sõjamees.“

„Sälle kentsakas kokkujuhumine,“ hirtitas Ivo.
 „Wene sõjamees sattub Wõnnust kogemata mõisameeste
 laagrisse ja mõisameeste päälit ise kutsub teda sisse.
 See on nii selge, et usu wägise!“

„Ma ütlesin sulle, et ma Tallinna poole teel olin.“

„Mis ja Tallinnast tahtsid?“

„Ma otsin oma isa taga.“

„Sinu isa on wist Tallinna esimene bürgermeister?“

„Minu isa elab Rootsimaal.“

„Wäga tdenäitlik, kui mitte kogemata nälg wõi
 wõllas tema kallid päiwi ei ole lühendanud . . .
 Tasa, tasa, jäta oma wemmal rahule. See kena
 aeg, mil meie teineteist rufikate ja kaigastega kallis-
 tasime, on paraku mööda läinud. Müüd räägime
 teist juttu.“

Ivo ldi telgi eesriide lahti, kästis kümme meest
 sisse astuda ja ütles neile Gabrieli päale näidates:
 „Siduge see inimene finni ja wiige ta minu wenna
 telli.“

Mehed fargasiwad nagu hundid Gabrieli kallale.
 Sel filmapilgul idlas telgi tagumisest poolest walus,
 südant lõhestaw karjatus. Gabriel kiskus enese meeste
 käte wahelt lahti, tõttas Agnese woodi ette ja lan-
 ges siin põlwili maha. Agnese filmist paistis mee-
 letu ahastus.

„Nad tahawad sind tappa?“ karjatas ta walusalt.

„Sest 'pole wiga, aga mis siis tuleb?“ karjus Gabriel meelt ära heites.

Rõwad rusikad haarasiwad uueste ta kraest ja läewartest kinni. Nagu wihane lõukoer kargas Gabriel üles, raputas kinniwõtjad enesest eemale, kiskus mõõga kepi seest wälja ja hüüdis wätkuwait filmil: „Olusalt ei seo mind keegi. Minu weri tulgu sinu pääle, Iwo Schenkenberg!“

„Ara mängi kometit!“ ütles Iwo külmalt. „Sinu werd ei himusta keegi, aga sa oled kahtlane inimene, kelle üle peab waltwama. Sa jääd wangi, kuni Tallinna jõuame.“

„Ja siis?“

„Siis waatab kohus järele, kas sul Kuimetsa langemises süüd on. Leiab kohus sind ilmasüüta olewat, siis wdid rahuga oma isa otjima minna.“

„Kuulge mind!“ hüüdis Agnes häkiste. Ta oli asemel istukile tõusnud, ta filmad põlesiwad, kahtwatanud paleedel ilmus kerge puna; ta oli ütlemata ilus omas sügawas hingeärrituses. Nagu ära nõidatud wahtis Iwo ta otja. Telgis waitis kdit kára.

„Teie teate, et ma Kuimetsa herra Kaspar von Wönnikhuseni tütar olen?“ ütles Agnes kindla häälega.

„Ma tean seda,“ pomises Iwo.

„Hää küll, mina tunnistan ja wannun, et sel mehel Kuimetsa langemises mingisugust süüd ei ole. Kas usute minu tunnistust?“

„Ma usun, et teie, armuline preili, seda usute, aga kahetsen, et isamaaline kohus mind ennast umbuslikuks teeb,“ kostis Ivo naeratades.

„Teie teotate mind ja minu isa, kui temasse puudute,“ hüüdis Agnes ägedaste. „Rüütel Mönnikhusenil on suur võimuis ja tema peab sest mehest lugu.“

„Mina ei karda ahwardust,“ ütles Ivo külmalt.

„Andke andeks, ma ei ahwarda, ma palun,“ kogeles Agnes, kuma wiimne weretilk ta palgelt jälle kadus.

„Arge alandage ennast, preili von Mönnikhusen,“ heitis Gabriel kulmu kortsutades wahela.

„Teie näete ise, armuline preili, kui kangekaelne see inimene on,“ ütles Ivo olasid kehitates. „Ma annan Teile oma sõna, preili von Mönnikhusen, et mul jänu tema were järele ei ole. Ma ei taha üht kartwa tema pääs kõweraks teha, kui tema ise mind ja minu mehi wi hale ei ärrita. Tema pääl seisab raske kahklus, sellest peab ta ennast Tallinna kohtu ees puhastama.“

„Mina ei karda kohtu, aga siduda ei lase ma ennast mitte,“ ütles Gabriel kindlaste.

Agnes uuris ahastusega Ivo nägu; selle raudse otsaesise pääl oli kirjutatud, et säältpoolt järeleandmist loota ei olnud.

„Gabriel, üks sõna!“ palus Agnes tasakeste. Gabriel kumardas tema üle.

„Mõttele: minu surm on minu surm,“ sofiistas Agnes talle kõrva sisse. „Alanda ennast minu pärast!“

„Sa tahad seda?“ sofiistas Gabriel kurwalt vastu.

Siis ajas ta keha sirgeteks, wiskas mödga Iwo jalgade ette ja ütles tumedalt: „Nüüd tee minuga, mis tahad!“

Ühe filmapilguga oliwad ta käed selja taha nõõritud. Veel korra sai ta haleda naeratusega Agnese poole pääd nifutada, siis tõmbasiwad niched ta telgi wälja. Agnes langes jõuetult asemele tagasi...

Laagri elus sündiswad sest saadik mõned muudatused. Oli Iwo Schenkenberg seni suure kiirusega Tallinna poole tagasi rutanud, siis regi ta nüüd, nagu soowiks ta Jägala jõe ääres põliselt paigale jääda. Oma telgi ümber teelas ta kõit kawatsemise ära ja telgi sisse ei lastnud ta kedagi pääle targa naesterahwä, kes laagris arsti aset täitis ja keda selle kõrwal ta pisut ndiamooriks peeti. See wanamoor walwas ööd ja päewad Agnese woodi juures ja tema hoolitsemise ning rohitsemise tõttu paranes haaw kiireste. Kuna haige uinus, käis Iwo teda sagedaste waatamas. Kuna filmitseis ta siis Agnese nägu, sofiistas wanamooriga seda ja teist ja läks kitiwarbul wälja, niipea kui haige rahutuse märkisid awaldama hakkas. Oli Agnes erk, siis tegi wanamoor temaga juttu ja mõdistis juttu kawalal wiisil ikka Iwo pääle läänata, teda sõnadega taewasse tõstes, temale igast asjast kiitust otsides; küsis aga Agnes Gabrieli järele, siis ei leidnud eideke küllalt sõnu „isamaa äraandjat ja wiletsat salakuulajat“ laites. Agnes

märkas warsti, et wanamoor kiitust ja laitust ette seatud plaani järele wälja jagas. See tähelepanek jahutas imelikü kiirusega haige tänutundmußt oma hoolitseja wastu, tegi teda talgiks ja umbusklikuks; ta rõõmustas kuulbes, et Gabriel ikka elus ja terve, ja lastis kõik muud jutud ühest kõrwast sisse, teisest wälja.

Künnemal päewal pärast Agnese haatwamist andis wanamoor Iwole teada, haige olla nii kaugele toibunud, et juba üles tahab tõusta. Iwo käs kis mana-moori õues wadata ja läks ütsipäine haiget waatama. Agnes oli woodis istukile tõusnud.

„Mis mu waene reisifeltšiline teeb?“ oli ta esimene küsimine.

Iwo fortsutas wähe arusaadawalt kulmu.

„Teie wõtate sest inimesest wäga suurt osa?“ küsis ta tumeda häälega, neiu walget nägu, milles sügawasse wajunud filmad telgi poolpimeduses peaaegu mustalt läikisiwad, ahne pilguga filmitsehes.

„Ta on mind surma hädast ja wangipõlwest päästnud,“ kostis Agnes wagusalt, „kuda wõiksin ma siis tema kohta osawõtmata olla?“

„Temal oli kerge, Teid Wenelaste käest päästa, sest tema ise on neid Ruimetsa juhatanud.“

„See on wale!“ hüüdis Agnes elawalt.

Iwo kehitas õlasid: „Seda saab ülekuulamine Tallinnas näitama.“

„Ilmasüütat ei wõi keegi kohus hukka mõista.“

„Kes teab?“

„Rannatage weel, Ivo Schenkenberg!“ palus Agnes. „Ärge andke teda kohtu alla, enne kui õiged tunnistajad paigal on. Minu isa üksi wdib teda õigusega süüdlaseks ehk süütaks tunnistada. Tema ei saa ialgi kannatama, et inimesele, kes tema ainisa lapse elu päästnud, ülekohtu tehta.“

„Tunnistajaid Ruimetsast on muidugi waja, ja see oleks wäga soowitaw, et rüütel von Mönnikhusen ise tunnistajana äraandja wastu wälja astuks,“ ütles Ivo mahedaste. „Kuid siis peaksiwe paraku Teid, armuline preili, kuni kohtuasja lõpetuseni wangis pidama.“

„Miks pärafi?“ küsis Agnes kohtudes.

„Teie wdiksite oma filmadega iga tunnistajat eksitada, preili von Mönnikhusen.“

„Kuda nii?“

„Miskiugune mees suudaks jah ütelda, kui Teie ei ütlete? Kas Teie oma wdimust nii wähe tunnete, kema nõid? Mina nägin Teid mõne päewa eest esimest korda eluajal ja olen selle lühikese ajaga teiseks inimeseks muutunud. Tänini arwasin ma oma kallist kasuwenda pahuraks, õdlatwalaks, walelituks inimeseks, aga Teie filma waabates olen ma peaaegu walmis uskuma, et ta ingliteft puhtam on.“

Ivo meelitus mõjus kentsakalt Agnese pääle; tal oli tundmus, kui oleks kihwtise ussi susin ta kõrwu puutunud; külm wärin käis ta kehast läbi, ta südamel fofistas salahääl: waata ette!

„Teie pidasite oma kasuwendu — pahaks inimefeks?“ ütles ta aralt.

„Ma ei pidanud teda mitte ainult seks, waid ma tundsin teda kui paha inimest,“ tõendas Ivo kurblikult. „See on imelik, et Teie, armuline preili, tema eest nii sooja waimustusega kostate, kuna tema — aga sest ei maksa rääkida.“

„Rääkige!“

„Teie ahasitate ja wärisete selle kõlwatu elu pärast, kuna tema Teie järele weel kordagi ei ole küsinud. Temal ei ole mingit muret, ta priistab hommikust õhtuni ja ajab rumalat lori.“

„Kuda wõib ta seda teha, kui ta seotud on?“ tahtles Agnes.

„Oh, ta palus ja wingus, kuni mina halastuse pärast ta kõididud lahti kästisin päästa. Tänuks rikub ta nüüd minu mehed ära, meelitab neid jookmisele ja äsfitab minu wastu üles.“

„Gabriel palus ja wingus?“ kordas Agnes umbusklikult ja wastu tahtmist libises pilgelik naeratus ta näo üle.

„Häda õpetab paluma,“ urises Ivo salamahti hambaid kiristades. „Teie ehmataksite, preili von Wönnikhusen, kui ma Teile täieste tunnistasin, kui alatu, kui nurjatu see inimene on. Ma ei julge seda kõiki rääkida.“

„Rääkige pääle!“

„Tema näib wäga selgeste teadwat, kui palju ta teie pääle tohib loota. Ka tema ootab päästmist

Teie isa poolt, kuid paraku hoopis teistel põhjustel, kui Teie, armuline preili."

"Mis see tähendab?"

"Teie ei usu, kui raske mul on seda seletada, ehk küll asi iseenesest väga lihtne on. See inimene tunneb Teie isa vägetvat mõju ja teab ühtlasi, et rüütel Kaspar von Mönnikhusen ennemast sureks, kui vähemat musta täppi oma perekonna auu küljes jallits. Kui nüüd rüütel Mönnikhusen teda emneaegu ei päästa, siis ähwardab see nurjatu kohtu ees mõnda asja ilmutada, mis walusaste Teie ja Teie isa auu külge puutuvad."

"Ma ei saa Teie sõnadest aru," ümises Agnes kõigest kehast wärisedes.

"Ühe sõnaga: Gabriel kiitleb, et Agnes von Mönnikhusen tema armuke olla."

Agnese rind tõusis, ta palebel leekiswad tats tulipunast tähte.

"Teie waletate!" hüüdis ta järsku.

Ivo ainuke film wälkus.

"Teie armastate seda inimest," urises ta kofku surutud hammaste wahelt.

Agnese näo üle sähwis were wool, mis kofhe furma kahwatusele maad tegi. Tasase, aga kindla häälega ütles ta: "Sah, ma armastan seda inimest ja misgi asi — kas kuulete, Ivo Schenkenberg! — misgi asi, misgi laimbus ei suuda seda armastust kõigutada."

„See tähendab: Teie usute teda ja arvate mind walelikuks,“ kirjistas Ivo wiha pärast kahwatades. „Teie unustate, et minul walet waja ei ole; Teie unustate, et Gabrieli elu ja — weel mõni muu asi minu käes seisab.“

Agnese meeles tärkas aimdus Ivo südame loost ja ühtlasi jähwis kentsakas mõte ta pääst läbi: kui see kuri inimene mind armastab, kas ma ei peaks temaga kometit mängima, kuni Gabriel päästetud on? Juba lähemal filmapilgul lükkas Agnes jelle mõtte põlastusega tagasi; tema auus, õiglane loomus ei sallinud madalat kawalust.

„Tema ja minu elu seisab Sumala käes,“ ütles ta wagusalt.

Ivo läks tuitudes wälja. Sues ootawale wanamoorige ütles ta ahwardades: „Ma tegin sinu nõuu järele; kui asi raisku läheb, siis hoia oma nahka!“

„Külap ma tütarlapsi tunnen!“ pomises wanamoorige wastu ja näitas oma musti hambatuukaid.

Ivo kargas hobuse selga ja kihutas üksipäine laagrist wälja. Kui ta hilisel õhtul tagasi tuli, oli hobune wahus ja Ivo nägu nii lohutatw, et wastutulijad hirmuga tema eest taganesiwad. Ta kargas hobuse seljast maha ja sammus oma wenna Christophi telgi poole, kus Gabrieli wangis peeti. Telgi ees istus Christoph teiste meestega tule ääres. Ivo kihutas nad jäält minema. Teised läksiwad sõnalausumata, ainult Christoph jäi seisma, waatas wennale filma sisse ja ütles pääd wangutades: „Mis mõte sul on, Ivo?“

„Pole sinu asi,“ purtsas Ivo.

„Su nägu ei kuuluta hääd ette; sa tahad Gabri-
eliga tüli otsida.“

„Kas sina ka teda armastad?“

„Armastan wõi mitte, aga õigust ütelda, ta ei
ole kõige pahem poiss ja püüsi — ta on tõeste il-
masüüta.“

„Kasi mu silmasti,“ kõrgatas Ivo rusikast tõstes,
„muudu wõiksin unustada, et sa mu wend oled!“

Christoph, kes wenna taltsutamata wiha tundis,
taganes olasid kehitates. Ivo astus telki, mida
dues põlewa tule kiired wähe walgustasiwad. Gabri-
el lamas üffipäine telgi nurgas; ta käed ja jalad
oliwad ahelas, mis tasakeste kõlisesiwad, kui ta pääd
tulija poole pööras.

„See on ilus, et sa ise waest wangi waatama
tuled,“ hüüdis ta Iwole wastu; „õige wõõrapidaja
kohus on külaliste aega wiita.“

„Keg läheb sul wist igawaks?“ urises Ivo ham-
maste wahelt.

„Ma ei ütle ei,“ kostis Gabriel haigutades.
„Ma ei saa aru, mikspärast sa siin nii kaua aega
wiidad. Kõik panewad imeks, miks sa Tallinna poole
edasi ei lähe, kraamid on koos, hobused ja wantribid
walmis, sõjakäik lõpetatud — mis sa weel ootad?“

„Sa ei läbe kannatada, kuni sind wõllasse tõm-
matakse.“

„Parem on wõllas rippuda, kui sinu külaline

olla. Sinu kasutwennalik mure minu eest läheb liiale. Sa pead mind nagu last mähkmetes ja wärised kartes, et ma sinu juurest liig wara ära jookseksin. Arwab sa mind nii tänamata meelega olewat? Kas sa mind enam ei usu? Sa tead ju wanast saadik, et mina waletamise pääle suur meister ei ole. Eks sa mäleta weel: kui lapsepõlwes üheskoos mõne koerustüki ära olime teinud ja meie naha kallale kiputi, siis ostasid sina asja ikka nii pöörata, et terwe nahaga oleksime pääsenud, poleks mina mitte omas suures rumaluses wiimsel otsal ikka kõiki üles tunnistanud; meie saime siis parki ja selle pärast sa mind ju kõige enam wiiksid."

Ivo kuulab tasastele hambaid kiristades. Ta tundis ennast selle inimese ees, kelle elu ometigi tema käes seisis, wõimetu olewat. Oh kui häa meelega oleks ta Gabrieli suust seda palwet ja kiinumist kuulnud, millest ta täna weel Agnesele ette oli luisanud! Selle asemel pidi ta nüüd rahulist pilkamist kannatama ja tunnistama, et misgi asi tangekaelset kasutwenda painutada ei suutnud. Iga sõna Gabrieli suust oli piitsahoop Ivo uhkusele.

"Mis ma pidin ütleva," kõneles Gabriel ikka weel pool naljatades, aga juba märksa pehmemal teonil, "kuda preili von Wönnikhuseni käsi käib?"

Ivo pigistas hambad kokku ega lausunud sõnagi; külm higi tikkus ta otsaesise pääle.

Gabriel ütles elawamalt: „Christoph teatas, et haige täna esimest korda jalale olla tõusnud. Sina

oled tema eest tõeste isalikult hoolt kandnud ja igapidi õiget rüütlimeelt näidanud. Selle tubli teo eest ütlen sulle kõige soojemat tänu ja annan sulle kõik noorepõlve patud tingimata andeks. Ma suren rõõmuga, kui tean, et minu vaene reisifeltsiline hästi hoitud on."

"Sa loodab wist, et ma teba sinule hoian?" pilkas Ivo mõrudalt. "Sa oled kerge usuga. Wõib olla, et ma seda magusat suutäit iseenele hoian!"

Uhelad kõlisesiwad. Gabriel oli järsku istukile tõusnud.

"Mis see tähendab?"

"See tähendab, et Agnes Mõnnikhusen tänaseft päewast saadik Ivo Schenkenbergi armuke on," hirtwitas Ivo.

Gabrieli kohmetus tegi temale piirita nalja.

"Ära sellega naljata," ütles Gabriel ärrituseft wärisewa häälega. "Nii kaugele ei tohi sinugi wägivald minna. See ei ole karjatüdruk, kellele sa nuhtlemata liiga wõiksid teha. Rüütel Mõnnikhusen on wägew mees, kes langemat taela wõib murda, kui sinu oma. Mõlla, nii palju kui jäksad, aga ära unusta, et sinu wägivaldale piir on seatud."

"Kes räägib siin wägivaldast? Tartwitasid sina wägivalda, kui ta sinuga pakku jooksis? Ometigi ei ole sina mitte midagi ja mina olen kuulus sõjapäälit, Cesti maa Hannibal! Wõid sa filmapilgu tahewahel olla, kuhu poole siin kena Agnese lugu pidamine kaalub? Hahaha!"

Silmapilgu oli Gabriel tdeste kahewahel; nagu teraw mõõt fahwis kuri mõte ta hingest läbi: oli walu ja õnnetus Agnese meelt seganud, wõi oli ta tdeste — ei, see ei wõinud olla; see oli täieste wõimata. Agnes truudufeta, Agnes — Ivo Schenkenbergi armuke? Naeru wäärt! Gabriel pahandas ise enese pääle. Kuda wõis nii inetu kahtlus ühe filmapilgugi tema mõttes aset leida? Kas ta Iwod kui õdlat waletajat weel küllalt ei tundnud? Ivo tahtis teda ainult piinata — see oli käega katsuda. Gabriel oli nüüd jessamas hingelises olekus, nagu Agnes hommikul, kuid kahju, Gabrielil oli weel wähem kawalust, weel wähem kannatust.

„Sa waletad, Ivo,“ ütles ta rahulise põlgтусega.

Oleks ta wähemast tige daks saanud, hätilist wiha awaldanud! Tema rahuline, põlgatus hääl sütitas Ivo kahjurõõmüst weidi suigutatud wiha uueste põlema.

„Walitse oma keelt!“ kähises ta hambaid kiristades.

„Weel üks sõna jeletuseks, siis jään wait,“ ütles Gabriel külmalt. „Mulle näitab, nagu oleksid sina sest saadik, kui mina ennast tõrkumata siduda lastsin, minust walearwamise pähe wõtnud. Sa arwad wähest, et mina sind kardan: See on eksitus. Ma ei kartnud sind sel korral ega kardad sind praegugi. Ma tean, et sa minuga kõil imed ära wõid teha; sa wõid mu keele suust lõigata, mu filmad wälja torgata, wõid mind elusalt keeta ja küpsutada, aga ialgi ära looda, et mina sind enese pärast paluma hakkam wõi — sinu sõnade sisse usun. Soo,

nüüd on meie wahel selge ja minu südame päält
koorem ära weeretatud, mis mind kõige selle aja rõhus."

Ivo käsi sasis kramplikult pistnoa pääst kinni,
mis tal wõõ wahel oli.

"Sa ise ärritad mind?" tuli hää korinal ta
rinnust.

"Aha, sul oli wist juba siia tulles nõuu, mind
ära weristada? Seda parem, siis 'pole mul wõllaga
enam waewlemist; ega ma sinu nõnda nimetatud
kohtumiskude käest eluga ikka ei pääseks. Üks palwe
on mul weel: Agnes von Mönnikhusen wii ilusti ta
isa kätte; sa wõid julge olla, et hää jootraha saad.
Paremat ära looda mitte! Agnes mõistab auusa mehe
ja — Ivo Schenkenbergi wahel wahet teha. Ma ei
tea, kui suurt lugu ta sinust peab, aga seda ma
tean, et tema lugupidamine sinu kohta minu surma
läbi mitte ei tõuse. Sa wõid tema ees minu päale
waletada, et suu wahutab, nagu sa ka wist juba
teinud oled —"

Ivo kummardas häliste ja tõukas noa kõigest
jõust Gabrieli rindu. Gabriel oli pool püsti karanud,
lühike rõhin tuli ta rinnust — siis kukkus ta
waitjelt selile maha. Ivo jäi natukeseks ajaks lii-
kumata seisma, ldi siis käega, pühtis noa tera kuue
hõlmaga werest puhtaks, astus telgist wälja, hüüdis
mehe ja ütles neile lähidelt: „Koristage see raibe
ära ja wisake jõe!"

"Ivo, Ivo, mis nüüd tegid?" hüüdis Christoph
pärani silmil wenna otsa wahtides.

„Maksin äraandjale palka; tema hukkamine jäägu saladuseks!“ kostis Ivo mõrudalt.

Christoph pööras wennale järsku selja ja läks ära. Mehed wabastatiwad Gabrieli käed ja jalad ahelatest, tõstisid eluta keha üles ja kandisid ta jõe kõrgele kaldale. Tumedaste läitis must weepengel pimedada oru põhjas. Üks plauh! — ja wee woolum kohendasid endid kadunud keha üle.

„Kes käskis kasuvenna juurde kippuda!“ ümises Andres, kes meeste seas oli, kahetsedes. Teised kehitasid olasid, wahtisid weel filmapilgu allapoole ja läksid siis laagrisse tagasi. Nende südamed olid rahul. Nende kohus oli täidetud.

Jällenägemine.

Mõni päew pärast wiimati räägitud juhtumist tuli Ivo Schenkenberg oma wäesalgaga Tallinna alla. Ta ei läinud wäega linna sisse, waid jäi Lasna mäe all, praeguse Kadrintali kohal laagrisse. Linna wast woolas määratu hulk rahwast wälja laagrit waatama ja sõjameeste käest rööwitud kaupa ostma. Laager muutus suureks laadaplatfiks, kus kõiki müüa oli: loomi, töö- ja majariistu, riideid, wilja ja — orjasiid, kõige päält tüdrukuid; wiimased leidsiwad wähe ostjaid, sest neid oli linna muidugi küllalt kokku kogunud; neid wõis peaaegu leiwakoorukese eest saada.

Ivo tore telk seisis iseäralikult laagri tagumises otsas ja telgi ümber seisiwad wahid, kes kedagi wõõrast ligi ei lastnud. Hommikul pärast Tallinna alla tulemist istusiwad Ivo Schenkenberg ja Agnes von Mönnikhusen telgis priukosti laual. Agnes oli terve, ta kandis ainult pahemat käewart weel sidemes, aga teda hoiti telgis finni, sest et wäljas käimine, nagu wanamoor seletas, tema õrna terwisele ejiotsa weel kahju oleks wõinud tuua. Ta ei kandnud enam poisi

ühtlonda, waid toredat naesterahwa riiet ja kallid ehteid, mida Iwo talle — pool wägise — oli kinkinud. Agnesele ei maitšnud toit ega jook; nufkralt istus ta Iwo wastas ja mõtles Gabrieli pääle, kes, nagu Iwo ütles, enesele kingitud wabadust kurjaste oli pruutunud ja — plehku pannud.

Iwo oli wäga mafe ja wiisakas, puistas meelitus, heitis nalja ja kõneles oma suurtest tegudest. Waenlaste wastu kurat, sõprade wastu ingel, naesterahwaste wastu truu ori — see oli Iwo tegudele, nagu ta ise tõendas, ikka juhtnõõriks olnud; selle põhjusmõttega oli ta waenlasti wõitnud, sõpru waimustanud ja mõnegi naesterahwa südant liigutanud. Iwo imestas ja pahandas salamahti, et tema waimustatud sõnad Agnese suust mitte niisamafugust wastukõla ei leidnud, tema leekiwad pilgud neiu tuhniks nutetud filmi mitte wastu läikima ei pannud; weel hullem — ta pidi enesele waluga tunnistama, et Agnese pilk, kui see arwa kogemata tema pääl juhtus wiibima, salakartust, umbusaldust wõi koguni jälkust awaldas. Ribeda sapiga täitis see Iwo südant, et Agnes sadat korda sest asjast juttu tegi, mis ühtepuhku ta meeles liikus.

„Kuhu poole wõib Gabriel põgenenud olla?“ küsis Agnes otsikui iseenesega rääkides.

„Kuhu mujale, kui Wenelaste juurde — säääl on ju tema päris paik,“ kostis Iwo karmilt.

„Aga tal oli Tallinnas tegemist.“

„Mis tegemist?“

„Ta otsib oma isa taga.“

„Teie usute kelmi lori?“ naeris Ivo põlgatvalt. „Tema isa oli Bene harjaka, teda kahekümne aasta eest Tallinnas warguse pärast üles poodi.“

Jälle see umbusklik, jätkust awaldataw pill! Ivo raputas ennast weidi ja kõneles siis wähem hoopli-
tul toonil edasi: „Tallinna poole ei wõi ta põgene-
nud olla, sest ta teab, mis teda siin ootab: äraandja
palk, kole, piinlik surm. Ma usun küll, et ta esi-
otša Tallinna poole püüdis. Wenelastel on kahtle-
mata nõuu Tallinna kallale rippuda ja selle inimese
on nad salakuulajana ette saatnud; selleks on Gab-
riel otsekui loodud, sest ta tunneb linna lapsest saa-
dik, mõistab kõik keeled ja on ülesüldse kawal rebane.
Et ta tee pääl minu kätte sattus, see oli meie isa-
maale wististe suureks õnneks; see näitab, et üks
kõrgem käsi wana Tallinna üle waltwab. Rahju, et
mina ennast tema häleba wingumise läbi liigutada
lastsin; nüüd on ta putkus ja wõib meile weel mõn-
dagi tusta teha, kuid seda ei ole vähemast mitte
karta, et ta Tallinnas oma nägu iganes julgeb näi-
data. Ühe asja pärast pean ma tema põgenemise
üle otse rõõmustama: see kõlwatu on ju paraku
minu kasuwend. Minu isa wannub praegu weel
seda päewa, mil ta harjaka poja armu pärast oma
majasse wõttis, aga mis parata? Ta on minuga
koos üles kasvanud ja see oleks mulle waewa teinud,
teda piinamisest purustatud liikmetega wõllas rippu-
mas näha. Pääle Teie, preili Agnes, ei julge ma
seda meele nõrkust kellegile tunnistada, muidu arwa-
takse, et ma teda meelega põgeneda lasin.“

„On ta siis tõeste põgenenud?“ küsis Agnes otsesui unest ärgates; näis, kui ei oleks ta Ivo piikast seletusest üht sõnagi kuulnud.

Ivo pörkas tagasi ja kogeles kahwatades: „See on kentsakas küsimine!“

„Kas Teie minu eest midagi ei warja?“ ütles Agnes, terawaste, peaaegu luurivalt Ivole filmafisse wahtides. „Kas temale midagi õnnetust ei juhtunud? Ta oli häkilise meelega, ta wõis Teie mees- tega riidu sattuda ja — kes teab? Wahest salgate seda minu eest, kardate mind hirmutada ja kurwas- tada? Urge kartke, ma wõin kõige hirmsamat tõtt kannatada, aga see kahewahel kõikumine ahwardab mind surmata.“

Ivo otsesise pääl läikis külm higi, ta hambad lõgisesiwad. Ta ei suutnud Agnese uuriwat pilku wälja kannatada, tõusis järsku üles ja kõndis paar korda telgis edasi tagasi. Siis ütles ta rõhutatud häälega: „Teie jampsite, preili von Wönnikhusen; ma näen, et haigus Teist weel kaugelegi lahkunud ei ole. Teil on rahu ja puhkamist hädaste waja. Ma läkitan kohe wanaeide Teid hoolitsema.“

„Ma ei taha seda naesterahwast näha!“ hüüdis Agnes ahastuse ja jälkusega. „Ma olen täieste terve, laske mind nüüd linna!“

„Ei wõi — ma pean Teie kalli elu eest was- tama,“ ütles Ivo külmalt. „Weel paar päewa rahu, külap siis näeme.“

Nende sõnadega astus Ivo telgist wälja. Sues kutsus ta wenna ja wanamoori, käskis neid Agnese üle waltwata ja temale seltsiks olla.

„Kas weel ei hakka painuma?“ sosistas Christoph hirmitades.

„Kui ei painu, siis murren!“ kirjistas Ivo wastuseks. Wahtidele ütles ta: „Teie wastate oma pääbega selle eest, et preili telgist wälja ega keegi wõddras telgi ligi ei pääse.“

Siis kargas ta hobuse selga ja kihutas tuhatnelja linna poole.

Baar tundi hiljemalt ratsutas üks seltskond suuri jaksu linnast Schenkenbergi laagrit waatlema. Ratsutajate seas olivad Tallinna bürgermeistrid Friedrich Sandstede ja Dietrich Korbmacher, mõisameeste päälid Kaspar von Mönnikhusen ja junker Hans von Ribbiter. Mönnikhusen on Kuimetsa õnnetusest saadik weel tõsisemaks ja karsitumaks saanud, kuna junker Hans weel endine kergemeelne hoopleja ja luiskaja oli; tema loomus oli liig pääliskaudne, ta waim liig madal, et õnnetuse tundmus sääl sügawaid juuri oleks wõinud ajada. Rahtlemata oli junkeril ilusast pruudist tahju ja ta awaldas oma tahetfust walju sõnaga igauhele, kes iganes kuulda tahtis, aga ta ei unustanud ialgi juurde lisada, et tema tofina Wene-lasi ära oli tapnud ja Agnese wististe nende käest oleks päästnud, kui kõik mõisamehed niisama hiilgawalt, kui tema, oma kohut oleksiwad täitnud; ühtlasi töötas ta pühalikult, Agnest „lõukoera suust“ wälja

kiskuda, nii pea kui laiale pillatud mõisamehed jälle koos on. Uwaldas keegi inimestust, et Hans Risbiter, kes kaisteistkümmend Wenelast ära tapnud, ise ilma vähema kriimustuseta oli pääsenud, siis tõmbas Hans Olad kõrgesse ja andis märku, et tema wehklemise kunstis kaunis kõrge pulga pääle olla jõudnud. Ivo kirjuwatilisi sõjamehi, kes ju enamiste endised talupojad ja pärisorjad olitwad, nähes kräsutas junter Hans nina ja ütles põlgawalt: „Ma tahan Matsi nime kanda, kui need lurjused Wenelasi filmaga on näinud.“

„Mitte ainult näinud, waid ka wõitnud,“ diendas bürgermeister Sandstede.

„Kenad wõitjad!“ pillas Risbiter. „Andke mulle kümme tubli mõisameest ja ma kihutan kõik selle kodukoollaste karja üle pää kaela merde.“

„Urge seda tehke, junter Risbiter,“ ütles Sandstede peenikeselt naeratades. „Sest oleks kahju, sest need kodukoollased on praegu meie paremad sõjamehed.“

„Näha, et Teie sõjamees ei ole, herra bürgermeister, sest muudu ei raatsiks Teie seda auunime nii lahke käega raisata.“

„Sõjamees wõi mitte, aga seda ma näen siiski, et need mehed wõidurikkalt ja rohke saagiga tagasi on tulnud, kuna wahwad mõisamehed omalt maalt põgenedes ja tühja kätega meie juurest warju otsima tulewad.“

„Ohoo, kas tahate meid torgata?!“

„Tasa, Hans!“ heitis Mõnnikhusen tõsiselt, pea-
aegu kurwalt wähele. „Meil ei ole õigust uhkustada,
kuna meie kallim wara waenlaste käes on.“

„Oh Agnes, kulla Agnes!“ õhtas Risbiter kätt
wastu rindu surudes, „millal tuleb see päew, mil
sind oma käega lõukoera suust wälja wõin kiskuda?
Kust leian ma tangele teole sündsaid seltsimehi? Kuhu
on kõik meie wahwad sõjamehed jäänud? Talupojad
ja pärisorjad kannawad nüüd sõjameeste nime, käsi-
töölise poeg Iwo Schenkenberg, kelle nime eile weel
keegi ei tundnud, on täna kuulus sõjapäälit!“

„Kas see nimi Teile tõeste nii tundmata oli,
junker Risbiter?“ küsis Sandstede naeratades. „Tule-
tage meelde!“

Risbiter punastas kergeste, aga kostis upsakalt:
„Minu mälestus ei ulata kodanikkude ja käsitöölise
nimede tarbeks.“

„Wahest mälestate weel seda juurt riidu, mis
minetwal juwel Tallinna turul junfrite ja kodaniku-
poegade wahel oli? Iwo Schenkenberg oli wiimaste
ninamees, kelle nuhtlemist rüütlid pärast suure äge-
dusega, aga asjata nõudsiwad.“

Risbiter oli näost punane kui leedetud wähk;
ta mälestas wäga selgeste, et tema räägitawal korral
Iwo käest armetul wiisil pekka oli saanud.

„Kas sina ka selle inetu riinu juures olid?“ küsis
Mõnnikhusen fulmu kortsutades.

„Mina?“ kogeles Risbiter. „Si mäleta . . . Näe,
mis tore tell see sääl on? Lähme waatama!“

Teised olivad sellega nõuus ja terve salt ratsu-
tas Ivo telgi ette, kus neli meest wahi pääl seisiwad.

„Tagasi!“ hüüdis esimene wahimees, tulijatele
oda wastu sirutades.

„Kelle tell see on?“ küsis Sandstede imestades.

„Ivo Schenkenbergi tell,“ kostis wahimees.

„On Schenkenberg ise siin?“ päris Rissbiter ette-
waatlikult.

„Päälit sõitis linna. Minge eemale, telgi ligi
ei tohi keegi tulla.“

„Oled sa pääst nõder, lurjus? Tead sa ka, kellega
sa räägid?“

„Minul ükspuhas.“

„Mina olen junker von Rissbiter!“

„Minu pärast ole Rissbiter, aga tagane, muidu
torfan!“

„Häbemata lurjus!“ kisas Rissbiter mõõka
tõmmates.

„Ärge wihastage, junker!“ waigistas Sandstede.
„Kuule, mees, kas sa mind ei tunne?“

„Ei tunne.“

„Mina olen Tallinna esimene bürgermeister Fried-
rich Sandstede ja sinu päälit seisab minu käsu all.“

„Aga mina seisan päälitu käsu all ja käst on
nii, et keegi wõdras telgi ligi ei tohi tulla.“

„Mis sääl siis on?“

„Pole sinu asi. Ratsuge, et endid siit koristate.“

„Häbemata mees!“ kargatas nüüd ka Sandstede wihaseks saades. „Ma wõin sind ja sinu päälikut kahetsema panna.“

„Ei, bürgermeister, sel mehel on õigus,“ kiitis Mõnnikhusen waljuste. „Õdjamees peab ülema sõna kuulma. Jätame tubli mehe rahule ja lähme oma teed!“

„Isa! Isa!“ kõlas korraga hele hüüdmine telgist. Mõnnikhusen wärises kõigest kehast. Kõik jäiwad kuulatama.

„Isa, päästa mind!“ kiljatas Agnese hääle uueste ja jäi häkiste wait, ofsekui oleks teda wägivaldselt lämmastatud.

„Minu järele!“ müristas Mõnnikhusen hobuse seljast maha karates. Ta löi mõõgaga wahimehe oda kõrwale ja tormas telgi ukse poole. Seltskonnast tegiwad mitmed tema eesmärgu järele. Wahimehed põrkasiwad neile wastu.

„Gest ära, pöörafed!“ karjus wana rüütel nende pääle. „Tahate teie tütart isast lahutada? Gest ära, muidu sünnib õnnetus!“

Õnnetus ei olnud kaugel, sest wahid ei taganenud sammugi ja seltsimehed tõttasiwad neile igast küljest appi. Risbiter ei teinud enam piiksugi, kuna Mõnnikhusen wihaselt mõõka keerutas ja bürgermeistriid asjata rahu püüdsiwad sobitada. Uge wõitlus oli algamas, kui korraga telgi eesriie kõrwale lükatati ja Christoph Schenkenberg wälja astus.

„Mis tülitsemine siin on?“ küsis ta waljuste.

„Christoph Schenkenberg!“ hüüdis Sandstede talle mõrudalt wastu. „Kas sedawiisi wdetakse siin Tallinna bürgermeistrid wastu?“

Christoph tegi, nagu paneks ta nüüd alles kõrgeid külalisi tähele.

„Teie siin, herra bürgermeister?“ hüüdis ta filmi lahti kiskudes. „Tagasi, mehed, eks t'e näe, kes need herrad on? Kuda wdis see raske eksitus sündida? Uskuge, herra bürgermeister, mina ja minu wend oleme ses asjas täieste ilma süüta. Ma tahetsen väga —“

„Hää küll, hää küll, aga nüüd täitke kohe selle herra tahtmist.“

„See herra —“

„On rüütel Kaspar von Mönnikhusen.“

„Kaspar von Mönnikhusen!“ kordas Cristoph tehtud imestusega. „Palun andeks, et Teid kohe ära ei tundnud. Mis on kuulsa rüütli soowimine?“

„Andke mu tütar kätte!“ pödrutas Mönnikhusen.

„Teie tütar? Minu wend päästis hiljuti ühe noore naesterahwa Wenelaste käest. Naesterahwas oli raskestest haawatud — nädala päewad waikus ta elu ja surma wahel. Alles mõne päewa eest hakkas ta õrna hoolitsemise mõjul toibuma, aga ta ei ole weel täieste terve. Kardame, et tema waim haiguse läbi segatud on, sest ta karjub ühtepuhku „isa, isa!“ ja kipub põgenema. Et farnatsel olekul rahu hädaste

waaja on, siis kästis Ivo linna minnes wõõraid telgist eemal hoida. Meie oleme sõjamehed ja peame ülema käsku täitma. Kui haiget näha tahate, siis palun oodata, kuni Ivo ise linnast tagasi tuleb."

"See on väga imelik, et Ivo küld meie käsuft üle peab käima," ütles Sandstede libedalt. "Aga olgu päale, meie ei taha riidu tõsta. Küla'p Ivo meile jelle eest wastab. Kuid õhtuni ei wõdi meie süia ootama jääda. Kui meie telgi sisse ei pääse, siis laste preili wälja tulla; ta wõib ometigi juba jalal seista?"

"Rahju, ka see on keelatud," kostis Cristoph wiisakalt kummardades.

"Agnes!" hüüdis Mõnnikhusen waljuste. Telgist wastas hele karjatus ja siis kuuldi otsetui rabelemise müdinat, mis Mõnnikhuseni soontes were tarduma pani. Enne kui ta uueste ärkaswas wihas kätt sai liigutada, lendas telgi eesriie kõrwale, Agnes jooksis lõhki käristatud riietega Christophist mööda ja langes rõõmsa karjatuslega isa rinnale.

Wana rüütel oli kõige sügawamas liigutuses. Täkil ajal ei saanud ta muud sõna suust wälja, kui kogeles: "Armas laps, armas laps!" — jasis mõlema käega tütre pääst finni, suuteles ta nägu ja juukseid, hoidis teda kättega enesest eemale, waatles ja suuteles jälle. Kui tema himu täis oli, armas junker Hans oma järje tulnud olewat.

"Ma ütlesin ikka, et sinu weel lõukoera suust wälja kifun!" hüüdis ta waimustuses ja sirutas käed

wälja, oodates, et jälle leitud pruut nüüd tema kaisu lenda. Aga Agnes pötkas tema eest tagasi ja ütles ärarääkimata põlgusega: „Teie?“

„Mina neh,“ kinnitas Risbiter. „Mina'p see olin, kes telki lähemalt waadata himustasin ja kõhe wahimeeste kallale kippusin. See oli imelik aima- mine, wd'i digem ütelda südame hääl, mis mulle selle õnneliku mõtte sisse andis.“

Agnes pööras õnnelikule aimajale järsku selja ja ütles isale: „Lähme siit, mul on hirm selle paiga eest.“

„Hirm, kuna mina siin olen!“ ütles Mõnnikhusen uhtusega. „Kra kardab midagi, rüütel Mõnnikhusen mõistab oma tüdart kaitsta. Aga miks ja kätt sidea- mes kannab? Oled ja tõeste haawatud, waene laps?“

„Jah, ma olin haawatud, aga nüüd olen terve. Oh isa, ma olen palju läbi teinud“ — Agnese hääl wärises — „sest saadid, kui sind wiimast korda nägin, kuid siin ei ole paras koht sest rääkida.“

„Waene laps, waene laps! Ma otsisin sind sel hirmsal hõl igast nurgast, aga sa olid kui tina tuhka kadunud; alles siis, kui wiinne päästmise lootus möödas oli, põgenesin ma põlewast mõisast.“

„Ja mina tapsin sinu kambri poole tungides tosinä Wenelasi ära, aga kamber oli tühi,“ lisas Risbiter alandlikult juurde.

„Kas sa wõid juba hobuse selga istuda, Agnes?“ küsis Mõnnikhusen.

„Woin küll, aga ma jookseksin ka jala hää meelega sinu kaasa,“ ütles Agnes rõõmsaste. „Usu mind, isa, ma olen osawaks jalatäijaks saanud ja pika tee ära käinud.“

„Breili von Wönnikhusenile ei sünni jala täia,“ tähendas wana rüütel kõrgilt.

„Risbiteri pruudile ammugi mitte,“ lisas junker Hans kähku juurde. Ta kõrgas sedamaid sadulasse ja hoidis wiisakalt kumardades käe alla, et Agnes sadulasse wõits astuda. Agnes oli filmapilgu kahe wahel, aga siis sai ta hää süda paha meele üle wõitu. Risbiteri wiisatus liigutas teda. Ta palkus juntrile kätt, mille see auupakkisult oma huulte külge surus.

„Weel üks filmapilk!“ ütles Agnes. Ta pööras ennast Christophi poole, kes sõnalausumata päält waatas. „Ma palun Teid wiimast korda tõeliselt ütelda, kuhu minu waene reisifeltsiline on jäänud. Teid usun ma enam kui Teie wenda.“

„Minul ei ole wenna sõnadele midagi juurde lisada,“ kostis Christoph külmalt.

„Ma wannutan Teid, rääkige tõtt!“

Christoph lehitas waitfelt olasid.

„Siis ei ole mul siin enam midagi tegemist,“ õhtas Agnes kurwalt ja laskis ennast junker Hansust sadulasse aidata; Hans ise wõttis ühe sulase hobuse. Terwe seltskond ratsutas pikkamisi laagrist

wälja. Keegi ei julenud neid enam kinni pidada. Christoph waatas neile mureliku näoga järele.

„Miks sa seda sündida lastsid!“ sosistas wana-moor tema kõrwa astudes.

„Mis parata?“

„Mis Ivo nüüd ütleb?“

„Ütelgu, mis tahes,“ kostis Christoph pahaselt kärega lüües. „Ega ma ometigi wägise Tallinna bürgermeistrite wastu wõinud hakata.“

See pääl jutustas Agnes isale oma põgenemise lugu. Gabrieli nime kuudes hüüdis Risbiter wahela: „Seesama, kes minu käest metsas malka sai?“

„Seesama, kelle käest Teie metsas malka saite,“ kostis Agnes külmalt. Risbiter tahtis diendawalt wastata, aga Wönnihusen käskis teda wait olla ja Agnest jutustada. Kui Agnes lõpetanud oli, ütles Wönnihusen kulmu kortsutades: „Ma ei mõista, miks nad sind weel kinni hoidsiwad, kui sa ise ennast terve tundsib olewat; wahest oli neil nõuu, minu käest kõrget lunastuse raha wälja suruda?“

„Ma kardan, neil oli teine kurjem nõuu,“ sosistas Agnes kahwatades.

„Kurjategijad!“ kiristas Wönnihusen laagri poole rusikat raputades.

„Ara wammu neid, isa,“ ütles Agnes jälle peh-meks minnes. „Ma olen neile süügi suurrt tänu wõlgu, sest nad on minu eest wäga hästi hoolt kandnud. Teaksin ma ainult, mis nad minu seltsi-lisega on teinud!“

„Kena seltsiline, kes häda ajal putku paneb!“
pilkas Riisbiter fibedaste.

„Ma tunnen teisi seltsilisi, kes weel enne häda aega putku paniwad,“ oli Agnese karme wastus. „Aga see'p see on, mis mind waewab: ma ei wõi uskuda, et Gabriel tõeste on põgenenud. Ma kardan, nad on ta haawatult, wõib olla furnult kuhugile maha jätnud.“

„Miks ei pidanud ta põgenema, kui ta teadis, mis teda kui Wene salakuulajat Tallinnas ootas?“

„Olge wait, junter Riisbiter!“ hüüdis Agnes põlewail silmil. „Teie ei tea, mis Teie räägite. Gabriel ei ole salakuulaja!“

„Noh, noh,“ waigistas Mõnnikhusen, „ära seltsilise pärast liiga muretse; kes siis tema elu järele nii ahne oli? Küll ja näed, ühel kenal päewal tuleb ta meie käest teenitud jootraha nõudma.“

See mõte oli Agnese meelest nii weider, et see teda pahandabagi ei suutnud. „Kui see mees weel elab,“ mõtles ta naeratades, „siis ei lepi ta jootrahaga; see nõuab rohkem.“

„Waadake!“ hüüdis korraga bürgermeister Sandstede. „Kas see ei ole Ivo Schenkenberg?“

Sinna poolt tuli üksik ratsaline tuhatnelja kihutades. Seltskonna juurde jõudes pidas ta hobuse järsku finni ja wahtis ainsa filmaga kui tardunult Agnese otsa.

„Wabandage, et ilma Teie lubata telgist wälja tuln,“ ütles Agnes lahkesti. „Ma tänan Teid kõige

hoole eest, aga Teie kartus oli ülelligine. Ma olen täieste terve ja päälegi õnnelik, sest, nagu näete, olen ma oma armsa isa jälle leidnud."

"Kes lastis Teid telgist wälja?" ümises Ivo kahwatades.

"Keegi ei lastnud; ma tulin ise wälja ja nimelt mitte ilma takistufeta" — Agnes tähendas naerata-des oma lõhki kärisenud riiete pääle —, "mis sel-geste tunnistab, et ülewaataja oma kohut on täitnud, ärge nende pääle asjata wiha kandke! Ma olen wabaduses kaswanud lind, kes puuri ei sünni."

Ivo oli kui tumm. Agnes ajas oma hobuse tema ligemale, waatas talle läbi tungiwalt filma sisse ja sofistatas: "Kuhu on Gabriel jäänud?"

Nüüd alles näis Ivo täiele tundmusele ärkawat. Ta film wälkus, õul naeratus kräsutas ta huuli.

"Õtfige teda!" wastas ta kähisewa häälega ja andis järsku hobusele kannuksid. Asjata hüüdsiwad Mõnnikhusen ja mõlemad bürgermeistrid teda tagasi. Ivo ei pööranud kordagi pääd, waid kihutas kui meeletu laagri poole. Oma telgi ees kargas ta wahutawa hobuse seljast. Christoph tuli talle telgist wastu. Sõna lausumata tõstis Ivo rusikat ja lõi wennale wastu filmi. Christoph tuius ja taganes hirmuga telgi sisse. Ivo tormas järele.

"Kraandja!" kargatas ta wenna pääle, kes palu-des käed talle wastu sirutas. "Miks sa seda tegid?"

"Tahad sa mind tappa, nagu sa Gabrieli tap-

sid?" ähtis Christoph. „Ma ei wõinud parata, bürgermeistrid kippusiwad wägisi telgi sisse ja wahid tahtsivad neid maha lüüa. Mõttele, mis sest wälja oleks tulnud! Täna taewast ja mind, et hirmsa õnnetuse ära pöörafin.“

Jbo ei kuulanud. Ta tuikus waheriide taha, tõukas wanamoori jalahoobiga säält wälja, hakkas kahe käega oma karwust kinni ja langes hambaid kiristades ning tumedaste mõirgades Agnesest maha jäätud asemele kummuli maha.

Laulatus.

Raspar von Mönnikhusen oli põhjatu rikas. Baewalt oli keegi Cesti maa mõisnikkude seas sõja läbi nii raskest kahju saanud, kui tema, aga siisgi ei tundnud ta veel puudust. Tal olivad Toompääl ikka veel uhked majad ja majades hulk warandust, millega ta würstlikult elada, laiale pillatud mõisamehi koguda ja neid uueste sõjale walmistada suutis. Tal oli kindel nõuu, Kuimetsa Wenelaste käest tagasi wõita. Enne aga pidiwad Agnese ja Riisbiteri pulmad Tallinnas ära peetud saama ja noorpaar sõja käreast eemale, Kuura maale asuma, kus Riisbiteril mõis oli. Küll tõrkus Agnes wastu, küll tõendas ta sada korda, et tema niüdsel kardetawal ajal isast koguni lahkuda ei raatsi, küll püüdis ta Riisbiteri põlgutuse ja kibeda pillkamisega enesest eemale peletada, aga see kõik ei aidanud midagi. Mönnikhusen oli ette wõetud nõuus kaljukindel. Pulmad saiwad Septembri kuu keskuste päewade pääle määratud. Agnes nuttis Gabrieli pääle mõteldes wõd läbi. Ta süda ütles: Kui Gabriel weel elab, siis peab

ta mind üles otsima, oodaku teda siin mis tahes. Ta teab, et ma Tallinnas olen. Miks ta ei tule? On ta haige? On ta surnud? See oli igaford Agnese mõtete viimne piir, ja igaford asus kramp ta südamesse, kui ta mõtetega nii kaugale oli jõudnud. Mis tarbeks siis veel elada? Agnes mõtles sagedaste jurma pääle, aga ta ei tahtnud kätt enese külge panna. Alma Gabrielita pidi ju surm muidugi pea tulema. Kuda wõis Gabrieli pruut Riisbiteriga elada, õnnelik olla, wanaks jaada? See oli Agnese meelest jätk mõte, see oli närtsimine ja surm.

Gabriel aga ei tulnud ega tulnud.

Ivo Schenkenberg wiibis ikka veel Tallinna all laagris. Oma endisest tulifest agarusest näis ta palju kaotanud olewat. Pooled päewad istus ta nukras mõttes üksipäine telgis ega lastnud kedagi enese juurde. Oma meeste wastu oli ta waljem, kui enne. Mitmed jooksiwad paktu, aga teisi tuli seda rohkemalt juurde; sest näljastest, kes sõjas leiba otsiswad, ei olnud paraku puudust. Nõnda kaswas Ivo salt päew päewalt suuremaks, kaswas õigeks sõjawäeks, nii et Rootslased Tallinna lossis juba kartusega küsima hakkasiwad, kas see neile ja linnale hädaohtu ei ähwarda tuua. Bürgermeistrid püüdsiwad neid waigistada, üteldes, et Ivo suurt lööki Wenelaste wastu ette walmistada.

Ühel õhtul — see oli Septembri kuus — istus Ivo üksipäine telgis, kui wahimees sisse astus ja teatas, et üks suurtsugu naesterahwas temaga rää-

tida soowivat. Ivole tuli kohe meelde, et Agnes von Wönnithusen teba mitmel korral asjata enese juurde oli kutsuda lastnud.

„Kes see on?“ küsis Ivo järsku üles karates.

„Ta ei ütle oma nime, aga bürgermeister Sandstede ja paar sulast on tema kaasas.“

„Kässi naesterahwast ükspäine sisse astuda.“

Wahimees läks ja Ivo jäi kange südame põksu- misega ootama. Telgi eesriie kahises ja naesterahwas, kelle nägu tiheda looriga kaetud oli, astus sisse.

„Preili von Wönnithusen!“ hüüdis Ivo lämbunud häälega.

Agnes tõstis loori üles. Ta näost paistis tõsine hingewalu, ta silmad olivad nutust tuhnid, punaste äärtega. Oli see nüüd kahjurõõm wõi kaastundmus, aga Ivo tundis omas tardunud südames midagi pahkawat ja sulawat. Ta pakkus wõdralt istet ja ütles pehmelt, peaaegu kartlikult: „Kust see anu tuleb, et preili von Wönnithusen —“

„Teie ei tahtnud minu juurde tulla,“ ütles Agnes wäsinud häälega, „selle pärast pidin mina Teie juurde tulema; mul on ju Teile nii palju tänu tunnustada.“

„Teie ei ole mulle mingit tänu wõlga, preili von Wönnithusen,“ kostis Ivo natuke libedalt.

„Ei, ei, ma olen Teile suurt tänu wõlgu. Teie olete mind ju otse surmast päästnud.“

„Ja ometigi kardate Teie mind, armuline preili, sest Teie olete oma kaitseks bürgermeisteri kaasa võtnud.“

„Bürgermeister Sandstede on minu isalik sõber. Kõale ei tohtinud ma sest külastäigust sõna lausuda ega ka mitte üllispäine kaugele wälja sõita. Miks-pärast peaksin ma Teid kartma? Ma tean, et Teie auus mees olete.“

„Ometigi ei usu Teie mind.“

„Kuda nii?“

„Teie ei tulnud mitte mulle tänu tunnistama, waid mind usutama.“

Agnes waatas tummalt enese ette maha.

„Teie olete minu mehigi usutanud ja neile raha pakkunud,“ kõneles Ivo armuta edasi. „Teie tunnete minu mehi wähe; need mõistawad sõna kuulda.“

„Siis olete neid ometigi keelanud tõtt rääkida?“ küsis Agnes järsku; ta tuhnid silmad põlesiwad ja püüdsiwad Ivo ainsast filmast läbi ta hinge fissse tungida.

„Wõib olla,“ kostis Ivo mõrudalt.

Agnes langes häliste tema ette põlwili maha, tõstis risti pandud käed kõwa mehe poole üles ja siis woolas äge, ärritatud hinge põhjast tulew palwe ta huultelt: „Rääkige ise mulle tõtt, Ivo Schenkenberg! Miks Teie mind piinate? Mis kurja olen ma Teile teinud? Ütelge mulle, kus Gabriel on, siis tahan ma Teid igaweste tänada ja õnnistada. Teie näete, kuda mu hing wäriseb ja ahastab. On Teil kiwist jüda, et teise inimese piin Teid sugugi ei lüü-

guta? Mikspärast kardate Teie tõtt rääkida? Olgu see tõde kõige hirmsam, mis mu süda aimab — mis tõdin mina väeti tütarlaps Teile teha? Rääkige, ja ma tahan seda kui püha saladust oma südame põhja matta. Ma palun, ma wannutan Teid Teie ema mälestuse juures, ütlege mulle, mis olete Teie Gabrielliga teinud?"

"Gabriel on surnud," ütles Ivo tumedalt.

Agnes tõusis püsti. Ta oli kahtwatu kui surnu, aga rahuline.

"Teie ise olete tema mõrtsukas," ütles ta selge häälega.

"Ta langes auusas kaheõditluses minu käe läbi."

"Miks Teie seda tegite?"

"Selle pärast, et ma Teid armastan."

Agnes taganes otsekui kistja elaja eest.

"Ole ära neetud, wilets mõrtsukas!" hüüdis ta kätt wälja sirutades.

Ivo karjatas kui haawatud loom ja astus sammude ebasi, aga Agnes oli juba telgist wälja läinud.

Kui Agnes koju jõudis, ootasitwad isa ja Riisbiter teda maja trepi pääl.

"Kus sa nii kaua olid?" hüüdis Mõnnikhusen.
"Meie olime juba mures sinu pärast."

Agnes kargas hobuse seljast maha, ilma Riisbiteri abi ootamata, andis hobuse sulase hooletks, astus

isa kõrwa ja ütles külmalt: „Nüüd tehke minuga, mis tahate.“

„Mis see tähendab?“

„See tähendab, et mina pulmade vastu enam ei tõrgu.“

„Seda ma votasin ammugi,“ naeratas Mõnnikhusen, kuna junker Hans pruudi kätkest kinni sasis ja esite neid, siis pruudi kahwatut suud musudega kattis. Omas joovastuses ei pannud ta tähelegi, et Agnes tema käte vahel külm ja tuim, nagu eluta fuju oli.

„Ratsafõit oli wiist wäga lustilik, et sinu kõrwa südant nii järsku pehmendas?“ naljatas Mõnnikhusen.

„Jah, see oli wäga lustilik ratsafõit,“ kostis Agnes kentsakalt naeratades.

„Hää tagajärje pärast ei taha ma sinuga tapelda, nagu see ehiotsa mu nõuu oli. See oli sinust ettewaatamata tegu, hilisel õhtul peanegu ükspäine linnaft wälja sõita, kuna Ivo Schenkenbergi toored, taltsutamata mehed igalpool luusimas on. Loodan, et sul nendega mingit kokkupuutumist ei olnud?“

„Ei olnud,“ kostis Agnes tuimalt.

„Oleksid sa minu kaasa wõtnud,“ ütles Riisbiter, „siis ei oleks sa mingit kokkupuutumist kartu pruukinud.“

„Jah, Agnes,“ ütles Mõnnikhusen pehmelt, „ma rõõmüstan südamest, et sa nüüd noorema ja kangema

mehe kaitse alla saad. Ma ei usu, et ta sind enam armastab, kui mina, aga wististe jõuab ta sind paremine wõdra wägivalga ja sinu enese edetwuse eest kaitsta, kui mina seda paraku teha wõisin."

Wana rüütel pani liigutuses kae tütri kaela ümber ja andis ta walge otsaesisele suud. Seda enesele hääks eesmärguks arwates, walmistas ta junker Hans enmast teist korda pruudi magusa suu pääle tormi jooksmata, aga Agnes libises tema nõuu märkega isä käte wahelt wälja ja tõttas trepist üles.

Järgmine päew oli pulmade ettewalmistuse päew. Wanaaegsel wiisil ja wanaaegse toredusega pidiwad pulmad peetud saama — see oli Wõnnikhuseni kõikumata tahtmine. Piduliste arw oli linnas weel palju suurem, kui Kuimetsas, sest linn kubises mõisnikkudest. Waewalt suutis linna suur gildemaja kõiki kutsutud wõõraid mahutada. Rüütliid, nende naesterahwad ja hobused oliwad toredaste ehitud, olgu küll, et ehted enamiste põlatud kodanikkude käest laenatud oliwad. Waesuse tundmus ei seganud kellegi pidurõõmu: kuulus Liitwi kergemeel ajas wiimast korda diisi. Wiin ja olut peletasiwad mured kaugele, mehed hooplesiwad ja trallitasiwad, naesed peksiwad keelt ja heitsiwad wõrkusid wälja, nagu kõige sügawama rahu ajal. Kõigist pulmalistest ei wõtnud üks ainute üleüldisest pidurõõmusest nähtawat osa, ja see oli — pruut ise. Agnes oli tuim ja tumm, ta näo karw lumivalge, peaaegu läbipaistew, jooned otsekui kitiwits tardunud, huulte ümber seisis muutmata naeratus, nagu seda

inimeste juures nähtakse, kes naeratades furnub. Võõraste nali, mis igakord kõige peenem ei olnud, ei kihutanud pruudile kordagi puna palge, ei ärritanud teda kordagi naerule. Kuulis ta neid naljasõnu? Kuulis ja nägi ta ülepää midagi? See oli väga kahtlane, sest Agnese suust ei tulnud peaaegu sõnagi, ta pilk oli tume, ta silmad waatasiwad ühepuhku ilma arusaadawa mõtteta kuhugile lõpmata kaugusesse. Ta tegi kõik, mida isa ja targad tädid teda teha käsksiwad, ta laskis oma teha ehtida, seisis kannatlikult raske mõrskjakrooni koorma all, kuna piduliste salgad tema auuks gildemaja trepist pidulikult mööda ratsutasiwad.

„Rena pruut, aga külm kui kiwi,“ ütlesiwad päält waatawad kodanikud. „Jumal tänatud, meie tüdrukutel on enam wärsket elu sees, kui niisugusel mitmesaja aastase rüütliwõwusel.“

Siis tuli pühapäew kätte. Pärast jumalateenistust liikus uhe pulmarong domkiriku poole. Pruutpaari ees kõndisiwad mängumehed ja küünlatandjad. Wana rüütli kiriku uks oli lippude ja wannikutega ehitud otsekui würliliku paari wastuwõtmiseks. Kirikus teretati pruutpaari orelimängu ja lauluga. Kirikherra pidas pika kõne, rääkis waimustusega kahe kuulsa sugukonna ühendusest — Jumala auuks ja isamaa kasuks. Siis astus pruutpaar peiupoiste ja pruuttüdrukute saatel altari ette, Nisbiter uhkel, kõnisewal sammul, Agnes otsekui poolunes, maha lööbub filmil. Nagu hooplik wõiduhõiskamine kõlas

Risbiteri „jah“ läbi kirjitu. Kirikherra pööras ennast Agnese poole: „Sa nõnda küsin ma ka sinult, pruut, kas sinu südame nõuu on, et sina tahad oma peigmeest Hans von Risbiteri omaks abikaasaks võtta ja temaga elada ja kannatada kõik, mis Jumal sinu pääle paneb, hääd ja kurja, rõõmu ja wiletsust, rikkust ja waesust, ega taha ennast temast ära lahutada, enne kui Jumal ise teid lahutab surma läbi. On sul nüüd see meel ja nõuu, siis ütle kõikide kuuldes selgeste — jah!“

Agnes ei wastanud koha. Esimest korda tõstis ta filmi, esimest korda tungis walus, wärisew õhtamine ta piinatud rinnast. Ta tundis ennast Jumalast ja inimestest maha jäätud olewat, üksipäine wõõras maailmas. Nagu abi otsides waatas ta kirikherrast mööda rahwahulga pääle, kes kael pool altari kõrwal seisis. Korraga jäi ta film ühe koha pääl seisatama, esiotsa ehmatusest tardudes, siis ära rääkimata rõõmust läikides.

Sääl seisis Gabriel — nagu Riisi poeg pää oja kõigist kõrgem, õõnsate paledega, hauku wajunud mustade filmadega, nagu kähwatu kui surnul, jooned libedast tundmusest wiltu kiskunud; see ei olnud endine uhke, kangelaelne ja lustilik Gabriel, waid filmnähtawalt kurjast saatusest kiusatud inimene, haigusest wälja kurnatud ja hingewalust waewatud, aga siiski elus, tahtlemata elus!

„Ei, ja tuhatkorda ei!“ tuli hääl walju karja-

tufena Agnese suust. Surma kahwatus kattis ta nägu; ta tuius ja kuffus maha; ta oli ära mines-tanud. Kahwaga puupüsti täidetud kirikus tõusis ilmatu kihin ja kahin. Seda oli sagedaste nähtud, et pruudid ennaft altari ees kaua paluda ja meeli-tada lastsiwad, enne kui igatsetud „jah“ nende suust tuli, aga nii waljut, nii kindlat tõrkumist ei olnud weel keegi kuulnud. See pidi midagi tähendama, jääb pidi mõni saladus peidul olema. Di, sest sai palju juttu teha!

Maesterahwaste ja kirikus olewa arsti hoole all ärkas Agnes mõne minuti pärast mines-tusest ja tõusis jalale. Ta esimene pill otsis Gabrieli, aga see oli kadunud.

„Wiige mind koju, ma olen haige,“ sosistas Agnes.

„Pai, kulla Agnes, ütle enne jah!“ kerjas Nisbiter, kes näost punane ja hiline oli.

„Iha, päästa mind, wii mind siit ära, muidu ma suren!“ ägas Agnes peigmehe eest hirmuga taga-nebes.

Mõnnikhusen pani kae tütri keha ümber, mida ta kui haawalehte tundis wärisewat, ja ütles kurwalt:

„Laps, laps, mis sa teed? Miks sa häbi minu halli pää pääle kogud?“

„Anna andeks, isa, ma ei wõi teisiti,“ sosistas

Agnes, oma hääliste punastawat nägu isa rinnale mattes.

Wana rüütel pidi olasid tehitabes ja kulmu kortsutades kirikherrale ning wõdrastele seletama, et laulatamine tütri hääliste haiguse pärast seekord katki pidada jääma; pidulisi palus ta süisgi kokku jääda, sest mis täna polla sündinud, wõida homme sündida. Pikkamisi tühendas ennast kirik ja õue pääl seiswad weel kawa elawalt juttu ajades üfsikud inimesed tropid.

Haige jüdamega ferjaja.

Mõnnikhusen wiis tütri, keda ta tõestehaigeks pidas — sest muud seletust ei leidnud ta tema sõgeda kangekaelsusele — finnisest tõllas koju ja jättis ta sääl arsti, pruuttüdrukute ja tädide hooleks; ise tõttas ta gilbemajasse oma wõdraste eest hoolt kandma. Naesterahwad pistiwad Agnese pool wägise woodisse, ehk ta neile küll naeratades seletas, et ta enam haige ei ollagi, waid ainult wäsinud ja uimane. Arst pakus talle tungiwalt seda ja teist rohtu sisse, aga Agnes lükkas tema abi pool paludes, pool pilgates tagasi, nii et see auuwääriline isand wiimaks muud teha ei wõinud, kui pahaselt käega lüüa ja oma teed minna. Naesterahwastest oli raskem lahti saada. Küll maalis Agnes neile elawate wärwidega pidurõõmu gilbesaalis ette, mida tema kerge haigus koguni ei tohtida rikkuda, küll seletas ta neile, et tal muud waja ep olla, kui rahu ja üksiolemist, kuid see ei aidanud midagi; kõik tahtsiwad temale seltsiks olla, tema juures walwata. Agnes pani wiimaks tõeste

wäsinult filmad kinni ja näis rahuliste uinuwat. Naesterahwad jäiwad weel tüki aega fosistama, hakkasiwad siis haigutama ja küsitwalt teine teise otsa wahtima. Negamööda lahtusiwad esmalt nooremad, siis wanemad kambrist ja — ei tulnud enam tagasi; kõik oliwad teed Toompää mäest alla leidnud. Üks ainuke wana tädi, kes Mõnnikhuseni juures armuleiba fidi, jäi weel waltwama. Agnes ldi filmad lahti ja hakkas tädi Jumala teeli paluma, et ta teda üksi jätaks, sest ta ei wdida uinuda, kui tuba tühi ei ole; ümmardaja abist olla temale tarwilisel korral küll. Tädi lahtus tasafeste torisehes.

Mõni minut hiljemalt kõlistas Agnes lauakella. Kui ümmardaja, noor punapõseline Gesti tüdruk, sisse astus, kargas Agnes ühe krapsuga woodist wälja ja hüüdis lustilikult: „Ruttu, aita mind riidesse panna ja tee mind hästi ilusaks, kas kuuled?“

Tüdruk ajas imestuse pärast suu ja filmad pärani lahti ja kogeles: „Kas pulmariided?“

„Ei!“ ütles Agnes järsku. „Anna mu sinine pühapäewane kleit siia; ehteid ei ole waja.“

Agnese juuksid peegli ees üles tehes, küsis tüdruk kartlikult: „Kas preili siis enam haige ei olegi?“

„Olen ma nii haiget nägu?“

„Oh ei, preili on wärsk ja ilus kui tõusew päike.“

„Sa ostad üsna ilusaste meelitada.“

„Aga kust see tuli, et preili täna kirjikus ära minestas?“

„Jah, seda ma ei wõi sulle ütelda.“

„Külap wist ikka palawuse ja paksu õhu pärast; kirik oli ju inimesi murdu täis.“

„Olid sina ka sääl?“

„Eks ma olnud ka taga nurgas.“

„Kas sa toid kuulsid?“

„Ega ma toidi küll kuulnud ega näinud, aga seda kuulsin küll, et preili suure häälega „ei“ ütles.“

„Panid sa seda wäga imeks?“

„Mis minul tühjal imeks panna, aga inimesed panivad küll imeks, miks preili junker Risbiteri ei taha.“

„Kas sina teda tahaksid?“

„Mina?“

„Jah, sina.“

„Sa Jumal ja Issake!“

„Roh, wasta!“

„Kuda tohiksin mina niisuguse asja pääle mõelda?“

„Miks ei tohi? Mõttele, nagu seisaks minu käes woli, teid kahekesi paari panna. Kas wõtaksid siis junkri wastu?“

„Roh, ega ta nüüd just wäga ilus meesterahwas ei ole,“ ütles tüdruk wenitades.

„Kes meesterahwa juures felle pääle waatab?“ noomis Agnes auulifelt. „Aga efs ta muidu ole finu meelest tubli mees, auus, helde, julge ja pdh-jatu rikas?“

„Heldene ajute!“ hüüdis tüdrut kitsikuses, „ega mina junkri herrad küll ei tunne, aga tema enese inimesed räägiwad, et —“

„Mis nad räägiwad?“

„Et junkri herra ei pea mitte hää inimene olema.“

„Uhe sõnaga, ja ei tahaks teda omaks meheks wõtta?“

Tüdrut raputas punastades pääd.

„Koh, waata!“ ütles Agnes naeratahes. „Kui sinagi teda ei taħa, kuda peaksin siis mina teda taħtma? Soo, nüüd mine too mulle juukse tarbeks aeast kõige ilusam roosi õis, aga ära kellegile ütle, et ma woodist idusnud olen. Ma tahan üfsi olla.“

Kui roos toodud ja pähe pistetud oli, saatis Agnes tüdruku minema, keeras uſe lukku, tõukas akna lahti ja piilus eesriide wahelt wälja. Kamber oli teise korra pääl ja aknast ulatas pilk üle õue ja ainsa kitsa uulitsa, mis õue pääle wiis. Uulits ja õue oliwad inimestest tühjad.

Miskpäraſt igatses Agnes nii wäga üfsi olla? Oli tal midagi wõõra filma eest warjata? Jaħ, tal

oli tõeste midagi varjata — see oli ärarääkimata rõõm, mis ta südant paisutas, uueste ärganud elujõud, kadunud ja jälle leitud õnne joovastav tundmus. Gabriel elab, Gabriel siin! — see oli rõõmulaulu põhjushääl, mis Agnese südames heljus. Ta ei pööranud filma uulitsast ära. Ta teadis: Gabriel pidi siit läbi tulema! Agnese lootus sai kahel korral petetud — kääkjalgade läbi, keda rüütel Mõnnikhusen gildemajast üles saatnud tütre terwise järele kuulama. Neile õeldi: „preili uinub rahuga,“ nad tõttasivad minema ja uulits jäi jälle tühjaks.

Widewik oli juba kätte jõudnud, kui weel üks mees terahwa kaju mööda uulitsat ülespoole tuli. Oli see jälle pettus? Agnes ei näinud selgeste, aga ta tundis ju Gabrieli tema hiiglakujust, astumisest, igast liikumisest. See oli Gabriel! Ta astus õue pääle ja waatas uurides maja aknate poole üles. Agnes märkas nüüd alles, et Gabriel kerjaja kuube kandis; tal oli kepp käes ja kott kaelas.

„Kas niisugusele kerjajale ka keegi armu peaks andma?“ mõtles Agnes kaheldes.

Ta lütkas eesriide kõrwale ja kummardas pisut aknast wälja. Nende pilgud juhtusivad kokku. Nad nikutasivad teine teisele pääd. Rohkem ei olnud ehitaja kummagile waja, selle ühe pilgu ja päänikutusega oliwad nad üks teisele kõik selgeks teinud, pika jutu ära wõetnud.

Gabriel kargas karmemalt ja kergemalt, kui õige

terjaja kohus, trepi astmetest üles ja koputas kõrgeste wõlwitud majaukse pihta. Natukese aja pärast hüüdis ümmardaja hää l ukse tagant: „Kes sääl on?“

„Baene fant, palun Jumala pärast tükilise leiba!“ oli wastus.

Agnes kuulis, kuba üks lahti keerati.

„Oh sina laiskworst!“ hurjutas tüdruk. „Suur, terve, tugetw mees — kas sul häbi ei ole terjata?“

„Ara kurjusta, kena neiu,“ meelitas Gabriel, „kurjus ei sünni inglitele. Salgi ärgu träsutagu paha mõte seda lumivalget, siledat otlaesist, tumes-tagu südame külmuš sooja helduse läiget neis tuisfilmades! Ma usun kindlaste, sa oled niisama häa, kui sa ilus oled.“

„Wõrukael!“ mõtles Agnes naeratades. „Tahab ta mind armukadedaks teha?“

„Seda sa lobised kõik filmakirjaks,“ ütles tüdruk mõnitades, aga juba palju pehmemalt. „Noh, oota fiin, ma toon sulle midagi.“

„Ara weel lahku, häa laps,“ palus Gabriel. „Mul on weel üks hoopis iseäralik palwe. Waata, nii terweks ja tugewaks, kui sa mind mu wälimise näo järele arwad, nii wäeti ja puruhaige olen ma tõe poolest. Mul on raske südame haigus ja see'p see sunnibgi mind terjama. Tark wanaeit kuulutas mulle, et ainult siis terweks wõidin saada, kui üks

puhas neitsi, kellel nii palju julgust on, et ta meelewastasele peigmehele weel altari ees ei ütleb, minule oma õrna kätt juuteleba annab. Ma olen sarnast neitsit kaua otsinud, aga tänini oli mu waew asjata; kõik ütlewad altari ees hää meelega jah. Täna kuulsin kogemata, et siin majas see ingel elab, kes mind terweks wõib teha. Wähest oled sina ise, kena laps, minu ärapäästja?"

"Ei ole," kostis tüdruk naerdes.

"Kahju! Aga kes see siis on?"

"Ära looda, et siin päästmist leiad. See ingel, kellest sina räägid, on meie kõrgeste sündinud preili ise."

"On tema nii tige wõi uhke?"

"Sina ise oled tige ja uhke," pahandas ümmardaja. "Meie armuline preili on päris taewa ingel."

"Koh, miks ta siis waest inimest ei peats aitama?"

"Kes julgeb sinu tühja pärast preilid tüütama minna?"

"Lase ma lähen ise tema palwele."

"Ma ei tohi kedagi wõdrast inimest sisse lasta."

"Siis kutsu preili wälja!"

"Taga parem! Wõta oma tükk leiba ja mine rahuga!"

"Kuule mind, kena laps!" ütles Gabriel tungiwalt. "Ma ei ole praegu muud kui wilets kerjaja, aga ma olen enne paremaid päivi näinud."

„Seda on su näost näha,“ tõendas tüdruk.

„Mul on endiseft ajast weel üks kallis asi järele jäänud. Kas näed seda sõrmust?“

„Uih, mis ilus!“ hüüdis tüdruk imestades.

„See on puhas kuld ja kallis kiwi on tal sees. Sõrmus on mulle kalliks mälestuseks, aga terwis on minu meelest weel kallim. Ma kingin sulle sõrmuse, kui sa preili süia kutsud, nii et keegi teine ei kuule.“

Agnes ootas põnewusega. Oleks tüdruk weel kauemine tõrkunud, siis oleks armuline preili wist ilma kutsumata alla jooksnud — kerjajat südame haiguseft päästma. Aga ei, tüdruk ei suutnud kiusatuse wastu panna. Lühikese mõtlemise järele, mille ajal ta wististe sõrmust silmitses, ütles ta moka otsast: „On see siis tõeste kullast?“

„Puhtast kullast, ja kallil kiwil on weel see iseäralik omadus, et kui kaua üksifilmi tema pääle waatad, siis näed oma tulewase peiu nägu.“

Tüdruk naeris. „Noh, olgu pääle, ma wõtan sõrmuse wastu. Dota siin, ma katsun õnne, ehk saan preilid alla meelitada.“

Tüdruk pani ettewaatlikult koja ukse kinni, lükkas riigi ette, et kerjaja ilma lubata sisse ei pääseks, ja tõttas siis preili juurde: „Sues on kerjaja ja palub armu.“

„Mis minul sellega asja?“ kostis preili külmalt.

„On ta halastuse wääriline, siis anna talle süüa ja lae ta rahuga minna.“

„Sah, seda ma tahtsingi teha,“ kogeles tüdruk, „aga see on hoopis isemoodi kerjaja. Ta — ta ei taha kellegi käest armuandi vastu võtta, kui ainult armulise preili enese käest.“

„Soo? On ta nii häbemata, siis kihuta ta minema!“

„Bai preili!“ palus tüdruk kahwatades, „halastage selle waele inimese pääle! Ta on raskete haige ja ütleb, et muidu terweks ei saa, kui mitte pruut „ei“ ei ütle — oh ma toru, mis ma räägin! — kui mitte armuline preili temale oma kõrgeste sündinud kätt musutada ei anna.“

„Mis rumalat juttu sa räägid?“ taples Agnes kurjaste ja rõdmustas salamahti, et äge puna, mis tal häliste palge tõusis, räägitud kurjuse läbi küllalt seletatud oli. „Säta mind rahule ja tee oma kerjajaga, mis tahad!“

„Bai preili!“

„Mine, mine!“

Tüdruk läks nuuksudes uksest wälja. Ühe filmapilguga oli Agnes tema kannul.

„Miks sa nutad?“

„Oh kulla preili, mul on nii hale meel selle waele inimese pärast.“

„Nutab ja siis üsna puhta haleduse pärast?“ kahtles preili.

„Jah, ja temal on enesel niisugused suured, sügavad, süsimustad filmad, et — et —“

„Dhoo!“ naeris Agnes, „on tal nii ilusad filmad, siis lähme vaatama!“

Agnes võttis laua päält paberi lehe, mässis kuldraha selle sisse ja läks ümmardaja seltsis alla. Kerjaja kummardas preili ees maani ja hakkas liigutatud häälega oma palvet ette kandma.

„Ma tean kõit,“ ütles Agnes vahele ja pistis paberi sisse mässitud kullatüki kerjaja pihku. Ilma pikema palweta sasis kerjaja lahkelt käest kinni ja surus huuled ta siidipehme naha päale. See oli piik, kuum, ahne suuandmine ja — uhte preili laskis seda ümmardaja suureks imestuseks ilma tõrkumata sündida. Ta pidi viimaks kae wägise tagasi tõmbama, sest kerjaja näis lahtilaskmise unustanud olevat.

„Oled sa nüüd terve?“ küsis Agnes kentsakalt kõikuma häälega.

Kerjaja ajas oma wägewa keha sirgeks; tema ära lõppenud näo pääl ditses nüüd tõeste terwise kartw.

„Mul on tundmus, kui oleksin ma otse terwise hallikast joonud,“ ütles ta waimustusega. „Tark wanacit rääkis tõtt: imelik wägi elab armulise preili kae sees.“

„Mul on suur kahtlus selle imewäe kohta,“ ütles Agnes naeratades. „Ma arwan, et selle paberis sees palju mõjuvam imewägi elab.“

„Ma ei leia sõna, armulisti preilid küllalt tänada. Sumal õnnistagu teda ja saatku talle warsti niisuguse peiu, kellele ta altari ees hää meelega „jah“ ütleb!“

„Ära nii palju täna ja õnnista,“ ütles preili kõrgi tõsibusega. „Oma tänu wõid sa kõige paremalt sel wiisil näidata, et sa edespidi enam ei laiskle ega kerja, waid auusa tööga oma pääd toidad. Mine rahuga.“

Kerjaja kummardas weel korra sügawaste ja läks siis oma teed. Uulitsa nurga taga tegi ta paberi lahti ja luges: „Aea uks, wastu uulitsat, õue wärawast pahemat tätt, seisab südaöö ajal lahti. Ööwaht saab pulmadlut.“

Kerjaja andis paberile ja kullatükile suud ja tõttas siis tiiwustatud sammul Toompää mäest alla.

Agnes ei tõstnud terwel õhtul jalga toast wälja. Kell üheksa ajal tuli Mõnnikhusen ise tüdart wakatama ja leidis teda rahuliseft woodisi magamast. Küünla walgusel ärkas Agnes unest, ldi filmad lahti ja küsis: „Oled sina siin, isa?“

„Mina ise,“ kostis Mõnnikhusen. „Noh, mis terwis teeb?“

„Terwisel 'pole wigä, ägä mä olen itka weel wäsinud ja uimane.“

„Kas tõused homme jalale?“

„Mä loodan seda.“

„Sa siis teeme pulmad?“

Agnes raputas nukralt pääd: „Anna mulle andeks, armas isa! Mä tean, et raskesti sinu wastu efsin. Jumal näeb, et mul junker Risbiteri wastu midagi wiha ei ole, ägä tema abikaasaks ei wõi mä mitte saada.“

„Mõttele, mä olen oma sõna andnud!“

„Mä mõtlen selle pääle ja tibe walu närib mu südant, et sina minu pärast oma sõna pead murdma, ägä — mä ei wõi teisiti.“

Kuna Agnes neid sõnu ütles, paistis tõsine hingevalu ta näost, kuid kahtlane on, kas enam selle pärast, et ta isa sõnamurdmisele sundis, wõi selle pärast, et tema ise, kes tänini walet ja walskust südamet põhjast oli wihanud, nüüd ometigi sunnitud oli armsa isa ees kometit mängima.

„Sa oled haigem, kui ise arwad,“ pomises Mõnnikhusen pool pahaselt, pool kaastundlikult. „Terwe pääga räägiksid sa targemat juttu. Mä ei tohi find õõseks üksi jätta, waid saadan naesterahwad sinu juurde walwama.“

„Ära saada kedagi!“ palus Agnes kohkudes. Mul on ümmardajatest küll. Mul ei ole muud waja, kui täielist rahu ja puhkamist. Kui mind

rahuga puhata lastakse, siis tõusen hommikul terwelt üles."

Mõnnikhusen kehitas õlasid.

"Noh, olgu siis, kuda ise arwab. Hääd ööd!"

"Hääd ööd, isa!"

Mõnnikhusen läks ja võttis küünla kaasa. Agnes aga tõusis woodis põlvili, pani käed risti ja palus kuumade sõnadega praegu tehtud pattu andeks...

Rottpime sügijene õõ oli käes. Taewas oli pilwes, kange tuul raputas aeapuude latvu ja puistas säält närtsinud lehti maha. Wagasem lugu oli puude all, kus paksud pööjad ja kõrge müür, mis väikest aeda sisse piiras, tuule võimu murdsiwad. Toompää tornikell hakkas parajaste kaksteistkümmend lööma, kui Agnes aea ukse lahti keeras ja kõrge, must kaju lahtisest uksest sisse wilkas. Järgmisel silmapilgul rippus Agnes Gabrieli kaelas.

Siis läksiwad nad käsi käes tikerperi ja sõstra pööfaste wahelt läbi aea tagumisesse otsa, kus paksu pärna all kiwist pink seisis. Ilma tõrkumata lastis Agnes ennast Gabrielist sülle võtta. Ta tundis: siin oli tema õige paik, õige kirik, õige laulmise altar; siin ei ütelnud ta „ei“, siin ei olnud ta külm ega tuim, waid täis tuisuwat elu; siin leidis ta oma südameliku naeru ja oma pisarad jälle ja tarwitas mõlemaid rohkel mõõdul. Kui esimesed tungiwad küsimised kostetud, esimene tundmuste torm waikinud oli, hakkas Gabriel oma imeliku surmast pääsemise lugu jutustama. Ta rääkis tasa, sofinal, aga — nad oliwad ju nii teine teise ligidal!

Gabriel jutustas:

„Nagu sa tead, wiidi mind kinni seotud kättega Ibo juurest tema wenna Christophi telki ja pandi jäläl käd ja jalad ahelasse. Ma olin sulle tõotanud, et wastu ei tahta hakata, ja pidasin sõna. Ma olin waga-
sem kui taall, keda tapmisele wiiakse. Wastu lootust leidsin ma, et Christoph Schenkenberg, keda ma wennaga ühetaoliselt armastasin, tema kõrwal õige inimesesõber oli. Ta pakkus mulle rohkeste toitu ja jooki, mis mulle aga paraku alles siis õiete maitsema hakkas, kui kuulsin, et minu haaw kiireste paranemas olla. Joobnud pääga kahetses Christoph sagedaste minu wiletsat käsitäiku ja wandus Ibod, kes oma waljuse ja toorusega ka oma lihase wenna elu libedaks tegi. Ibo ise ei näidanud mulle mitmel päewal nägugi. Ühel õhtul tuli ta üfsipäine minu juurde ja hakkas mind libedaste pilkama. Minu tuju oli pika wangipõlwe läbi muidugi rikunud ja Ibo pilkamine ei parandanud seda kunagi. Ma andsin walustaste wastust, üks sõna tuli teisest ja asi lõppes sellega, et Ibo mulle noa rindu pistis.“

„Minule ütles ta, sina olewat auustas kahewõitluses tema kät läbi langenud,“ heitis Agnes wahale.

„Ma ei kahtle sugugi, et Ibo seda ütles; ta unustas ainult juurde lisada, et mina ses kahewõitluses kätt ega jalga liigutada ei saanud. Õnneks oli telgis pime, nii et noa tera mind mitte otse südamesse ei trehwanud, nagu see kahlemata Ibo waga soow oli; siiski oli hoop nii raske, et mul

hing rindu finni jäi ja ma mälestuse kaotasin. Kui kaua mu mineistus kestis, ei tea ma mitte ütelda, aga ärgates leidsin ennast külma wee sees ja märkasin, et mu liikmed wabad olivad. Ivo oli wist mind surnuks arwates jõkke wisata lastnud. Ma heitsin wee sees seljali ja lasksin ennast laenetest allapoole kanda. Kui laagrist, mille kohal taewas tulede kumast punetas, tüki maad eemal olin ja juba suure joa mürin mu kõrwu hakkas kostma, ujusin ma kaldale ja jäin siia wõimetult lamama. Range werejooks oli mu jõuu ära kurnanud. Ma ei suutnud kätt ega jalga liigutada ja tundsin mälestust teist korda kaduwat. Mis minuga siis weel sündis, selle üle ei wõi ma ise mingisugust otsust anda. Nagu pärast kuulsin, olen ma mitu päewa uimane olnud ja jampsinud."

"Baene Gabriel!" õhtas Agnes tema palet silitades. "Oh oleksin mina siis sinu juures wõinud olla!"

"Sah, sest oli küll wäga kahju, aga ma olin siisgi hää hoole all. Kuule edasi. Uimastusest ärgates panin ma imestusega tähele, et waeses urtsikus ja wiletsas sängis olin. Sängi kõrwal istus wana mees halwas riides ja parandas wõrkusid. Kui mina häält tegin, pööras wana mees ennast täie näoga minu poole ja naeratas sõbralikult. Ma tundsin ta kohe ära: see oli minu isa."

"Sinu isa!" hüüdis Agnes rõõmsa ehmatusega.

„Tasa, tasa, Agnes!“ maanitses Gabriel põid-
 laga elumaja poole tähendades. „Sa atvaldad ju
 oma imestust peaaegu niisama waljuste, kui mina
 ise sel korral. Minu rõõmutuhina järeldus oli see,
 et mul weri suust ja ninast wälja purtsas ja ma
 peaaegu jälle meele ja mõistuse oleksin kaotanud.
 Kui see hädaoht õnnega möödas ja mina jälle pisut
 toibunud olin, jutustas isa, keda ta mind oli leid-
 nud. Tema oli kaua aega suures wiletsuses Rootsi
 maal elanud. Mõne aja eest olivad Rootslased
 temalt nõudma hakanud, et ta neile sõjas oma isa-
 maa wastu abiks oleks; isa ei tahtnud ja pidi selle
 pärast põgenema. Pika eksimise järele oli ta mine-
 wal kewadel sinna paika tulnud, kuhu kallimad mäles-
 tused teda tõmbasiwad. Dru talu oli ammugi maa-
 taja tehtud, ai ja naene surunud, poeg sootumaks
 kadunud, maakoht kõrbeks muudetud. Isa oli elusti
 tüdinud; ta wõttis nõuiks, siin surma oodata. Ta
 ehitas enesele jõe äärde urtsiku ja elas kalapüügist.
 Jõe Schenkenbergi salga eest põgenes ta metsa. Sel
 ööl, kui mind jõkke wisati, oli ta kaugelt waatama
 läinud, kas laager itka wana koha pääl seisab. Jõe
 kallast mööda luusides oli ta ühe inimese leidnud,
 kes hingetult oma were sees lamas. Tähele pan-
 nes, et keha weel soe, oli ta haawatud inimese halas-
 tuse hõrast oma selga kadunud ja urtsikusse kandnud.
 Ta ei teadnud weel, keda ta surmast oli päästnud,
 aga kui ta urtsikus mind elusse äratada püüdes mu
 riided lahti wõttis, puutusiwad talle põueoda ja
 sõrmus kätte. Ta hakkas minu nägu ligemalt uurima

ja märkas, et kogemata oma poja elupäästjaks oli saanud. Tema õrna hoole all sain ma mitmenädalise põdemise järele ägedast haigusest wõitu. Sa wõid arwata, kui palju meil selle ajaga teine teisele jutustada oli! Kuuldes, et tsaar Iwan temale armu anda lubanud, hakkas isa liigutuse pärast suure häälega nutma. Ta oli juba wiimse lootuse kaotanud, et isamaad ja Moskwa linna ialgi näha saab; nüüd ahwardas rõõm wana bojari pääst nõdraks teha."

"Ja nüüd — nüüd lähete mõlemad Wene maale?" küsis Agnes wähe kuuldawalt.

"Nüüd läheme otseskohe Wene maale. Ma ei taha puhata, enne kui minu isa endise täie auu sisse on tõstetud. Mul on kindel lootus, et tsaar sõna peab."

"Rahju!" õhkas Agnes.

"Kuda nii, rahju?" imestas Gabriel.

"Moskwas on palju nägusaid würstitütüriid..."

"Seda parem," naeris Gabriel tasakeste, aga südamest, "seda kergemalt saab mul raske aeg mööda minema, mil sinust kaugel pean olema."

"Gabriel!"

Agnese silmad läikisidwad pimeduses, aga Gabriel ei saanud dieti aru, kas haawatud uhkusest wõi tulewaist pisaratest.

"Noh, noh, 'pole twiga!" waigistas ta, neiu

wäriſewat keha enese külge ſurudes. „Mõttele, et ma, kui waewalt jälle jalal jalkſin ſeiſta, wõlla kartuſeſt hoolimata kohe Tallinna tõttasin kadunud reisiſelſiſiſt taga otſima. Kas ſee midagi ei tähenda? Enne kui keegi wüſtitütar minu meeſt ſinule karde-tawaks ſaab, oled ſina mind wiſtiste juba ſada korda unuſtanud.“

„Ära räägi nõnda, ſee teeb mulle walu,“ ütles Agneſ.

„Aga kui ma nüüd mitu kuud, wdib olla terve aasta ſinuſt kaugel pean olema, kas ſa ſiis mulle weel truuwiks jäääd?“ päris Gabriel murelikult.

„Wdib ſa ſelle kohta kahe-wahel olla?“

„Ometigi oleksid ſa alles üürifefe aja eeft pea-aegu teiſele mehele lainud.“

„Sumala pärast!“

„Ütle mulle, Agneſ, oli ſul juba altari ette astudes nõuu „ei“ ütelda?“

„Ei olnud,“ koſtis Agneſ taſakeſte.

„Noh, waata! Haha!“

„Ära naera, Gabriel,“ ütles Agneſ ſügawa häällega. „Ma arwain ſind ſurnuks ja tahtſin — ſelle teoga eſiteks oma waefe iſa elu pikendada ja oma enese kurwi päiwi lühendada. Ma igatſefin warſi

finu järele tulla. Ilma finuta ei maksa elu minu meelest midagi."

"Bahest ei maksa aga elu ilma isata ja isamaata su meelest ka midagi?" ütles Gabriel teatud karedusega.

"Mis see tähendab?"

"Oled sa walmis, kui waja ja kui aeg käes on, ka Wene maale minu kaasa tulema? Mõttele, mina ise olen poolelt Wenelane!"

Agnes ei wiibinud filmapiltugi wastusega.

"Sinuga lähen ma igalepoole, olgu maailma otsani. Ja et sa ise pool Wenelane oled, siis ei wõi nad nii kurjad olla, kui neist räägitakse. Ma tahan katsuda tubliks würostiprouaks saada."

"Selleks pead sa saama. Tsaar peab sõna. Seniks — kannatust ja waitust!"

"Ma kannatan ja waitin. Aga nüüd pean ma tuppä minema, sest ma olen haige, puruhaige."

"Sina — haige?"

"Ma pean haige olema, muidu wiiaakse mind sedamaid Riisbiteriga teist korda laulatusele."

"Noh, siis ole nii haige, kui jõud kannab, aga hoia ennast suremast!"

„Ei, nüüd on mul jälle himu elada.“

Hääled suriwad pikas sunandmises. Siis tegi Agnes ennast wapraste Gabrieli kätte wahelt lahti ja tõndis kindlal sammul aea ukse poole. Ta ei tahtnud lahkumist asjata raskeks teha.

Kuid teisel hommikul ei tõusnud Agnes woodist. Ta oli tõeste haigeks jäänud.

Virita flooftris.

Pulmad piditvad poolele jääma, pidulised paha meelega koju minema.

Oli rüütel Mõnnikhusenil põhjust, tütre kangekaelsuse üle kaebata, siis oli see iseloomu omadus temast enesest päritud. Mõnnikhusen ise oli veel kangekaelsem. Tema oii üks neist inimestest, kes ette võdetud nõuust ialgi ei tagane. On nõuu hää, siis võitvad sarnatsed inimesed maailmale suurt kasu saata; on lugu ümberpööratud, siis kutsutvad nad sagedaste õnnetust eneste ja teiste kaela. Mõnnikhusen ei olnud oma wälja walitud wäimehest kaugegtgi enam nii waimustatud, kui sel korral, kui ta tema weriwaenlase Fahrensbach'i Boltfamaalt Ruumetfa tõi. Waheajal oliwad Wenelased Fahrensbach'i jälle wangist lahti päästnud ja Mõnnikhuseni filmade päält oli kae junker Hansu wigade kohta langenud, aga — ta oli junkrile oma sõna andnud ja see pidi täidetud saama, olgu siis, et Riisbiter ise taganeb. Riisbiter ei mõtelnudgi taganemise pääle. Tema oli

oma kehalist ja waimulist wäärtust hoolega läbi kat-
 sunud ja sellele otsusele jõudnud, et Agnesel tema
 põlgamiseks mitte kõige vähemat põhjust ei olnud.
 Hans von Risbiter uskus kindlasti, et teist tema
 sügust meest ilma püäl ei ole. Oli tema kord wae-
 waks wõtnud, kätt ühe neiu järele wälja sirutada,
 siis pidi see kui küps wili tema rüppe langema,
 muidu oleks kõik maailma asi pahurpüdi läinud. Tema,
 Hans von Risbiter — põlatud kosilane, seltsimeeste
 pilkamise märklaud! Oli see iganes wõimalik? Mis
 selle Agnese arus oli, et ta tema, Hans von Ris-
 biteri wastu nii lapsikul wiisil julges wallatu olla?
 Muud ei wõinud see tembutamine ju ometigi olla,
 kui tütarlapse wallatus. Kordagi ei tulnud junker
 Hansule seda mõtet pähe, et keegi teine meesterahwas
 ühegi tütarlapse filmas, liiategi siis weel ühte Agnese
 filmas, temast wõitu wõiks saada.

Wana Mõnnikhusenile oli sarnane mõte küll tul-
 nud, aga ta tõrjus seda wägise enesest eemale. Ta
 ei leidnud tuntud junkrite seas ühtgi, kelle püäle ta
 kahtlust oleks wõinud heita. Agnes oli kõikide wastu
 muutmata ühesugune. Wõi oli ta wähest nii kaugele
 ekinud, et keegi alamast soost meesterahwas — aga
 ei, seda hirmsat mõtet ei suutnud wana rüütel ialgi
 otsani korutada. Ehk küll muidu õiguse armastaja,
 wihkas ta siiski oma waest õde, kes kaheistkümnne
 aasta eest „alatu mehe wõrku langenud,“ tänapäe-
 wani kui Mõnnikhusenite suguwõsa suuremat teotajat,
 ei wõtnud ta nime ialgi suhu, kiristas hambaid, kui

see „hirmus asi“ talle kogemata meelde tuli. Ei, Agnes oli liig uhe ja auu armastaja, ta ei võinud ialgi nii sügavasse langeda. Aga mis sugune paha waim oli siis nüüd tänini hää lapse sisse läinud? Kust ta need kentsakad tujud, selle hirmsa kangekaelsuse võttis? See oli igapidi arusaamata.

Nii palju märkas Mõnnikhusen, et waljus ja wägiwald praegusel ajal midagi ei aidanud; ainult aeg wõis asju parandada. Mõnnikhusen lootis seda kindlaste.

Agnes põdes nädala päewad woodis, ilma et keegi arst oleks võinud tunnistada, mis haigus tal oli. Kui ta siis jälle jalale tõusis, märkas igaüks, et tema olekus sügaw muudatus oli sündinud. Ta ei olnud enam nii elaw, nii wallatu, kui ta Kuimetsas olnud, ei ka nii eluta ja tuim, nagu seda Tallinnas nähtud, waid rahuline, tõsine, sagebaste mõttes. Majatallituse eest kandis ta weel suurema agarusega hoolt, oli wõõraste wastu kodu lahke ja wiisakas, aga ei armastanud ise wõõraks käia. Kehalikult ditses ta pärast terwinemist täies, küpses neitsilikus iluduses. Risbiter käis teda igapäew waatamas, sest oma arust oli ja jäi tema ikka Agnese peigmeheks, olgu küll, et tütarlapse tuju teda mõneks ajaks „nurka kuiwama pannud.“ Agnes oli sest saadik, kui isa mitte enam wägiwaldselt laulatamise pääle ei käinud, Risbiteri wastu otse niisamasugune, nagu teiste külaliste wastu, see on ühesugune lahke

ja wiisakas, lubas enesele „sina“ ütelda, aga ütles ise junkrile ikka „Teie.“

Ühel päewal ütles Risbiter naljatades: „Kas usud, Agnes, sa oleksid ammugi minu õnnelik abikaasa, oleksin mina kawal tahtnud olla.“

„Ma arwan, et Teie kawal küll olete,“ kostis Agnes wagusalt.

„Olen küll, aga ma ei raatsinud sinu wastu kawalust pruukida. Nüüd näen paraku sinust, et armastuse asjus ilma kawalusetä läbi ei saa.“

„Seda näete minust?“

„Jah muidugi. Sa mängid ju minuga, nagu kass hiirega, teades, et see nagu lõdts minu armastuse lõtke pääle mõjub. Oleksin mina omal ajal niisama teinud, siis oleks lugu wahest nüüd ümberpöördu.“

„Mõib küll olla.“

„Noh, waat' julle! Kui ma sinu tujude pääle mõtlen, siis tuleb mulle wahel himu, sinuga kassi ja hiire mängu nüüdgi weel pääle hakata.“

„Etz katsuge õnne!“

„Hää küll, aga kas see sinu pisulese südamele üleliiga walu ei teeks?“

„Saab näha.“

„Räituseks, kui ma sinu wastu weidi külm oleksin wõi sinust koguni tükitese aega eemale hoiaksin, ah?“

„See oleks mulle teenitud nuhtluseks.“

„Bali siis nüüd ise: kas tahad nuhtlust wdi — teeme pulmad?“

„Ma arwan enese enam nuhtluse wäärilise olevat.“

„Nuhtluse wääriline oled ja küll oma tujude pärast,“ ütles Riisbiter ägedamalt, „aga mina omas suures kannatuses oleksin siiski ennemalt pulmade poolt. Ütle ometigi, Agnes, miks ja niisugusid tütka teed, miks ja mind asjata kuitwada lased?“

„Mina ei lase Teid sugugi kuitwada. Tehke pulmad, millal tahate, kuid mitte minuga.“

„Tühi jonn, tühi jonn,“ nurises Riisbiter. „Sa tead küll, et ma teist pruuti kaua ei pruugiks otsida, aga see ei tähenda midagi. Mina tahan sind ja sina tahad mind, sest paremat meest ei leia ja kusagilt, aga sa mõnitad ja wiidad aega, sa ei usu, et ma sind küllalt armastan, ühe sõnaga: sa mängid minuga kassi ja hiire mängu. Ometigi olen ma sulle suurte tegudega näidanud, kui kuumalt ma sind armastan. Sinu pärast tungisin ma peaaegu üksi päine Põltsamaa lossi sisse ja wõtsin sinu isa weriwaenlase wangi, ja Kuimetšas oleksin ma wististe su elu päästnud, kui sa nii kaua oleksid läbenud oodata. Sa naeratab, aga mis tõsi, see tõsi. Sinu pärast olen ma kaks tosinat Wenelasi ära tapnud ja see ei olnud sinust sugugi mitte õige, et sa ennast alatu inimese läbi päästa lastsid.“

„Palun andeks...“

Selle läbirääkimise järelduis oli, et Risbiter teisel päewal Kuura maale oma mõisa pääle reisis. Agnest Zumalaga jättes tegi ta kawala, „rääkiwa“ näo, otsekui tahaks ta ütelda: „’Bole minu süü, et ju südamele piina teen. Sa oled mind küllalt ärritanud, nüüd kahetse! Nüüd olen mina kass, sina — hiireke!“

Imelikul wiisil langes Risbiteri ärareisimine just selle ajajärguga kokku, mil rüütel Mõnnikhusen oma salgaga uut sõjakäiku Wenelaste wastu walmistas; see näitas peaaegu, nagu ei oleks junter Hansul enam õiget himu, Wenelaste wastu wälja minna, kui oleks ta tangetest tegudest tüdinud; nii rääkijiwad wähemast tema waenlased ja neid oli mõisameeste ridades enam kui küllalt. Mõnnikhusen lastis teda ilma kahetsuseta minna; ta oli rahul, et wähegi mahti sai sest inimesest, kelle ligiolemine temale poolelt murtud sõna ühtepuhku meelde tuletas.

Kui Risbiter oma trossiga ära oli sõitnud, ütles Mõnnikhusen tütrile nukralt: „Kui kena oleks see olnud, kui teie üheskoos ja minu õnnistusega siit oleksite lahkunud!“

„Soowid sa siis nii wäga minust lahti saada?“ küsis Agnes kurwalt.

„Ma soowin kõige päält, et sina õnnelik oleksid.“

„Ma olen ju õnnelik küll. Minu õnn on, sinu juures olla, sind kallistada, sinu maja eest hoolt wanda.“

Mõnnikhusen raputas pääd.

"Minu juurde ei võdi ja nüüd ometigi jääda. Mina lähen sõtta, kus tütarlastel paras paik ei ole."

"Sinu feltsis, isa, ei karda ma midagi."

"Seda enam kardan mina sinu pärast. Ma ei taha sind teist korda surma hädasse satutada. Päälegi näen ma nüüd, et mina tütarlapse kasvatatajaks ei sünni. Minu kasvatamise viis on paha vilja kandnud."

"Sa!"

"Noh, noh, ära ehmata! Ma ei taha ütelda, et sa just paha laps oled, aga ma olen sind üleliiga ära hellitanud, sind tujutaks ja kangelaeks teinud. Sinul on waljemat walitsust kibedaste waja, muidu teed sa iseennast õnnetuks. Kuule nüüd, mis ma sinu kohta nõuaks olen võtnud. Ma annan su efitotja Piritä kloostri*) abtessi Magdalena hoole alla, kes sinu õndsa ema lihane õde on. Abtess on püha naesterahwas, wahest suudab tema palwega ja waga eesmärguga sinu kangel meelt painutada."

Agnese filmad oliwad ehmatust täis.

"Sa tahad mind kloostri müüride taha wangi panna?" hüüdis ta kawatades.

"Mitte wangi, waid ainult waljema walitsuse alla, sinu enese õnneks," ütles Mõnnikhusen filmi ära pöörates. "Ära kardä, et sind nonneks teha

*) Täie nimega: Püha Brigitta klooster Marienthal (Maarja org), Tallinna ligikal, Kose jõe suu ääres, kus waremeh weel praegu näha on. Klooster, aastatel 1407—1436 ehitatud, oli üks nõnda nimetatud segaklooster (claustrum mixtum), i. o. ühtlasi munkade ja nonnede tarbeks, ja seisis suurrtugu naesterahwa (abtessi) walitsuse all. Wõinne abtess oli Magdalena von Zooge.

tahetaks. Sa oled waga Luteruse õpetuses üles kaswatatud, keegi ei tohi sind sellest taganema sunnida. Sa pead ainult jälle õppima Jumalat paluma, mida sa wist unustanud oled. Kui mina sõjast tagasi tulen ja sinust näen, et sa meelt oled parandanud, siis lõppeb asi selge rõõmuga."

"Aga ma ei taha kloostris elada!" hüüdis Agnes ägedalt. "Tädi Magdalena ei waata hää silmaga minu peäle, mul oli ikka salakartus tema eest. Mis kurja olen ma teinud, et sa mind enesest ära lükkad? Ma jooksen salaja kloostrist ära ja tulen ju järele."

"Kloostril on kõrged müürid," naeratas Mönnikhusen. "Äts ainuke abinduu wdib sind säält päästa."

"Missugune? Näägi, pai isa! Ma tahan kõik täita, kui sa mind aga enesest ära ei tõuka."

"Siis läkitame käskjala Nisbiteri järele ja kutsume ta tagasi."

Ärrituse läige kustus Agnese filmist. Ta lastis pää kui närtsinult longu ja ütles tafa: "Barem lähem kloostrisse."

Baar päewa hiljemalt asus Agnes Birita kloostrisse elama ja Kaspar von Mönnikhusen läks mõisameeste salgaga Tallinnast wälja. —

Birita kloooster — jätis Katoliku ajast, mis Cesti maal aastal 1525 lõppes — oli sel ajal weel suur ja tore ehitus, rikas raha ja maade poolest, kuulus oma selleaegse abtessi juure wagaduse pärast.

Kloostri seadus oli wali; ta nõudis üksikut elu, wai-
 kust, sagedat paltwetamist. Kloostri pühaõone seisis
 suure kiriku põhjapoolsel küljel ja oli kahefordne;
 päalmises korras oliwad nonnede, alumises muntade
 kongid (kambrikeseid). Mungad ja nonned ei tohti-
 nud mujal koku saada, kui kirikus, kuju kum-
 magi korra päält iseäraliselt üks wiis. Kõrge müür
 kloostri ümber oli wiimsel ajal weel kõrgemaks ja
 kindlamaks tehtud; seda oli hädaste waja, sest uue
 usu üleswõtmisest saadik hakkas Tallinna rahwa auu-
 kartus püha paiga kohta kahanema, kloostri rikkus
 riisumise himu äratama. Abtess Magdalena oli walju,
 kindla loomuga naesterahwas, seda misgi asi ei hiri-
 mutanud. Ise wanast Saksa soost sündinud, uskus
 ta kindlasti Saksa rahwa murdmata wõimu ja wäe
 sisse ja põlgas Wenelasi. Suure sõja hatatusest saa-
 dit oli linna poolt mitmel korral nõutud, et mun-
 gad ja nonned kloostrist wälja lähetsiwad ja kloost-
 rist kindlus Wenelaste wastu tehtud saaks, aga ab-
 tess Magdalena ei tahtnud sest kuuldagi ega wõtnud
 ka kloostri kaitsemiseks patunud Rootsi wäesalka wastu;
 ta ei uskunud, et keegi waenlane kloostrisse puutuda
 julgeb. Tema julgus oli ka Mõnnikhuseni päale
 mõjunud. Kui Mõnnikhusen temale oma häda kae-
 bas, oli abtess ütelnud: „Anna Agnes pooleks aas-
 taks minu walitsuse alla, siis teen ma temast talle-
 kese.“ Mõnnikhusen oli küll blasid tehitanud ja weidi
 kahtlaselt naeratanud, aga südame põhjas lootis ta
 siiski hääd tagajärge abtessi wagadusest ja pühadu-
 sest, kuna ta oma isaliku wõimu kohta wiimsel loo-

tuse oli kaotanud. Ta andis abtessile täie woli kätte ja tegi ainsaks tingimiseks, et Agnest mitte Katoliku usku ei pöörataks ega nonnets ei püütaks teha.

Agnesele anti kloostris elamiseks kamber, mis suurem ja walgem oli, kui nonnede kongid; kõrgest aknast ulatas pilk kaugemale üle merelähe, mille sõrwal Tallinna müürid ja terawad tornid otsekui wee sees üles kerkiswad. Igapäewastest jumalateenistustest ja palwetamistest kirikus, nagu ka nonnede üleülbistest söömaaegadest pidi Agnes oja wõtma ja tegi seda hää meelega, sest ta nägi siin ometigi inimeste nägusid, ilma et keegi küsimistega tema päale oleks tormanud, nagu see linnas ühtepuhku sündis. Paar nädalat oli Agnes kloostri eluga täieste rahul, tegi näputööd, luges, palus Jumalat ja mõtles Gabrieli päale. Oli tal esiotsa salakartus tädi „kaskwatamise wiisi“ eest olnud, siis palus ta seda nüüd tema käest südame põhjas andeks, lootes, et tädi teda hoopis rahule jätab. Tädi käis teda arwa waatamas, rääkis wähe, aga waatas terawaste, nagu tahaks ta pilguga detütri hinge sisse tungida.

Ühel päewal laskis abtess Agnese oma kongi kutsuda — abtess elas nimelt niisama lihtsalt, kui kõik nonned. Agnes läks ilma kurja aimamata. Kongi astudes läbi ta häkiste araks, sest püha naesterahwa kollane, fortsum nagu oli jääkülmal, ta pilk torkaw.

„Istu siia ja kuula, mul on sinuga rääkimist,“ ütles ta madala pingi päale oma jalga ees tähendades.

Agnes täitis kasku.

„Ma olen siin nüüd küllalt uurinud, ma tunnen siin läbi ja läbi,“ algas abtess wäga tõsiselt. „Sa oled katwal, salalik ja tige da südamega.“

„Tädi!“

„Ole wait! Ma näen su hinge põhjani. Ma lootsin helduse ja lahkusega sinust nii palju wõitu saada, et sa mulle ilma sundimata kõi oleksid tunnistanud, nagu laps emale. Sa ei ole se da mitte teinud — see on halb märk.“

„Mis asja pidin ma tunnistama?“

„Sinul on patune armastus südames!“ ütles abtess tafase, läbitungitwa häälega.

Agnes lahwtas ära; ta ei kostnud sõnagi.

„Sinul põleb patune armastus südames,“ kor das abtess ilma armuta, iga sõna pääle rõhku pan nes. „Lugu näib tõsine olewat, sest sa ei punasta ära, sa lähed näost walgetks kui lubjatud sein. Ma loodan, et sa minu ees asjata salgama ei hakka. Ma olen naesterahwas ja mul on teraw film. Sinu isa ei wõi ega taha uskuda, mida mina kõhe aimasin. Sa arwasid mind pimedaks, aga ma pidasin siin ühtepuhku filmas, uurisin iga mõtet su otsaesise pääl, lugesin su mõkkade tummas liikumises. Kust oleksid sa julguse wõtnud, Sumala ja koguduse filma ees oma isa tahtmise wastu tõrkuda, kõige pühama seaduse wastu eksi da, kui sul patune armastus südames ei põleks? Kust wõtsid sina, teregemeelne ilma laps, imelik meelekindluse, isast, omasuguste seltsist, kõigest maailma lustist lahktuda, ennast kloostri müü-

ride wahle matta lasta, igawat elu ilma kaebtuseta kannatada, üksiõlemisest ja waikuselst koguni rõõmu leida? Ots ma näinud, kuda su suu kirikus palwetamise ajal sagedaste luffu jäi, su film segaselt kuhugile wahtis, kus midagi näha ei olnud? Mitte su Onnistegija, mitte Jumala ema kõrge kaju ega püha inglid ei seisnud siis su filma ees, waid — hirmus mõtelda! — üks lihaliik inimene, üks meesterahwas!

Abtes raputas ennast, nagu oleks „hirmus mõte“ kehalikult temast finni haaranud, ja löi risti ette. Agnes ei lausunud sõnagi.

„Mis on sul selle pääle wastata?“ küsis abtes tumedalt.

„Ei midagi,“ kostis Agnes tasa.

„Kes on sinu armuke?“

See sõna ärritas Agnese sees naesterahwa uhkust.

„Sa oled minu tädi, aga sel wiisil ei tohi ja siisgi minuga rääkida,“ ütles ta üles tõustes.

„Jää paigale!“ pööratas abtes. „Tahad sina, kõlwatu tüdruk, mind õpetada, kuda ma sinuga pean rääkima?“

„Mina ei ole kõlwatu tüdruk.“

„Sina oled niisama kõlwatu kui see, keda sa armastad.“

„Mina ei saa ialgi kõlwatut inimest armastama,“ kostis Agnes külma rahuga, sest tädi üleliigne ägedus hakkas teda põlgatusega täitma.

„Küll edespidi selle eest muretsetakse, et sa teist korda nii sügawasse ei lange, aga praegu oled sa langenud, sest sa õhtad inimese järele, kes seisuse

poolest sinu vääriline ei ole. Oleks ta sinu vääriline, siis oleksid sa seda ammugi tunnistanud. Aga see saab kõik salaja toimetatud, warga wiisil pimedais nurkades sofistatud ja — Jumal teab, mis veel ära tehtud." (Jälle raputas abtessi ennast ja löristi ette). "Sa tahtsid oma isa de eesmärgu järele teha, salamahti kodunt ära jooksta, iseennast ja oma sugufonda kõige suurema häbi sisse kukutada? Kes teab, mis veel oleks juhtunud, kui sa kauemaks kuimetfa oleksid jäänud!"

"Magdalena Zoegel" ütles Agnes warjamata põlgtusega, "kui Teie seda nime ei häbene teotada, mida minul auu on kanda, siis tuletage wähemast meelde, et Teie Piritu kloostri abtessi olete."

See etteheide mõjus nii palju, et abtessi ägedate sõnade asemel enam kihtiseid sõnu tarwitama hakkas.

"Otsse selle pärast, et ma sinu isa kuulsat nime uue teotuse eest hoida tahtsin, wõtsin ma sinu oma hoole alla," ütles ta kähisewalt. "Sa ei pääse minu käest, enne kui su kange süda rufuks pekstud, su kurja teele etsinud mõtted hää poole on juhitud."

"Ma ei wõi uskuda, et mu isa mind siia wangi on pannud."

"Usu, mis sa tahad, aga kõige päält usu seda, et nende müüride wahel kõik woli ja wõimus minu käes seisab. Sinu isa on kaugel ja ta usaldab mind enam, kui sind; ta ei taha sind filmaga näha, enne kui mina talle wõin tunnistada, et sa selle vääriline oled. Ära kardada, et ma su elu wõtan, aga su teha tahan ma waewata, su roojast hinge walusas tules

puhastada. Siiski võidid ja oma nuhtlust veel kergitada, kui otsesõõe ütled, kes see on, kes sind kurja teele on eksitanud."

Raljakas mõte käis Agnese pääst läbi: "Tädi on naesterahvas — wähest waetwab teda uudishimu?" Ta jäi wait.

"Ütle mulle see ainus nimi," käis abtess pääle.

"See oleks sinust esimene meeleparanduse märk; sellega kergitaksid ja oma waewa ja aitaksid ise kurja inimese mälestust omast südamest wälja juuristada."

Ivo Schenkenbergi ja tema wanamoori kaju ilmus häliste Agnese wainufilma ees. Ruda olivad need Gabrieli tema ees laimata, süsimustaks määrida püüdnud! Tähtis wähest auuwääriline abtess "kurja mälestuse wäljajuuristamiseks" jedasama abinduu tarwitada? Abtess oli peaaegu wanamoori nägu — kes teab? Agnes wandus mõttes, armsama nime kellegile nimetada, kuni tema ise seks luba annab.

Abtess wotas ja wähtis tüki aega kulli filmaga oma ohwri otsa.

"Noh, kas ütled?" küsis ta wiimaks üles teewa wihaga.

"Ei," kostis Agnes külmalt.

"Kasi mu filmist!"

Agnes läks ilma kahetsufeta.

"Dota, ma tahan sinust ei-ütlemise ära harjutada," ümises tädi, temale tigateda pilguga järele waadates.

Agnes oli neid sõnu weel kuulnud.

Sest saadik ei olnud Agnesel kloostriis enam rahulist päewa. Tädi toimetas tema kallal "ei-ära-

harjutamist" kindla plaani järele. Riisamised ja nuhtlused sadasiwad kui rahe Agnese pähe. Ta pidi oma armsaks saanud kambri maha jätma, lihtsasse nonnekongi elama asumata, esmalt ühel, siis kahel ja kolmel päeval nädalas wee ja leiva juures paastuma, üleüldistel söömaaegadel üksipäine kiwipõrandal toitu võtma, kuna teised lauas istusiwad; pea seati see wõdi teine nonne tema juurde, kes talle päewal ega öösel rahu ei andnud, teda ühtepuhku maanitses, temale sada korda üht ja sedasama palwet ette luges; pea jääti teda jälle nädalate laupa ainuüksi ja keelati kõigile ära temaga sõna rääkimast. Ainult abtesis küsis igal laupäewa õhtul: „Kas ütled?“ — ja Agnes kostis iga piinamise-nädala lõpul muutmata kangekaelsusega: „Ei.“

Wihale ärritatud abtesis ei wäsinud uusi nuhtlusi wälja mõtlemast. Ta lastis Agnese ööseks kirikusse kinni panna, sundis teda pärast jumalateenistust trepi ette, kust nonned üles läksiwad, kummuli heitma ja teisi tema keha üle löndima, lastis ta kenad juuksed maha käärida ja patukahetseja tuue talle selga tõmmata, teda wiimaks kitsasse ja pimedasse kongi wangi panna, kus ta kui raske kurjategija kiwipõrandal põhu pääl pidi magama ja kolmel päewal nädalas wee ja leiwaga leppima, mida talle kitsa müürihaugu läbi jagati. Igal laupäewa õhtul küsis üks lähisew hääl, mille kõla lord korralt kurjemaks muutus, jelle haugu läbi: „Kas ütled?“ — ja iga lord wastas kongist pehme kannataja hääl, mis lord korralt nõrgemaks läks: „Ei.“

Tallinna ümberpiiramine.

22. Januaril 1577 tõiwad wälja saadetud salakuulajad sõnumi Tallinna, et suur Wenelaskõjawägi linna pääle tulemas ja juba Jõelaskõmele jõudnud olla. Bürgermeistrid Friedrich Sandstede ja Dietrich Korbmacher andsiwad seda Suure turu pääl awalikult teada ja maanitsesiwad rahwast wahwale wastupanekule. Oodetatud ümberpiiramine ei teinud kodanikkudele suurt hirmu, sest linna müürid oliwad kõrged ja kindlad, linn kubises sõjameestest, suurtükka ja sõja moona oli määratu hulk kokku kogutud. Lõõsis asus Rootsi kuberner, wapper ja osaw sõjamees Hinrik Horn sõjas harjunud wäesalgaga; mõne päewa eest oliwad ka Kaspar von Wönnikhusen ja Iwo Schenkenberg oma saltade riismetega linna jõudnud. Wõdisameestele oli teist korda see äpardus juhtunud, et Wenelased Kuimetsas ja Uuemõisas häkiste nende kallale kippusiwad ja neid põgenema sundisiwad. Kõige raskem oli see löök mõdisameeste päälitule. Wönnikhusen oli sõjawäe wäljaehtimiseks kõik oma raha ja wara ära fulutanud, lootes, et seda Wene-

laste käest ja nende käsu all seiswatest Gesti ning Liitwi maakondadest kümnewõrra tagasi wõtab. Nüüd oli ta waene kui kiriku rott ja nõudis Rootslaste käest kahjutasumist, aga need ei tahtnud temale ega teiste rüütlitele wiletsat armuleibagi anda, waid nõudsiwad omaltpoolt tasumist selle kahju eest, mida mõisamehed Rootsi alamatele Harju ja Lääne maal teinud. Kerge on arwata, kui walujaste see õnnetus uhke Wönnikhuseni südant näris.

Ra Iwo Schenkenbergist oli õnn wiimsel ajal lahkunud. Ta oli omawäärilise wastase leidnud. Wenelased oliwad temale Wiru ja Järwa talupoegadest tokku pandud wäesalga wastu seadnud, mis würst Gabriel Sagorski käsu all seisis. Siin wõitlestiwad siis Gestlased Gestlaste wastu. Mõlemad salgad oliwad wahwad ja sõjas harjunud, mõlemad tundsiwad hästi maa teesid ja urkaid, mõlewad seisiwad sõjawa juhatusel all, aga wõit kaalus siiski Gabrieli poole. Ta ei andnud Iwole kunagi rahu, oli alati ta kannul, kippus päetwal ja õõsel ta kallale ja sundis teda wiimaks üle pää kaela lagedalt maalt põgenema ja Tallinna müüride wahelt warjupaika otsima. Iwo täht kustus, kuna Gabriel Sagorski nimi Gesti maal kuulsaks ja kardetuks sai. Selle nime kõla tungis wiimaks ka Pivita kloostri kõngidesse, kus mungad ja nonned teda kuuldes risti ette lüüwad; ainult see wainne urgas, kus Agnes von Wönnikhuseni wangis peeti, jäi temast puutumata.

23. Januaril ilmusiwad Lasna mäel esimesed Wene wäehulgad. Linna poolt pisteti aletwi majad

põlema, lõhuti aead ära ja raiuti puud maha, et waenlased pääletungimiseks katet ei leiaks. Kuni õhtuni kestis Wenelaste kogumine ja teisel hommikul oli Tallinn maa poolt täieste sisse piiratud.

Kõik Wene wägi, arwu järele ligi 50,000 meest, oli wiibe laagrisse ära jaotatud, millede rida Lasna mäe alt kuni Mustjõe ulatas. Wenelaste ülem käsuaandja oli tsaari sugulane würst Feodor Iwanowitsh Mstislawski; tema abiline ja parem käsi oli kuulus sõjamees Iwan Selimetin-Kolzow, kes tsaarile oli wandunud, et ta Tallinna ära wõita wõi oma elu jätta tahab. Nende üleskutse pääle, linna ilma wõetawamiseta Wenelaste kätte anda ja tsaari wägewa kaitse all rahuliste elada, wastati linna poolt pilkamisega. Linna rahwal ja Rootslastel oli wiis korda rohkem suurtükk ja sõjamoona kui Wenelastel; ka oli see teatud asi, et selleaegsed Wene sõjamehed lahingus küll kardetawad, ümberpiiramise kunstis aga ilma osawuseta oliwad. Mõnda arwasiwad Tallinnlased ümberpiirajate suurt arwu julguste põlata wõiwat. Nad elasiwad priiskeste ja pühitsetiwad koguni pulmi ja pidusid, kuna Wene kantsis Tõnismäel suurtükid paukusiwad ja esimesed tulekuulid raskudes telliskivi-katustest läbi lõiwad.

Et Wenelaste arwu ja nende nõuu kindlaste teada saada, anti Iwo Schenkenbergile käsk, oma salgaga ja ühe osa Rootsi ratsanikkudega häliste linnast wälja langeda ja mõnda Wenelast elusalt kinni püüda. Iwo täitis käsku. Pimedal ööl sai Wiru wäraw üles tõmmatud ja salik ratsamehi wälja lastud. Nad

õitsiwad esmalt pikkamisi, endid wõimalikult põlenud majade rusude warjus hoides, Wenelaste laagri poole, mis Lasna mäe all, praeguse Kadrintali kohal seis. Paarisaja sammu maa pääl jäiwad nad seisma ja kuulatama. Laagris walitses sügaw waitus, tühest, kolmest kohast paistis telkide wahelt pool kustunud tulede kuma. Warane sulal oli maapinna lumest puhtaks teinud, kange lõunatuul kihutas musti pilweid mööda taewast. Silmapilk oli hädalise pääletungimisele sünis.

Õvost antud märgu pääle andsiwad kõik ratsanikud korraga hobustele kannuksid. Juba õliwad kõige esimesed madala mullawalli üle jõudnud, kui laagris kára tõusis. Wenelased kargasiwad asemelt üles, mõned wõtsiwad sõjariistad käpile ja hakkasiwad ratsanikkudele wastu, teised pistsiwad kõhtunult jooksu, arwates, et terve Salka-Rooski sõjawägi laagri kallale kipub. Ibo mehed oleksiwad oma esialgset ülesannet — mõnda Wenelast wangi wõtta ja nendega taganeda, enne kui teised kõhmetusest toibunud — nüüd kergeste täita wõinud, aga tapmise ja riisumise himu sai nendest wõditu ja tegi neid liig julgeks. Nad tungisiwad laagris ikka edasi ja edasi ja üks osa hakkas juba maha jäätud telkisiid tühendama. Korraga tõusis laagri tagumises otsas, Lasna mäe jalal, uus kára; selgeste kuuldi Wenelaste rõõmuõdistamist: „Würst Sagorski, würst Sagorski!“

Gabriel oli oma salgaga lagedalt maalt tulles seltsamal õhtul Tallinna alla jõudnud ja Lasna mäel olewas kiwimurrus laagrisse asunud. Dõsel mäe alt

tumedat kára kuuldes ja märgates, kuda sääl lugu seisab, oli ta kohe mehed üles äratanud, nendega hobuste selga istunud ja tuule kiirusel mäest alla kihutanud. Nagu wälf langes ta waenlaste kaela, kes ratsamehi nähes ja Sagorski nime kuuldes kohe hirmuga taganema hakkasiwad. Laagritulede segasel walgulsel arwas Gabriel ühes põgenejas, kes kõrge, tugewa kaswuga mees oli, Iwo Schenkenbergi ära tundiwat ja kihutas tema järele. Ta sai mehe kätte, weel enne kui see mullawalli üle oli jõudnud, ja lüdi ta ühe mõdgahoobiga hobuse seljast maha. Selsamal filmapilgul oli Gabriel ise maha karanud ja surmuwerise pää üles tõsinud. See ei olnud Iwo, waid lihtne Rootsi sõjamees.

Teda filmates sähwis kentsakas mõte Gabrieli pääst läbi. Ruttu kiskus ta Rootslase seljast kuue, tõmbas selle enese selga, surus Rootslase lõhkise kübara, mis werest nõretas, enese pähe, kargas hobuse selga, kihutas tuhatnelja enese meestest mööda põgenejate järele ja sai wiimsed linna wärawa ees weel kätte. Wäraw sai üles tõstetud ja Rootslaste ning Iwo meeste kannul pääsis ühtlasi ka nende kardetud waenlane linna sisse.

Silifest ööst hoolimata oliwad linna pääuulitsad weel elu ja liikumist täis. Wiru wärawa juurde oli palju inimesi kogunud, kes tulelontide walgulsel weriste päädega koju saadetud sõjamehi wahtisiwad ja wäga wähe kaastundmust atwaldas nende üle libedat nalja heitsiwad. Oli juda teada, et nad Wene wan-

gide asemel ainult Wene lüütide jälgi koju olitwad toonud.

Kui Gabriel rahwa wahelt läbi sõitis, hüüdis keegi: „Küll aga sellele on tuliuus pää otsa tehtud!”

„Nägu on tal täis paisatud, nagu oleks sääl päewa loojaminekust saadid lutikaid tapetud!” pilkas teine.

„Hoop on wiist ta waele mälu pahurpidi ajanud, sest ta kihutab kui pöörane,” arwas kolmas.

Imestades pühkis Gabriel käega näo üle ja tundis selle libeda olemat; käsi oli puutumise läbi weringeks saanud. Nüüd alles märkas Gabriel, et surmatud Rootslase werine kübar selles süüdlane oli, et teda haawatuks arwati, ja rõõmustas, et see asi teda weel enam tundmataks tegi. Kui ta elawast Wiru uulitjast kiireste ratsutades läbi oli pääsenud, wiiwitas ta hobuse sammu, käänas kõrwalise, pimedada uulitsa sisse ja pidas aru, mis nüüd teha.

Hää meelega oleks ta otsekohe Toompää mäest üles sõitnud ja Wõnnikhuseni maja sisse tunginud, aga kuida Toompää wärawast ja Rootsi wahtidest läbi pääseda, ilma et need pettust oleksiwad mänganud? Gabriel teadis, et mõisameeste päälid teist korda Tallinna oli pidanud põgenema, aga kuhu oli Agnes jäänud? Gabrieli süda kipitas seda teada saada, ja see himu oligi teda pöörase julgustükile — üksipäine waenulise linna sisse tungima kihutanud.

Mõteldes jõudis Gabriel tuttawa kõrtsi ette, mis Harju wärawa lähedal seisis. Kõrtsitoast pais-

tis walguš ja oli tumedat häälte kōminat kuulda. Kõnast sisse piiludes nägi Gabriel poole tosinat mehi, päält näha alamast seisusest linna kōbanikud, kes sääl raswaküünla walgušel õllekannude juures istusiwad ja elawalt juttu westiwad. Gabriel roinis hobuse seljast maha ja koputas kõrtši ukse pihta.

Uks läks lahti ja kõrtsmit ilmus läwe pääl.

„Kes sääl on?“ küsis ta uniselt.

„Kootslane,“ kostis Gabriel. „Kas siin lonksu õlut ja hobusele ulualust saab?“

Kõrtsmit ei suutnud wõõdra nägu selgeste näha, aga sõna „Kootslane“ mõjus erutawalt tema pääle; ta tundis Kootslasi kui suuri purjetajaid ja häid mašjaid.

„Dot', oot', ma teen õuewärawa lahti, kuid feda ütlen ette, et ma hobuse eest ei wasta, sest linn on maalt kokku jooksnud terjajaid täis, kes hullemad kui hagijad on.“

Kui hobune ulu alla oli pandud, astus Gabriel kõrtsituppa. Tema ilmunine pani koošolejaid kõhuma, mõned karjatasiwad koguni hirmu pärast.

„Tõhoo, mees!“ hüüdis kõrtsmit, wõõdra nägu tule walgel nähes, „kust sa niisuguse pääga tuled?“

„Mis mu pääl wigaga on?“ küsis Gabriel naljatades.

„Sa oled ju koledal kombel malka saanud, su tübar on lõhki, nägu otskui were sisse kastetud.“

„Pole wigaga, küla'p saate niisugusid päid weel

küllalt näha," kostis Gabriel istet mõttes. „Benelastel on kõvad rusikad.“

„Tõhoo, kas Benelased juba linnas?“

„Ei ole, aga meie käisime neid laagris vaatamas. Mina pääsin veel kerge waeiwaga, märkan waeiwalt, et mul hant paa sees on, aga teiste käsi käis palju hõlwemalt. Unna lähku õlut, mul on kange jänu ja wäsimus käes.“

Kõrtsmit seadis wahutawa õllekannu wõõra ette laua pääle ja küüsis: „Kas tahad ka filmi pesta?“

Gabriel jõi kannu ühe joonega tühjaks ja kostis siis: „Ei, kui ma selle pääga kommandandi ette astun, siis teeb ta mu wähemast wahhmeistriks.“

Küüd nihkusiwad ka kodanikud uudishimuliselt ligemale ja tormasiwad küsimistega Gabrieli pääle.

„Olid wist nendega ühes, keda wälja jaadeti wangisid tooma?“

„Olin küll,“ wastas Gabriel.

„Noh, kas wangisid saite?“

„Meie täname õnne, et meid endid wangi ei wõetud.“

„Kuda see juhtus? Jutusta ometigi!“

„Mis sääl jutustada?“ ütles Gabriel tusaselt.

„Meie olime ettewaatomatad, tegime liig suurt kära, Benelased ärkasiwad unest ja hakkasiwad wastu. Meie piisime muidugi kõhe punuma, aga nad ajasiwad meid kuni Wiru wärawani taga ja oleksiwad peaaegu meiega tükis linna sisse tunginud.“

„Monoh, siin oleks neid hoopis teistviisi vastu võetud,“ kiitles üks päälkuulaja täie Tallinna kodaniku uhkusega. „Aga kuida võidistavad nemad teid taga ajada? Teid saabeti ju Lasna mäe aluse laagri vastu välja, kus tänini ratsaväge ei ole nähtud, kuna teie minu teada kdi ratsa olite. On siis Wenelastel nii wiledad jalad, et hobustega wõidu lasewad?“

„Seep see meie õnnetus oligi, et säälpool keegi ratsamehi ei aimanud; nad keskistivad meie silma ees otsetui maa seest välja ja hakkasivad meile tuliseid pirakaid pihta laduma.“

„Hm, kentsakas lugu! Ega ometigi see pagana Sagorski säälp juures ei olnud, kellest Ivo Schenkenbergi mehed nii kolemaid tütka jutustatavad?“

„Tema see just oli — wõtku teda see ja teine!“ wandus Gabriel.

„Kas sa teda oma filmaga nägid?“

„Mina nägin teda filmaga ja tema katsus mind kääga.“

„Mis nägu ta on?“

„Ta ei andnud mulle wahtimiseks pikemat aega.“

„Kas tema ldigi su kübara lõhki?“

„See on Gabriel Sagorski kätetöö.“

„Rust sa seda tead, kui sa teda dieti ei näinudgi?“

„Kui ta meie kallale tippus, karjusivad Ivo mehed tema pääle näidates suure hirmuga „Sagorski, Sagorski!“ — ja pagesivad kui tondi eest. Mina ei teadnud teda suuremat karta, sest ta ei olnud minu meelest sugugi haruldane lind, waid üsna

igapäevane inimene; alles siis, kui ta minu enese pää kohal mõõta keeritas, nägin ma nii palju, et tal ütlemata inetu nägu ees ja pisukesed silmad kuradlikku felmust täis olivad."

"Kas ta tõeste nii inetu oli?" küsis üks päältk kuulaja kaheldes.

"Mu süda pööratab veel praegu sest mälestusest," tõendas Gabriel.

"Siis on ta ennast wist moonutanud, sest Ivo mehed ütlevad, et sel pörgulisel päris ilusa tüdrukü nägu ja suured süsimustad silmad olla. Aga ta on teatavalt nõid ja wdib täna üht, homme teist nägu olla, wdib maa sisse pugeda ja sääl wälja tulla, kus teda kõige wähem oodati; ta on ju ka juba surunud olnud ja jälle üles tõusnud."

"Kumal ebausik!" ütles teine päältk kuulaja mokki põlgawalt kräsutades. "Ivo mehed püüawad oma häbi wähenhada ja teewad selle pärast waenlase nõiaiks. Sigus on aga, et Ivo ise ega tema mehed enam kuhugile ei kõlba. Ühe wahe tõsteti neid taewasse, aga nüüd tuleb wälja, et nad paremat ei mõista, kui riisuda ja põletada. Minewast sügifest saadik ei ole Ivo käes misgi asi korda läinud. Enne ahwardas ta uhkuse pärast lõhkeda, arwas ennast suureks kindraliks, ei tahtnud noorepõlwe sõprade pääle enam waadatagi; nüüd elab mehike nagu mutt mulla sees ja ei julge ise oma nägu kellegile näidata. Ma ei mõista, mispärast wangide tabamist just tema kätte usaldati; oli ju ette arwata, et sest midagi wälja ei tule."

Kodanikkude seast ei tõstnud keegi häält Ivo kaitsmiseks. Rõrtsmit ütles: „Ivo mehed räägivad, et ta sest saadik hoopis teiseks inimejeks saanud, kui Mõnnikhuseni tütar tema küüfist pääsis.“

Gabrieli süda hakkas kangeste tulsuna; ta kuulas põnewusega.

Rõrtsmit kõneles edasi: „Sest saadik on ta mõl-lama hakanud, nagu oleks püsti saadan tema sisse läinud. Oma lihase wennale on ta filmad siniseks tagunud, wanamoori, kes alati ta ümber oli, jalaga wigaseks löönud ja wahimehed pool furnuks peksnud, et need tüdrukud ära wiia lastiwad. Enne armastas ta nalja heita, andis weikseid efsimisi andeks, fallis mõistlikku wasturääkimist, wõttis tarka nõuu kuulda ja oli ise meister kõiksugu sõjakawaluste pääle, aga räägitud päewast saadik ei ole keegi enam naljasõna tema suust kuulnud, oma meeste wastu on ta püsti kuradiks saanud, waenlaste wastu ei osta ta enam midagi korda saata, ehk küll salt suuremaks on kaswanud; Sagorfski nime kuuldes peab ta iga-kord kahwatama ja wärisema. Ühe sõnaga: kange wihastamine on mehe meelt seganud.“

„Mis üle ta siis nii kangeste wihastas?“ küsis Gabriel ilmasüütalt.

„Eks ikka selle üle, et wana Mõnnikhusen oma tütri ära wiis, kuna Ivo ennast laagris ei olnud. Kas ja seda lugu weel ei tunne?“

„Ei, ma tulin alles hiljuti Tallinna.“

„Waata, Ivo oli Mõnnikhuseni tütri Wenelaste käest ära pääsinud ja sääljuures oma südame kaoda-

nud. Ta hoidis tüdrukut kui oma filmamuna, pidas teda telgis wangis, ei raatsinud teda kellegile näidata. Nende wahel on ikka midagi tõsist asja juhtunud, sest kui wana Mönnikhusen asja kuulda sai ja tütri wägise koju wiis, läks see pääst nõdraks ja karjus altari ees suure häälega „ei“, kui teda jun-ker Risbiteriga laulatada taheti. Kodu on ta hirm-aste kisenanud ja küüntega isa filmile kippunud. Wana Mönnikhusen ei teadnud, mis hullu tütriga teha, ja saatis ta selle pärast Birita kloostriisse, lootes, et waga ja püha abteiss Magdalena oma eespaltwega tüdruku seest kurja waimu wälja ajab. Aga wõta näpust! Tüdruk läks weel hullemaks, ajas kolemaid sõnu juust wälja ja kippus abteissi elu kal- lale. Kloostri inimesed räägitwad kentsakaid tükka, mis abteiss temaga ära teinud, ilma et see põrmugi oleks aidanud. Müüd peetakse teda kui kiskjat elajast pimedas kongis wangis ega lasta kedagi ligidale, et mitte kuri waim tema seest teiste sisse ei läheks.“

Gabriel tõusis üles, maksis õlle eest, palus ho- bust hoida, sest ta tahta all linnas weel midagi ära toimetada, enne kui lõssi sõidab, ja läks uksest wälja. Alwaliku kaewu juures pesi ta näo puhtaks ja luusis siis mööda müüriäärseid uulitsaid ümber terve linna. Ta süda kipitas rinnus. Ta tahtis kohe Birita kloostriisse tõtata, aga — ta ei pääsenud linnast wälja. Kõik wärawad oliwad finni, müür tõrge, all igalpool wahituled, ülewal hulk walwsaid püssi- mehi. Gabriel märkas, et wäljapääsemine sel õöl täieste wõimata oli. Ta oli wangis, terve suur

linn tema wangikoda. Ja mis siis, kui ta teisel päeval kogemata Ivo meestega kokku juhtus ja need teda ära tundsid? Gabriel oli ennast oma liigjulguse läbi raske hädaohu sisse satutanud, aga ta ei kahetsenud filmapiltugi seda liigjulgust, ta teadis nüüd ometigi, kus Agnes oli. Hädaohu vastu pidi kavalus aitama.

Gabriel viitis paar tundi mööda tühje uulitsaid wantfides ära ja läks siis kõrtsi tagasi. Inestusega pani kõrtsmik tähele, et Rootslane, kes paari tunni eest sopase näoga, aga selge päraga välja oli läinud, nüüd puhta näoga, aga segase päraga tagasi tuli, sest mees tuisus ja lallitas haledal kombel.

„Kas see asi oligi sul linnas ära toimetada?“ nurises kõrtsmik. „Kas sa siin ei märganud pääd purje panna? Arvasid wist mujalt paremat lafet leida?“

„Ära pahanda, kõrtsipapa!“ palus Rootslane raske keelega. „Mis tehtud, see tehtud, aga seda wiisi ei tohi ma ennast loosis näidata, sest kommandant on joobnute vastu wali, ta laseks mind waese omaks peksta. Peida mind kuhugile ära, kus ma kaksümmeendneli tundi magada wõin, ilma et mind keegi näeks, ja ära tee sest kellegile piiksu!“

Selle pika kõne ajal, mis Gabrieli juus kaugegtgi nii ladusaste ei läinud, kui meie seda kirjutame, leidis joobnud Rootslane mahti, kõrtsmikule läikiva kuldraha pihku libistada ja sel wiisil oma sõnadele imelikku mõju anda. Kõrtsmik unustas torisemise sedamaid ära, talutas joobnud külalise oma paremasse kambriisse, walmistas talle pehme aseme,

tõmbas ise ta saapad jalast ja soowis talle wiisakalt magusat und.

Wõdras magas poole ööd ja terve järgmise päewa läbi, ilma et kange suurtüki mürin, mis sel päewal linnast ja ümberpiirajate laagrist wastastikku kostis, tema und oleks rikkunud. Shtul läks kõrtsmit teda äratama: „Eduse üles, ehk tahad ka Wenelasi uhtuma minna?“

„Wenelasi uhtuma?“ kordas Gabriel päält näha ikka weel uniselt, kuna ta tõe poolest teratwa tähelepanemisega kuulas.

„Muidugi, täna ööje lähewad kõik wälja, Wenelased, Rootslased, linna poisid, Ivo Schentenbergi oma salgaga ja pääle kauba weel rüütel Mönnikhusen oma nälginud mõisameestega. Seekord on kommandant Hinrik Horn ise juhatajaks. Nad tahawad Tõnismäe kantsi pääle torni jooksta, Wenelaste käest suurtükid ära wõtta ja nende eneste wastu pöörata. Range põhjatuul ja lumesadu on meie meestele abiks. Läheb kõik hästi, siis on linn homme prii.“

„Mis kella ajal saab wäljalangemine olema?“ küsis Gabriel haigutades.

„Tund aega pääle keskööb.“

„Sm!“ ümises Gabriel. „Mu waene pää kõmised küll weel saadud matsust, aga kui kõik lähewad, ega siis minagi puududa ei tohi. Praegu ei julge ma weel lõssis nägu näidata, aga kui wäljalangemise tund on tulnud, siis kohendan ennast salamatti teiste sekka; juhtub, et ma lahingus mõne tubli tüki ära teen, siis ei tule pärast keegi enam küsima, kus

ma tänase päewa wedelenud. Kas hobune 'pole veel warastatud?"

"Hobune on tallis ja saab puhta kaeraga toidetud. Tore täht, seda peab ütleva. Kust ja selle said?"

"Mul on jõukad wanemad," kostis Gabriel lühidelt. Ta küsis veel seda ja teist ja kästis süüa valmistada, kus juures teine kullatükk kõrtsmiku pihku libises.

Tund aega pääle südaööd sai Harju waraw üles tõmmatud ja Rootsi-Saksa sõjawägi läks sügawas waiikus wälja. Kui kõik wäljas oliwad ja warawat jälle kinni hakati panema, tuli veel üht Rootsi ratsamees teiste järele kihutades. Hädatwaewalt pääsis ta veel langewa warawa alt läbi.

Sumesadu oli lõppenud. Aeg ajalt heitis kuu lõhki kärisenud pilwete wahelt pilgu walgendawa maa pääle. Wene kantšis Tõnismäel oliwad tuled kustunud. Mullawalli pääl seisid üht wahimees ja toetas ennast pool tuffudes pita püssi najale. Häliste ajas ta leha sirgeks ja kuulatas. Linna poolt kostis segane müdin, üks must kogu liikus tiireste lähenedes walgendawa wälja pääl. Wahimees pani püssi palge ja hüüdis: „Kes jääb on?"

"Würst Sagorski!" oli wastus.

"Ei usu. Pea kinni, muidu lasen!"

Enne kui wahimees ähwardust sai täide saata, oli ratsamees mullawallist üles kihutanud. Paut rakus, ratsaniku pääst lendas Rootsi kübar maha. Järgmisel filmapilgul kiskus Gabriel kiwri wahimehe pääst ja pani ta oma pähe; Rootsi sõjamehe tuue

oli ta juba waremalt seljast ära wisanud. Selsamal ajal ütles ta kohtunud wahimehele: „Nüüd jookse telkide wahelt läbi ja karju kõigest jõust, nagu mina teen: „Üles, Wene mehed, waenlased tulewad!“

Waenlased tuliwadgi juba. Nagu tuulispast tormas esmalt suur ratsameeste salt mullawallist üles; nende järele tuliwad jalamehed joostes. Gabriel ei suutnud neid ükspäine tagasi tõrjuda, ta pidi wõideldes kantsi sisse taganema. Aga juba oli suur osa Wenelasi jalale tõusnud ja sõjariistad käfile wõtnud. Aige wõitlus algas, mees mehe wastu. Arwa kuuldi püssipaukusi, enamiste wõideldi mõõkade, odade ja kirwestega; pimeduses ja hirmsas segadikus langes siin ja sääl Wenelane Wenelase, Saks Saksa kae läbi.

Gabriel oli Wenelaste esimeses reas, ta mõdd mollas wastaste ratsanikkude hulgas. Ta otsis Iwob, aga ei leidnud teda kusagilt. Ühes Saksa rüütli, kellel raudkübar punaste sulgedega pääs oli ja kes Sakslaste esimeses reas kui lõutoer wõitles, arwas Gabriel Mõnnithusenit ära tundwat ja hoidis tema eest hoolega kõrwale. Rüütel näis aga teda otse silmas pidawat. Usjata taganes Gabriel telkide wahele — rüütel raius enesele teed jalameestest läbi ja tungis suure tuhina Gabrielit kallale.

„Pea kinni, rüütel Mõnnithusen!“ ütles Gabriel Saksa keeles, kuna ta ennaft mõõgaga hirmsa hoobi eest kaitses. „Ma ei taha sind surmata.“

„Ja mina ei taha elada!“ hüüdis Mõnnithusen tätt uue hõobile tõstes.

„Põgene, rüütel!“ maanitses Gabriel tungivalt. „Sa näed, et sa minust jagu ei saa. Põgene ja ela oma ainsa tütri rõõmuks!“

„Minul ei ole tütar!“ kirjistas Mõnnikhusen wihaselt. „Ma ei seleta su nägu, aga sa oled wist mõni äraandja meie eneste keskel. Sa tahad mind pehmeks teha ja oma wiletsat elu päästa, aga sa sured minu käe läbi!“

Suure waewaga kaitses Gabriel ennast wastase wihasste löökide eest, aga ta ei löönud ise wastu. Tema nõuu oli, rüütli ära wäsitada ja elusalt wangi wõtta. Saatusel oli teine nõuu. Kuu oli filmapilguks pilwete wahelt wälja tulnud. Rahe wõitleja lähedal paukus püss. Mõnnikhusen tuikus ja kukkus hāstiste, otsekui wālgust rabatud, tagumiste jalgade pääle tõuswa hobuse seljast maha. Kohe kargas ka Gabriel maha, kummardas ja tõstis langenud rüütli pää üles. Mõnnikhusen elas weel, aga ta ei saanud sõna rääkida, waid ajas werist wahtu suust wälja. Püssikuul oli talle rindu tunginud. Gabriel kutsus kaks Wene sõjameest ja kästis haawatud rüütli kantsi ülema würst Priemka telki kanda.

Kui Gabriel säält tagasi tuli ja uueste lahingusse tõttas, oli suurem jagu Saksu ja Rootslasi juba kantsist wälja aetud ja linna poole põgenemas. Wiimsed, kes kantsist taganesiwad, oliwad Iwo Schenkenberg ja neli, wiis meest tema salgast. Iwo wõitles wahwaste, ta mõdd tilkus werest, ta taganes alles siis, kui märkas, et wiimne wõidu lootus kadunud ja kuuwalgel püssikuulid sagedamine ta pää

ümber wihiſema haſkaſiwad. Wenelaſteſt, keſ pöge-
nejaid taga ajaſiwad, laugelt mööda kihutades, töttaſ
ta walgenaiwa lagendiku üle omaſte järele.

„Bea kinni, Ivo!“ müriſtaſ korraga ta ſelja-
taga üks hääl, miſ wäpra mehe wäriſema pani. Ta
andis hobuſele kannuſid.

„Bea kinni, jänepüks!“ hüüdis Gabriel tema
järele kihutades. „Sa ei pääſe minu käeſt, ſeſt mul
on parem hobune. Ma piſtan ſulle mööga kullakſe,
kui ſa waſtu ei haſka.“

Ivo pööräſ järſtu hobuſe ümber ja ſeiſataſ.

„Miſ ſa minuſt taħad?“ uriiſeſ ta läbi hammaſte.

„Ma toon ſulle tertwiſeid teiſeſt ilmaſt, kuſ üht
meiſt täna oodetaſſe,“ waſtaſ Gabriel. „Walmiſta
ennaſt teele, ſeſt lord wõib niifama häſti ſinu kui
minu kätte tulla.“

„Ma ei taħa ſinuga wõidelda, ſeſt ſa ei ole
inimene, ſa oled tont.“

„Kaſ mäletad weel, kuda ma tondiks ſain?“
naeriſ Gabriel mõrubalt. „Kuda ſee lugu oli? Kaſ
ma pögeneiſin wõi langeſin auuſaſ taħewõitluſeſ ſinu
käte läbi, nagu ſa Agneſ von Wõnnikhuſeniſe oled
ütelnud?“

„Kuſt ſa ſeda tead?“

„See on ju tontide eesõiguſ, et nad igakſe koħta
ſiſſe pääſewad. Agneſe poolt on mul ſinule weel
tänuwõlg ära taſuda oſawa luiskamiſe eeſt, millega
ſa tema aega wiitſid, ja ſelle inetu tembutamiſe eeſt,
mida ſa oma armakuſeſ nimetaſid.“

„Wilets äraandja!“ kisendas Ivo häliste Gabrieli kallale kippudes. „Ma tahan näha, kas sa suremata oled!“

Wõitlus ei kestnud kaua. Ivo lõi hirmsa hoogiga Gabrieli raudkübara löhki ja tõstis hõisates kätt surmahoobile, aga seltsamal filmapilgul tungis Gabrieli möök ta kaelast läbi ja sirutas ta surmalt lume pääle maha.

„Sumalaga, Gesti maa Hannibal!“ ümises Gabriel teda filmates. „Rahju, et sel kangel ja kavalal mehel auusamat meelt ei olnud!“

Piiha naesterahwas.

Selsamal ööl koputati tugewaste Pivita kloostri wärawa pihta. Alles tüki aja pärast, kui koputamist mitmeti oli korratud, pistis wärawawaht pää kitsast afnahaugust wälja ja küsis pahaselt: „Kes jääb kolistab?“

„Käskjalg rüütel Mõnnikhuseni poolt,“ wastas wõõras hääl õuest. Wärawa taga seisis hobune saaniga ja pikk meesterahwa kuju — kõik kolm waewalt nähtawad, sest taewas oli uueste pilwe läinud ja paksu lund sadama hakanud.

„Rüütel Mõnnikhusen läkitagu omad käskjalad päewa ajal, südaõhke ei lasta siin kedagi sisse,“ urises waht pääd tagasi tõmmates. Ta tahtis afnat tinni lüüa, aga õues seisja pistis piitsa warre afna wähele ja ütles tungiwalt: „Laske mind aega wiitmata sisse! Ma pean kohe abtessi jutule saama.“

„Tule päewawalgel, siis näen, mis linn sa oled.“

„See on wõimata. Sa tead, et linn Wenelastest ümber piiratud on. Sunne waral pääsin ma Ranna wärawast wälja, kuna teiselpool liibe wõitlus

wältas, ja kihutasin hobusega üle mere jää sija. Ma pean tagasi ruttama, enne kui lumesadu ja pimedus lõppeb, muidu wõetakse mind tee pääl kinni."

"Mis käsku ja siis tood?"

"Seda wõin ainult abtessi enesele ütelda ja palun teda kohe äratada."

"Taga parem!" turtjus waht. "Kui sa sedagi ei ütle, mis sul waja on, siis korista ennast!"

"Ära kutsu nuhtlust enese kaela, wanamees!" hüüdis õues seisja kärsituks minnes. "Ma paugutan wärawa pihta ja teen niisugust kära, et abtess ise üles ärkab ja siis — hoia oma nahka!"

Räskjalg tegi ka kohe ahwarduse täidesaatmisega hakatust.

"Dota ometigi, pöörane!" taples waht ja tõmbas akna rakkudes kinni.

Ligi pool tundi läks mööda, enne kui riitw kõlises ja kitsas jalgwäraw lahti tehti. Kaks kloostri-fulast, mõlematel kirwed käes, wõtsiwad käskjala eneste keskele ja talutasiwad ta üle õue, trepist üles ja pikast, pimedast wahelajast läbi nonnede sööma-jaali, mis wahaküünlatega walgustatud oli. Siin istus abtess Magdalena auuliselt ja tõsiselt kõrge tooli pääl; mõned nonned seisiwad tema ümber. Sulased jäiwad auupakklikult ukse juurde seisma, kuna käskjalg kumardades abtessi ette astus. Nonned paniwad ilma suurema meelepahanduseta tähele, et käskjalg, kes lihtsat mõisa sulase riidet kandis, kena noormees uhke, peenikese näoga ja suurte, süsimus-

tade filmadega oli. Abtesis filmas teda terawaste ja küsis siis: „Oled sina minu demehel sulane?“

„Mina olen rüütel von Mönnikhuseni teenistuses,“ wastas kästjalg kummardades.

„Mis sõnumid ja tood?“

Kästjalg ei wastanud kohe, waid piilus otskui midagi kahetsedes nonnede poole. Abtesis andis wiimastele märku eemale astuda. Siis ütles kästjalg tasakeste: „Ma toon kurtwi sõnumid. Rüütel Mönnikhusen on raskesti haawatud ja kõigist maha jäänud. Preili Agnes on ainuke warandus, mis minu armulise ja õnnetu herrale siin ilmas üle jäänud. Seda warandust igatses ta nüüd tagasi saada ja on mind wälja saatnud, teda siit ära tooma. Sues ootab hobune saaniga; ma loodan lumesaju ja pimeduse warjul õnnelikult linna pääseda, kus meid Kanna warawas oodatakse.“

„On sul midagi tunnistust kaajas, et sa tdeste minu demehelt saadetud oled?“ küsis abtesis.

Kästjalg pistis kae pöue, wöttis Mönnikhusenite wapiga ehitud pitserdamise sõrmuse wälja ja ütles seda abtesisi kätte andes: „Selle sõrmuse andis armuline rüütel mulle tunnistuseks kaasa.“

„Kas sul midagi kirjalikku tunnistust ei ole?“ küsis abtesis sõrmust terawa tähelepanemisega silmitsedes.

„Rüütel von Mönnikhusen on ju raskesti haawatud, ta ei wõinud kirjutada,“ wastas kästjalg, kuna terge puna talle palge tõusis.

„Millal ta haawatud sai?“

„Eilse wäljalangemise juures.“

„Ma ei tunne seda sõrmust,“ ütles abtessi külmalt. „Kui sul paremat tunnistust kaasa ei ole, siis ei tõi ma detüütart sinu kätte mitte uskuda.“

„Kõrgeauline abtessi heitku armu!“ palus kästjalg tungivalt. „See oleks raske õnnetus, kui ma tühja kättega oma armulise herra ette peaksin astuma. Kui ma ütlesin, et rüütel von Wönnithusen haawatud on, siis ei ütelnud ma täielist tõtt, sest ma ei tahtnud kõrgeaulist abtessi kohutada. Rüütel ei ole mitte ainult raskest haawatud, vaid ta on surmaga võitlemas. Ta otsis meelega surma, sest raskest õnnetused on elu tema meelest läilaks teinud. Võib olla, et ta tulevat päewawalget enam ei näe. Kõrgeaulist abtessi arwataks digusega pühaks naesterawaks, kuida võiks ta siis omas suures helduses keelata, et tütar isa surmatöödile tõttab?“

Kuna kästjalg kõneles, wiibis abtessi teraw, waritsew pill ühtepuhku ta näo pääl.

„Sa wõtad sest asjast wäga suurt osa?“ küsis abtessi luurivalt.

„Miks ei peaks ma sest osa wõtma, kui mu waene herra surma pääl waagub ja igatsedes ootab, et armfat last wiimast korda näha saaks? Argu wiitwitaagu kõrgeauline abtessi aega, muidu jääb kõik hiljaks ja siis ei suuda misgi kahetsus raskest õnnetust enam hääks teha. Kui kõrgeauline abtessi seda sõrmust ei tunne ja mind ei usalda, siis näidaku seda preili Agnesele. Tema saab sõrmuse wististe ära tundma ja tõrkumata minu kaasa tulema.“

„Arwad sa?“ ütles abtessi kentsaka, waewalt aru-

saadava naeratusega. „Kas ja preili Agnest nii hästi tunnend?“

Kuna käskjalg weidi kohmetades wastust otsis, kutsus abtessi näpunäitega ühe nonne enese juurde ja sofistias talle midagi kõrwa sisse. Selle pääle läks nonne teise feltsis saalist wälja. Käskjalg tah-
tis midagi ütelda, aga abtessi fundis teda uhle kae-
naitusega waitima. Natufese aja pärast tuliwad nonned tagasi. Nende wahel kõndis Agnes von Mön-
nikhusen. Ta kandis pikka patukahetseja kuube; ta
nägu oli kahwatu, paled hauku wajunud, pilk tume,
silmad häkilisest walgusest, mida ta hulga aja pärast
esimest korda nägi, tuhnistatud. Teda nähes tuli
walus ja wihane hüüdmine käskjala rinnust. Agnes
wärises. Ta pilk jäi käskjala kõrge kaju pääl kui
tardumult seisatama, weri tõusis talle järsku pähe,
ta karjatas waljuste, tuitus ja oleks kukkunud, 'poleks
mitte nonned teda toetanud.

„Wiige ta kõngi tagasi, ma olen küllalt näinud!“ ütles
abtess, kes Agnest ja käskjalga terawalt filmas oli hoidnud.

„Bidage!“ hüüdis käskjalg, nonnedele tee pääle
põigiti ette astudes. „Mis olete teie preiliga teinud?“

„Selle üle ei ole mul sulasele otsust anda,“ ütles
abtess uhle tõsidusega. „Wiige ta ära!“

Aga käskjalg ei lastnud nonnesid paigast liituda.

„Enne peab mul selgus käes olema!“ hüüdis ta
mürisewa häälega. „Agnes von Mönnikhusen, ma
küsin Teie isa nimel, miispärast kannate Teie seda
häbiriiet, miispärast peetakse Teid siin wangis?“

Enne kui Agnes midagi sai kosta, plaksutas ab-

teis waljuste kása. Saali uks läks lahti, kuus kloostri-
sulast, kõigil pika wartega sõjakirwed käes, astu-
sivad sisse ja asusivad poolkreisis káskjala ümber,
kes neid waewalt táhele pani. Seda selgemalt nági
neid Agnes, kelle náost nüüd jälle wiimne weretilk
kadus. Ta waatas paluwalt káskjala otsa ja ta
rääkim pilk ütles selgeste: „Bögene, Gabriel! Miks-
pärast kúkutad sa ennast ja mind hädasse?“

„Ma ootan wastust,“ ütles Gabriel rahuliselt.
„Kelle lubaga peetakse Teid siin kui kurjategijat
wangis, preili Agnes? On see Teie isa tahtmine?“

„Ma ei tea seda,“ kostis Agnes kurwalt. „Mu
isa näib mind máha jätanud olewat.“

„See ei ole tõsi. Tema ise kutsub ju Teid enese
juurde. Kas tahate minu kaasas isa juurde tulla?
Sues ootab meid hobune saaniga.“

Agnese filmis sáras wálgu sarnane rõõmuláik,
mis aga kohe jälle kustus.

„Ma tulen háa meelega, kui abteis lubab,“
ütles ta wagusalt.

„Kas kuulete, abteis?“ hüüdis Gabriel. „Preili
Agnes usaldab mind, tahab minu kaasas tulla. Miks-
pärast Teie siis weel teda keelate? Mõtelge, et meil
wáhe aega on.“

„Kes sa oled, et sa minuga nii ülbelts julged
rääkida?“ küsis abteis kulmu fortsutades. „Ma ei
usu, et rüütel von Wönnikhusen nii ninatarku sulasid
omas teenistuses sallib. Mis su nimi on, noor tuulepáa?“

„Minu nimi ei táhenda siin midagi,“ ütles Gab-
riel jársku, sest ta kannatus hakkas kattema. „Teie

näete, et preili mind tunneb ja usaldab. Ma küsin wiimast korda: Kas tahate teda hääga minu seltsis minna lasta?"

"Ja kui ma seda mitte ei taha, mis siis?" küsis abtess pilkawalt.

Gabrieli film wälkus wihaselt. "Siis wastate ise oma wägitwalla järelduste eest. Ma hoiatan Teid, abtess, ärge kutsuge hirmsat õnnetust enese ja selle waga paiga pääle!"

"Julged ja mind weel ähwardada, kelm?" tähistas abtess wiha pärast kahwatades. "Sulased, wõtke see inimene kinni!"

Gabriel kummardas häliste wärisewa Agnese poole ja sofistatas talle kõrwa sisse: "Ole julge, ma tulen warsti tagasi!" Tugewa hoobiga tõukas ta esimehe sulase, kes tema käewarrest kinni haaras, tagasi, kiskus kirwe ta käest ära ja müristas seda enese pää ümber keeritades: "Teie lurjused tahate sõjameest kinni pidada?"

Enne kui linniwõtjad loõmetusest toibuda suutsiwad, oli Gabriel uksest wälja karanud. Kloostri urkad oliwad temale lapsesõlwest tuntud. Ilma tagasi waatamata tõttas ta pilast wahelkojast läbi, kargas trepi ülemalt astmelt müüri pääle, hüppas kahe sülla kõrguselt alla, istus saani ja kadus pimedusesse, enne kui wälja saadetud tagaajajad teda weel korra näha saiwad. —

Agnes, keda kõngi tagasi oli wiidud, weerles ilma uneta oma kõwa aseme pääl. Mure ja ahastus waewas ta südant, sest ta ei teadnud weel, kas

Gabriel õnnega pääsenud wdi tagaajajate kätte sattunud. Umbes tunni aja pärast kõlises kongi ukse lükk. Uks läks lahti ja abtessi astus sisse, pahemas käes lühtrit põlewa wahaküünlaga ja mitme nõõruga piitsa kandes. Abtessi näost oli näha, et ta tema filma uni ei olnud puutunud. Ta tõmbas ukse enese järel kõwaste finni, seadis lühtri müürihaugu ääre pääle ja ütles Agnesele, kes imestades asemelt tõusis: „Wõi see ongi sinu armuke?“

Kõik neitsilik uhkus, kõik endine kangekaelsus ärkas selle pilkawa sõna juures tõrraga Agnese südamess.

„See on minu kihlatud peigmees,“ kostis tarahuliselt.

„Kena peigmees, seda ei wdi salata,“ pilkas abtessi. „Ja juba kihlatud? Muudugi sinu isa lubaga ja õnnistusega?“

Agnes ei wastanud.

„Wahest ei teagi sinu isa weel sest õnnest, et oma sulase wdi pärisorja äiaks peab saama? Kuda saab ta Jumalat kiitma, et ainsast tütrest niisugust rõõmu näeb! Priske, jumekas noormees, see tulewane Mõnnikhuseni wäimees! Ja niisugune julge, katwalmelne! Ta tahtis ju sind minu käest lausa ära warastada!“

Abtessi naeris lühidelt ja kähisewalt.

„Wahest annad nüüd ka oma peigmehe toredat nime teada?“

Agnes jäi wait.

„Ma näen kurwastusega, et sa ikka weel kangekaelne oled,“ ütles abtessi auuliselt pääd wanguta-

des. „Mis pääle sa uhkustad, tüdruk? Loodad sa ikka weel isa pääle, kes sind pöörases helduses üleliiga hellitanud, enesele witsaks kaswatanud? Kuule siis: minu isa on wilets kerjaja, keda mina edespidi armust pean toitma. Tema wannub ja sajabat sind, sest oma sõnakuulmata olekuga oled sa teda ja ennast õnnetuks teinud. Oletsid sina Nisbiteri wastu wõtnud, siis ei pruugiks su waene isa nüüd mitte kerjaskotti kanda. Õnnetus ja minu patud on tema waimu pimestanud, ta annaks sulle wahest weelgi andeks, kui sa kawala kasfimeelitusega temale läheneksid. Seda ei tohi sündida, muidu laoks wiimne õigus maailmast. Teie peate üfsikult oma pattude nuhtlust kandma. Teda on Jumal karistanud ja mina — mina tahan sind karistada. Sa oled nüüd täieste minu meelewalla all, misgi wägi ei suuda sind minu käest ära kiskuda.“

„Mis tahad ja minuga teha?“ küsis Agnes külmalt.

„Ma tahan minu hirmsat kangekaelsust murda, minu teha waewata, su hinge walusas kahetsemise tules puhastada. Wõta see riie seljast!“

Uge puna tõusis Agnese palge.

„Mõttele, et ma mitte orjatüdruk ei ole, waid Kaspar von Mönnikhuseni tütar!“ ütles ta wälkuwail filmil.

„Seda pahem, kui rüütli tütar orja nuhtluse wääriline on.“

„Mina ei lase ennast piitsaga peksta!“

„Selle wastu on nõuu leitud. Ufse taga seisa-

wad kaks sulast. Kui sa wastu tõrgud, siis kutsun nad sisse."

Agnes surus käed wastu filmi.

"Sinu pärast, mu ainuke Gabriel, tahan ma seda teotust weel kannatada," sosistas ta kuulmata. Siis tegi ta, kuda kästud.

"Nüüd seisa paigal!" hüüdis abtess peaaegu hõisates.

Piits wihisel läbi õhu. Abtess ldi efiotsa pikka-misi, iga hoopu ifuga maitstes, iga wermet walge, siidipehme naha pääl salarõõmuga filmitsedes, iga were piiska ahne pilguga imedes — siis ikka kiiremalt ja kiiremalt, nagu piinamise himust ja were jänust erutatud ning joo wastatud.*)

Agnes ei teinud lordagi häält, kuna ta õrn teha otskui tules põles, aga külm higi tilkus ta otsaesiselt maha, ta huuled wärisefiwad ja suu nurkadesse asus lerge waht. Wiimaks lõppes abtessi jõud ära.

"Miks sa mind piinad?" küsis Agnes tumedalt.

"Selle pärast, et sa püha naesterahwast oled wihasstanud," kostis abtess kähisedes ja lõõtsutades.

Agnes raputas wagusalt pääd.

"Sina ei ole püha, tädi, jest sa wihtad mind. Ma tean ka, mikspärast sa mind wihtad. Kui sa ise weel noor tüdruk olid, armastasid sa minu isa. Sa ei ole oma õele ialgi andeks andnud, et isa teda sinust enam armastas. Selle pärast oled sa ka floost-

*) Eugeja ärgu mõtelgu, et siin ajaloote liiga tehtakse. Piitsaga pelsmine oli tejsaja floostrites wõga pruugitaw nõtulus. Ülepeä arwati ihu piinamist hinge pääsimijets waja olewat.

riisse läinud, mitte ennast Jumalale pühandama, waid oma haawatud südant pöetama. Sa wihtad mind selle pärast, et ma oma ema nägu olen. Ei, tädi, ja ei ole püha, waid patune inimene. Sa ei ole mind mitte karistanud, waid oma wiha kustutanud. Jumal andku sulle seda andeks!"

Abtess oli näost rohkeks läinud; pärani filmil ja lahtisel suul wahtis ta Agnese otsa. Ta kuiwanud huuled liikusiwad, aga ta ei saanud tükil ajal sõna suust wälja.

"Sah, ma wihtan sind!" susises ta wiimaks kui wihtane uss. "Ma tahan sind igapäew piinata, sind näotuks teha, sind pikkamisi rusuks ja puruks õdruda. Olgu pääle, et ma püha ei ole, aga sinule tahan ma kuradiks olla, nagu sinu ema minu eludunnele kuradiks oli!"

Pölewail filmil, wahutades ja hambaid kiristades raputas abtess weel korra piitsa Agnese poole, keda sarnane wihtamise palawit enam jälkuse ja haledusega, kui hirmuga täitis, ja pööris siis järsku ukse poole, jäi aga niisama järsku seisma ja hakkas kõigest kehast lödiseema. Wahetokjast kostis wali kära ja rastele sammude müdin, mis türeste lähenes. Müürihaugu läbi paistis hele tule kuma. Kongi uks sai häliste lahti kistud ja läwe pääl ilmus Gabriel, pölew tulelont käes. Ühe pilguga märkas ta, mis siin oli sündinud. Häkilises wihas sasis ta abtessi kõhnast käewarrest kinni, kiskus ta wahetotta ja tõukas kongi ukse jalaga kinni. Wahetokoda kubi-

ses sõjameestest, nende keskel seisivad värisedes ja wabisesedes mõned kloostril elanikud.

„Põrguline wanamoor, mis oled sa selle inglisa teinud?“ müristas Gabriel, abtessi kurjaste wäpustades.

„Armu, halastust!“ ägas abtess, esimese hirmuga põlwili nõtkudes.

„Kas sa tema wastu halastust tundsid?“ karjus Gabriel wihaselt. „Eks ma hoiatanud sind: ära tutsu õnnetust enese ja kloostril pääle! Sa ei hoolinud sest, sinu werejõnu oli ärritatud, sa läksid õõsel oma õhwril piinama. Rahetse nüüd! Sinu walitsus on otsas, Pirital kloostril wiimne päew on kätte jõudnud!“

Abtess tõusis häliste püsti. Ta oli oma julguse jälle leidnud. Ta nägu oli kahwatu, aga ta silmist wälkus wana rüütli soo painumata uhkus.

„Kes sa oled, ori, et sa Pirital kloostril walitsewa abtessiga sel wiisil rääkida julged?“ hüüdis ta pühalikult.

„Minu nimi on Gabriel Sagorsti.“

Abtess läks näost weel weidi kahwatumaks ja ütles palju tasasemalt: „Mõtlege, würst, et see püha paik on, kus Teie seisate. Hoidke ennast püha paika teotamast!“

„See ei wõi püha paik olla, kus põrguline walitseb,“ naeris Gabriel mõrudalt. „Sumaalal ei ole röömu selle kloostril rikkusest, mis pettuse ja orjade higi läbi on korjatud; saagu siis vähemast auusad sõjamehed sest kasu!“ Ja meeste poole pöördes lisas ta juurde: „Wõtke see tige loom ja kõi kloostril el-

nitud laagrisse kaasa, aga ärge puutuge nende elu külge! Selle rõõmlikoopa võidte paljaks riisuda."

Wannutades sirutas abtess käed sõjameeste vastu wälja, aga need safiswad aega wiitmata ta käewartest kinni ja talutasiwad ta ühes kõige kloostri rahwaga õue pääle. Gabriel jäi ütsipäine wahetotta seisma. Kui kõik wälja oliwad läinud, hüüdis ta tasakeste müürihaugust sisse: „Walmis, Agnes?" — ja esimest korda tuli sel teel Agnese suust rõõmus wastus: „Jah!"

Agnes ei olnud mitte enam kangelaelne — ei koguyiste.

Gabriel kiskus kongi ukse lahti — ja Agnes nuttis tema rinnal.

„Waene laps, waene laps!" ütles Gabriel, neiu juukseid õrnalt silitades.

„Armasta mind, Gabriel, sest ma olen sinu pärast palju kannatanud," sõistas Agnes sügawaste hinge tõmmates.

Gabriel wõttis ta kui lapsukesse oma käte pääle, kandis ta saani, mässis ta sooja kasuka sisse, astus ise ta kõrwa ja wõttis ohjad kätte. Sõit läks liireste laagri poole.

Nende selja taga kõhas kloostri rahwa hädakisa, rakusiwad kiristud ja kapid kirwehoopide all ja wiimaks segas suure tule kuma ennast tõustwa koidu walgusega...

See oli Piritu kloostri wiimne päew.

Lõpetus.

Sõidu ajal oli Gabriel Agnest õrnal wiisil mõne ootamata asja pääle ette walmistanud. Siisgi oli Agnese kohmetus suur, kui saan Lasna mäel — Ivo Schenkenbergi telgi ees seisatas.

„Ivo on surnud,“ wastas Gabriel Agnese imes-tawa küsimise pääle. „Ta oli ju peaaegu minu sugulane; ega see siis imeks ei ole panna, et ta weel enne surma oma toreda telgi minule pärandas. Nüüd on telk sinu oma. Ma kingin ta sulle selle tingimisega, et sa kõik kurwad mälestused tema seeft jootumaks ära kaotad.“

„Mil wiisil Ivo suri?“ küsis Agnes.

„Ta langes auusas lahewditluses.“

„Kelle käe läbi?“

„Ta juhtus lahingus minu käe alla, wõitles kui lõwi ja oleks minu karwa päält teise ilma läkitanud, aga — taewas ei olnud tema poolt.“

Armastuseft ja kartuseft segatud tundmusega waat-
tas neiu noore mehe poole üles, kes oma wõidust
nii alandlikult kõneles.

„On minu isa fiin?“ küsis Agnes tasa.

„Ta on fiin ja ootab sind,“ vastas Gabriel. „Astu tasakeste tema juurde ja — ole mõislik, Agnes! Meie ülema käsuaandja ihuarst on tema juures. Ma loodan julgeste, et suuremat häda karta ei ole. Mina pean teid mõneks ajaks üksi jätma, aga lõuna ajal tulen teid vaatama. Suhtub midagi waja olewat, siis ootawad telgi juures mitu meest sinu käskusid.“

Agnes astus sõna lausumata telgi sisse, Gabriel aga istus saani ja kihutas naise Piritä kloostrile poole, mille seisukohast paks suitsusammus märku andis. Paari tunni pärast tuli ta säält sõjameestega, wangibega ja saagi koormatega tagasi. Wangid ja ühe jao saagist läkitas ta ülema käsuaandja würst Wstislawski kätte, teise jaotas ta oma meeste wahel ära. Omale ei wõinud ta kõigest kloostrile warandusest muud kui ühe ainsa tüki, aga see oli ka kõigest kõige parem, sest see oli — Agnes.

Meie ei tea, mis wahelajal isa ja tütri wahel läbi oli räägitud. Kui Gabriel neid lõuna ajal vaatama läks, istus Agnes punaseks nutetud filmibega isa haigewoodi ees. Wana rüütel oli täiel mõistusel, aga tema näo pääle oli lähew surm juba oma kohutawa warju heitnud. Wiimse jõuga sirutas surija Gabrielile käe wastu ja püüdis lahkeste naerata.

„Ma tänan Teid, würst Sagorski, selle rõõmu

eeft, et Agnese fiiä tädite," ütles ta nõrga, waewalt kuuldwä häälega. „Ma tean tädit ja olen tädigega rahul. Agnes on hää laps, ta annab mulle mu waljuse andeks ja kahetseb mind pääle kauba. Ma wdin nüüd rahulise südamega surra.“

„Urge mõtelge surma pääle, rüütel," püüdis Gabriel trööstida. „Teie peate preili Agnese rõõmuks weel kaua elama.“

„Minu elupäewad on loetud," kostis Mõnnikhufen wagusalt. „Kas teate, würst, et Teie ülemal käsuanbjal wäga tark Saksa ihuarst on? Ta on nimelt just niisama tark, kui mina ise, sest ta kuulutas mulle ette, et ma homset päewa enam ei näe, ja mina — arwan niisamuti. Urge püüdke mind asjata waigistada, lapsed, mul ei ole waigistust waja. Ma suren rõõmuga. Mis kasu minust weel on? Mis asi peaks mulle siin ilmas weel nalja tegema? Minu sõjakuulsuse läit on kustunud, mu isamaa, Siivi orduriik, on hukka läinud, tädit mu wara on ära pillatud, oma ainisa lapse olen ma ise õnnetuks teinud ja tema tigidama waenlase kätte piinata andnud —“

„Armas isa, ära räägi nõnda!" palus Agnes isa käest finni wdttes ja seda oma pisaratega kastes.

„See on hää, Agnes," sosistas Mõnnikhufen naeratades. „Hoia mu käsi peos, see annab mulle jõudu wälja rääkida, mis mul weel südame taga on. Jah, lapsuke, ma olen sulle raskest ülekohtu teinud.

Ma tahtsin sind wägise Hans Risbiteriga paari panna, aga sina tundsid teda õnneks paremine, kui mina. Oh, see inimene on ütlemata alatu! Kui ma wiimati tema käest raha laenuks nõudsin, kas tead, mis ta mulle siis vastas? „Läkitage Agnes kobe minu juurde, siis saadan raha, muidu mitte!“ Ta tahtis sind minu käest raha eest osta. Kõik maailma nuhtlused tulgu tema pääle! Oleks ta sel ajal minu kae alla juhtunud — aga mikspärast peaksin ma omad wiimsed filmapilgud selle wiletia mälestusega ära kihwtitama? Sina tundsid teda paremine ja — oled ise paremine walinud. Würst Sagorſki, andke oma käsi siia!... On see Teie kindel nõuu, Agnes von Wönnikhuseni emale abikaasaks kosida?”

„Jah,“ kostis Gabriel sügawas liigutuses.

„Siis ühendan ma teie käd ja kihlan teid peigmeheks ja pruudiks. Suri ja õnnistus saatku teid eluteel!... Uju mind, würst, enne tänast päewa ei oleks ma julle oma tütri kätt mitte lubanud, sest ma olen Saksa rüütel ja suren sinu rahwa waenlasena! — aga sa oled ise tema pärast wõidelnud ja teda enesele wõidu saagiks omandanud. Sa oled tark ja auus mees, sa ei saa Agnest selle pärast põlgama, ei ma temale pääle oma nime mingisugust kaasawara ei wõi anda. Mina olen kerjaja, aga tema on siiski Kaspar von Wönnikhuseni tütar ja kolab oma ainsa nime pärast küll würsti prouaks!...“

Wiimast korda wälkus piirita seisuslik ja sugu-

fondlik uhkus wana rüütli filmis. Siis wajusiwad nad wäsinult finni.

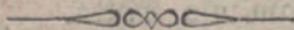
Shtul heitis Mõnnikhusen hinge. Würst Sagarfski lahkus oma wäesalgaga Tallinna alt ja läks esmalt Kuimetja, kus rüütli surelikud riismed tema wiimast sootwi mööda perekonna matusepaigale puhkama pandi. Siis usaldas würst oma wäesalga mõneks ajaks ustawa asemiku käsu alla ja reisib pruudiga Wene maale oma isa juurde, kes tsaari armust omad mõisad ja seisuse digused tagasi oli saanud, kuid selle tingimisega, et ta ialgi Moskwasse ei tohtinud tulla. Siin saidwad toredad pulmad ära peetud. Pärast pulmi kutsus tsaar Iwan noore paari enese juurde, leidis neist suurt meelehääd, tinkis noorikule kallid ehte ja andis Gabrielile kõrge ameti oma enese kojast. Liivi ja Gesti maal ei saanud Gabriel sõjast enam osa wõtta.

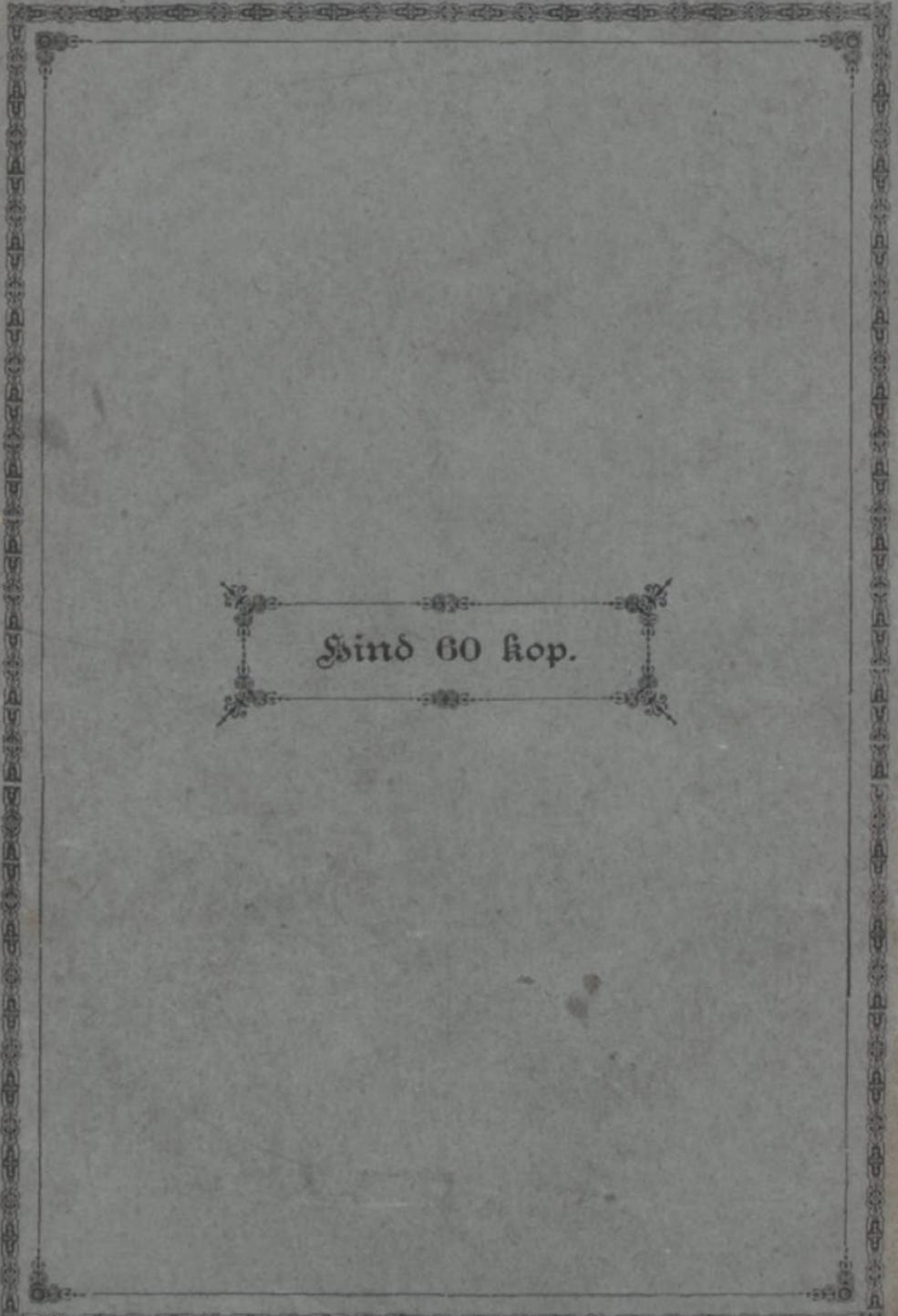
Ruda suur Liivi sõda wiimaks lõppes, seda jutustada on ajaloo asi. Meie nimetame siin ainult nii palju, et Wenelased sel korral Tallinnast wõitu ei saanud, waid seitsmenädalase ümberpiiramise järelle sõjamoona puuduse pärast taganema pidiwad.

Gabrieli ja Agnese kaugema elukäigu üle wõime loori laotada, teades, et magusa õnne ja kustumata armastuse see läik loori läbi kumab. Würst Sagarfski nime leiame weel nende kangelaste seast, kes Pihtwa linna kuulsa Psola kuningas Stephan Bathory wastu imeliku wisadusega taitsesiwad ja sel

wiisil Moskwa riiki raskest õnnetusest päästiwad, kuhu ühendatud waenlaste ülikange jõud teda oli kufutanud.

Warsi pärast seda tegi tsaar Iwan Poola ja Rootsi kuningatega rahu, kuna need wiimased nüüd isekeskis hukka läinud orduriigi riismete pärast riidu läksiwad. Weel mitu ja mitu aastat pidi see õnnetu pind hirmsa sõja sõtkumist kannatama, kuna Moskwa riik puhkas, kosus ja aegamööda seda imelikku jõudu kogus, millega ta pärast Rootsi ja Poola maa kange wõimu murdis ja wälja kurnatud orduriigi maadele oma wägewa kaitse all rahulist õnne ja edenemist tõi.

The page features a wide, ornate border with a repeating floral and geometric pattern. In the center, the text is enclosed within a decorative rectangular frame consisting of two horizontal lines with floral flourishes at the corners and midpoints.

Bind 60 kop.